ئه مینداریێتی رۆشنبیری و لاوان
یاریدەی لەچاپدانی داوە

پەندی بەراوردکاری

لە نێوانی

ئینگلیزی و عارەبی و کوردی

ئامادەکردن و لێکۆڵینەوە

کەریم ستارەزا

١٩٨٣

ئەمیندارێتی پۆشنبیری وڵاوان
یاریدەی لەچاپدانی داوە

پەندی پەراوردکاری

لەئینگلیزی . عارەبی . کوردی

ئامادەکردن و لێکۆڵینەوەی
کەریم شارەزا

١٩٨٣

لە چاپخانەی (سمیر ئەمیس) چاپ کراوە

ووشەیەک

خوێندەواری بەڕێز .. ئەدەبی فۆلکلۆری لە ناو گەلاندا دەریایێکی تا بڵێی قوواڵو فراوانە ، تا پتر بە ناخیدا بچینە خوارەوە مرواریو گەوهەری زۆرترو بەهادارترمان دێتە دەستو گەنجینەی ئەو ئەدەبە فۆلکلۆرییەی پێ دەوڵەمەندتر دەکەین .

ئەگەر ئێمە بێینو لەو ئەدەبە فۆلکلۆرییە تەنها قسەی نەستەقو پەندی پێشینانی لێوەرگرین ، ئەوا لە سەرچاوەی هەمە جۆری کوردیو عارەبیو ئینکلیزییەوە ، چاومان بە گەلێ پەندو قسەی پێشینانی ئەو گەلانە دەکەوێ کە هەندێکیان هیچ ئاشنایەتیو نزیکییەکیان چ لە رووی جۆری داڕشتنو چ لە رووی ناوەرۆکەوە لەگەڵ پەندو قسەی پێشینانی کوردیدا نییە ، چونکە زادەی قۆناغو باری ژیانێکی ئابووریو کۆمەڵایەتیو رامیاری جیاوازن لەگەڵ باری ژیانی گەلی کورداو ، کاڵایێکی بە قەد باڵای ژیانی نەتەوەکانی خۆیانن .

هەندێکیشیان چ لە بارەی ناوەرۆکو چ لە بارەی ووشەو داڕشتنەوە زۆر لە یەکەوە نزیکن تا وایان لێهاتووە بوون بە پەندێکی هاوبەش لە نێوانی هەرسی زمانو هەر سێنەتەوەدا ، هۆی ئەو یەک بوونو لە یەک چوونەش ، دەگەڕێتەوە بۆ سەردەمی دروست بوونی ئەو پەندە کە قۆناغی ژیانی ئەو نەتەوانە لە سەردەمێکی ژیانیاندا لە یەک بارو دۆخدا بوون ، یاخود زۆر بەیەک چوون ، وەک بڵێی لە قۆناغی پەیدا بوونی کشتوکاڵو دەرەبەگایەتیدا ئەو جۆرە پەندو قسانە دروست بوون کە پەیوەندییکیان بە جووتو گاو شۆبڕینو وەرددانەوەو تۆوکردنو درووێنەو جۆخینو شەنو کەوکردنو مەڕومااڵت بەخێو کردنەوە بووە .

ئەوەی شیاوی باسیشە هەموو نەتەوەکانی جیهان بەو قۆناغە مێژوویی و ئابووری‌یەدا تێپەڕبوون ، ئەو پەندو قسەی پێشینانەشیان لە هەموو لەو وولاتانەی کە باری ئابووری‌و پەیوەندیی بەرهەم هێنانی کشتوکاڵییان بە یەك چووە یاخود لە ڕێگەی کۆچ‌و ڕەوکردنی گەلەکانیان لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی ترو بە یەك گەیشتنیان لە ڕێگەی بازرگانی وەیا داگیرکردن وەیاخود بڵاوبوونەوەی جۆرە ئایینێکەوە بە یەك گەیشتوون و ، پەندی لە یەکـــەوە نزیکیان لەناودا سەری هەڵداوەو بووە بە شەرابێك لە هەر لایەو ، لە ناو هەر نەتەوەیەکدا لە جۆرە جامێکدا خۆی نواندووەو خەڵکەکە بە تاسەیەکەوە نۆشیان کردووە .

خوێندەواری بەڕێز ... کاری من لە مەودوا ئەوە دەبێ ، دوای لێ دوانێکی کورت لە پەندی پێشینان‌و پیشاندانی خاسیـــەتەکانی ، دەکەومـــە سەر دەست نیشان کردنی ئەو جۆرە پەندو قسەی پێشینانەی کە لە هەر سێ زمانەکەی ئینکلیزی‌و عارەبی‌و کوردیدا دەقاو دەق وەکوو یەکن یان زۆر نزیك‌و ئاشنا بە یەك خۆیان دەنوێنن وەیاخود بە ڕەگێك دەچنەوە سەر یەکتری‌و دەتوانین بۆ هەمان ماناو مەبەست بەکاریان بێنین .

جا بۆ ئـــەوەی ئـــەم بەراوردکاری‌یەم تووشی هەڵەی زل‌و ناتەواویی گەورە نەبێت وام بە پســەند زانی کارەکەم پیشانی مامۆستایێکی پسپۆر لە زمانی ئینکلیزی‌دا بدەم تاکو چ لە ڕووی زمان‌و دارشتنەوەو چ لە ڕووی ڕێنووسەوە بە (proverb)ە ئینکلیزی‌یەکاندا بچێتەوەو ، بزانێ تا چ ڕادەیەك لەگەڵ « الأمثال »ە عارەبی‌یەکان‌و پەندە کـــوردی‌یەکاندا دەگونجێن . ئەو کەسەش دۆستی بەڕێزم مامۆستا (مەجید ئەحمەد ئاسنگەر) بوو ، ئەو ئەرکەی خستە ئەستۆی خۆی‌و هەندێ هەڵەی ڕێنووس‌و دارشتنی (Proverb)ە کان‌و گونجانیان لەگەڵ پەندە کوردی‌یەکانی بۆ دەست نیشان کردم‌و منیش لەبەر ڕۆشنایی ئەو ڕاسپاردانەی ئەو ڕاستم کردنەوەو سوپاسی دەکەم .

لە هێنانەوەی ئەو پەندو قسەی پێشینانەی ئینکلیزیو عارەبی پشتم بە تەنها سەرچاوەیەك نە بەستووە بەڵکو لە گەڵ سەرچاو ی جیاواز نەوونەم وەرگرتووەو وەرم گێڕاونەتە سەر زمانی کوردیو لە دواییدا بە شوێن ئەو پەندو قسەی پێشینانەی وەکوو نەوانەن ، یا خود لە بارەی ماناو ناوەرۆکو بەکارهێنانەوە زۆر لێیانەوە نزیکن گەڕاومو تۆمارم کردوون و لەپاڵ پەندی شێوەی کرمانجی خواروودا ، هەوڵم داوە نمـــوونەی پەندی پێشینانی شێوەی کرمانجی سەروش وەربگرم تاکو کارەکەم روویەرێکی فراوانتر لە کوردستان بگرێتەوەو زۆربەی کورد بەشـی خۆی تێدا بدۆزێتەوە ٠ ئیدی هیوادارم لەم هەوڵە سەرەتاییەمدا توانی بێتم ئامانجی مەبەستەکەم بپێکم ، لەگەل سوپاسمدا بۆ ئێوەی بەڕێز

کەریم شارەزا

١٩٨٢/١٠/١٤

پەندی پێشینان و خاسیەتەکانی

پەندی پێشینان بە شێوەیەکی گشتی لە راستییەکی ئاشکراو بەرچاوەوە دەدوێ کە بە شێوەیەکی کورتو ئاسانو ڕێکوپێك داڕژراوە تاکوو زۆرترین کەس لە جەماوەری خەڵك تێی بگەن[1] .

بە ڕای هەندێ لە زانایانی فۆلکلۆر پەندی پێشینان دوو خاسیەتی سەرەکی پێوە دیارە :

١ ـ شێوەی فێرکردنو پەندو ئامۆژگاری دادان .

٢ ـ کورت بڕیو خەستو خۆڵی لە داڕشتندا[2] .

ئەم دوو خاسیەتەش بوونەتە مایەی بڵاوبوونەوەی بە ناو هەموو چینو توێژەکانی گەلانی جیهانو بەکارهێنانی لە ئاخاوتنی ڕۆژانەیاندا .

زاناکانی فۆلکلۆر هەر یەکە بە جۆرێك لە پەندی پێشینان دواوەو ، هەر یەکە جۆرە پێناسەیێکی بۆ داناوە ، لە وانە زانای ئەڵمانی فرێدریش زایلەر (F. seiler)٥ ، کە لە بارەی قسەی پێشینانەوە proverb دەڵێ : «قسەی پێشینان چەند دەربڕینێکی ڕێکوپێك و پتەون ، بە زۆری شێوەی فێرکردنو ئامۆژگارییان پێوە دیارەو خۆیان لە روخسارێکی هونەریی تر لە روخسارو شێوەی ئاخاوتنی ئاسایی دەنوێنن» [3] .

---

(١) الكزاندر هجرتی كراب ـ علم الفولكلور ـ ترجمة رشدی صالح ـ القاهرة ١٩٦٧ ، ص٢٣٥ .

(٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ٢٣٥ .

(٣) د. احمد ابو زيد وآخرون ـ دراسات في الفولكلور ـ القاهرة ١٩٧٢ ، ص٣٠٩ .

زانای ناوداری رووس (یوری سرکۆڤ) یش لەم بارەیەوە دەڵێ : « قسەی پێشینان لە ڕستەی کورتو سووکو ئاسان پێک هاتوون ، لە ئاخاوتنی ڕۆژانەی خەڵکدا بە سەر زماندا دێنو بڕگەو ووشەکانی جۆرە ڕێکیو چەشنە مۆسیقایەکی تایبەتییان هەیە»(٤) .

ئارنەر تایلۆر « A. Taylor »ی لێکۆڵەرەوەی ئینگلیز لە کتێبەکەی قسەی پێشینان (The proverb) دا بەم جۆرە لێی دەدوێو دەڵێ : «قسەی پێشینان ڕستەیێکی ڕێکوپێکو جوان داڕشتراوە ، وەک ووتەیێکی بە توێکڵو پڕ مانا لەناو خەڵکدا بڵاوبۆتەوە»(٥) .

لە نووسەرە عارەبەکانیش (أحمد أمین) لە بارەی پەندەوە دەڵێ : «قسەی پێشینان (الأمثال) جۆرێکە لە جۆرەکانی ئەدەبو بە ووشە کورتیو مانا جوانیو ڕەوانبێژی لە ئاخاوتنی ئاسایی جوێ دەکرێتەوە»(٦) .

نووسەرانی کوردیشمان هەر یەکە بە جۆرێک لێی دواوەو ، هەڵیان سەنگاندووە ، هەیە دەڵێ : «پەندی پێشینان ، فەلسەفەی ژیانو دەنگی تاقی کردنەوەی جیهانو بەری ڕەوانبێژیی ڕەوانبێژانە ، کە باوو باپیران لە هەزاران ساڵەوە ، بە کەڵەپوورێکی وێژەیی بۆپان بەجێ هێشتووین ، تا بیان کەین بە ناوێنەی بااڵنما بۆ خۆمان»(٧) .

هەشە دەڵێ : « پەندی پێشینان ڕستەو ووتەیەکی کورتە ، مانایەکی فراوانو قوواڵ تیایەو ، بەری تاقی کردنەوەو دنیا دیدەیی گەلی کوردە لە هەموو مەیدانێکی ژیاندا»(٨) .

---

(٤) هەمان سەرچاوەی پێشوو ، ل : ٣٠٩ .
(٥) هەمان سەرچاوەی پێشوو ، ل : ٣٠٩ .
(٦) قاموس العادات والتقالید والتعابیر المصریة ـ القاهرة ١٩٥٢ ، ص٦١ .
(٧) شێخ محەمەدی خال ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ بەغدا ١٩٧١ ، ل : ١٤
(٨) د. عیزەدین مستەفا ڕەسوول ـ لێکۆڵینەوەی ئەدەبی فۆلکلۆری کوردی ، بەغدا ، چ١ ، ١٩٧٠ ، ل٩٥ .

لە پوختەی بیرو ڕای ئەو زانایانەی فۆلکلۆرو لە ئەنجامی ئەو پێناسە کردنانەی پەندی پێشینان دەتوانین بگەینە ئەم ئەنجامەی خوارەوەو بڵێین : « پەندی پێشینان بەشێکی گرنگو بەنرخە لە ئەدەبی فۆلکلۆری ئەتەوەو کەرتێکی جودا نەکراوەی ژوورخانی ماددی میللەتەو لە ئەنجامی بەسەرهاتی کاریگەرو تاقیکردنەوەی پیرو پێشینانەوە گوتراوەو کەوتووتە سەر زمانی گەورەو بچووکو ، تا رادەیەك بووە بە بەندی دەستووری ژیانی کۆمەڵایەتیو ئابووریو رامیاری گەل»(٩) .

ئەگەر بمانەوێ پتر لە قسەی نەستەقو پەندی پێشینانو خاسیەتە - کانیانەوە بدوێن ، ئەوا دەتوانین بیرو ڕای هەندێ لە نووسەرە هاوچەرخەکان بێنینەوە ، کە دەڵێن : «کەلەپووری نەتەوایەتی لە سەرەتای خولقانیەوە تاکوو ئەمڕۆ هەر بە پێی بەرژەوەندی چینی کاربەدەستو چینی رەنجدەری ژێردەست دروست بووە . (قسەی نەستەقو پەندی پێشینان) یش کە بەشێکن لەو کەلەپوورە ، گەر بە ووردی لێیان بکۆڵینەوە ، بە ڕوونی بۆمان دەردەکەوێ کە هەر قسەو پەندە بۆ سوودی چینو توێژێکی کۆمەڵی ئەو نەتەوەیە داڕێژراوەو بۆ بەرژەوەندی ئەوان بەکار دێ»(١٠) .

زانای فۆلکۆرناس بۆگز Boggs لە کتێبێکیدا بەناوی (Folklore Americas) کە لە ساڵی ١٩٤٣ دا بڵاوی کردۆتەوە لە بارەی خاسیەتەکانی پەندی پێشینانو قسەی نەستەقەوە دەڵێ :- پێویستە دوو مەرجی سەرەکی لەو جۆرە ئەدەبە فۆلکلۆرییەدا هەبن .

١ - پێویستە قسەو پەندی زیندووبنو بۆ سەردەمی ئەمڕۆمان بەکار بێن .

---

(٩) کەریم شارەزا - پەندی پێشینان لە شیعری کوردیدا - بەغدا ١٩٧٦ ، ل٨ .

(١٠) (غالی شوکری - التراث والثورة - بیروت ١٩٧٣ ، ل٥٨) .

٢ ـ پێویستە وەك میراتێکی نەتەوەیی بێ . لە پشتێکی کۆنەوە بۆ پشتێکی نوێ بە جێمابێ[١١] .

قسەی نەستەق و پەندی پێشینان لە سەردەمێکی زووەوە لەپێش دانانی یاساو دەستوور لە ناوکۆمەڵگای میللەتدا وەك بەندی یاسا کاریان پێ کراوەو لە دواییدا بوون بە بەندی دەستوورو یاسای میللەتان و هەیکەلی دەستووری حوکمڕانی خۆیان لە سەر هەڵبەستووەو پەیڕەویان کردووە . لە وانە یاسای رۆمانی لەسەر هەیکەلی پەندو قسەی نەستەق دامەزراوەو لایەنێکی گەورەش لە یاسای گشتی ئینگلیزی تا ئەمڕۆکەش لەسەر گەنجینەی ئەو قسەی نەستەق و پەندی پێشینانەی کە دەماو دەم لە پشتێکی کۆنەوە بۆیان ماوەتەوە دامەزراوە[١٢] .

قسەی نەستەق و پەندی پێشینان :ـ

لە ڕاستیدا تاکو ئەمڕۆ چ نووسەرێك لێکۆڵینەوەیێکی تێرو تەسەلی لەسەر جیاوازیی نێوانی قسەی نەستەق (حیکمەت) و پەندی پێشینان «مثل» نە نووسیوە ، چونکە لە هەندێ لایەنەوە وەکو یەك وان ، ئەم دیاردەیەش هەر لەزمانی کوردیدا بەدی ناکرێ بەڵکوو لە زمانی عارەبی و زمانە بێگانەکانیش ئەم تێکەڵاو کردنە هەست پێ دەکرێ و هەردوو بابەتەکە بەیەکەوە وەردە ـ گیرێن و ناوان و کەلەبەریان ناخرێتە نێوان ، بەڵام لە هەندێ سەرچاوەی عارەبی دا تا ڕادەیەك چارەسەری جیاوازیی نێوانی ئەم دوو بابەتە کراوەو بەم جۆرەی خوارەوە :ـ

١ ـ قسەی نەستەق : دانەرو خاوەنی دیارە ، یا فەرموودەی خودایە یا فەرمایشتی پێغەمبەرانە یا قسەیێکی بە توێکڵ و پڕمانای زانایان و پیاو

(١١) أحمد رشدی صالح ـ الادب الشعبی ـ القاهرة ١٩٧١ ، ص١٦ .
(١٢) الكزاندر هكرتی كراب ـ علم الفولكلور ـ ترجمة : رشدی صالح ـ القاهرة ١٩٦٧ ، ص ٢٤٩ .

چاکانه ، پوختەی تاقیکردنەوەی ژیانو زانینی نهێنییەکانیەتی . کەچی پەندی پێشینان خاوەنی دیار نییەو هەرچەندە دیسان کەسێکی دنیادیتە لە ئەنجامی رووداوێك یا لێك چوواندنێك یا حیکایەتێك یا ئامۆژگاری کردنێك یان بە شیعرێکی پر ئامۆژگاری دای دەرێژێ بەڵام لە دواییدا دەکەوێتە سەر زمانی هەموو میللەتو لە پشتێکی کۆنەوە بۆ پشتێکی نوێ وەك کەلەپوورێکی نەتەوەیی دەگوێزرێتەوە(١٣) .

٢ ـ قسەی نەستەق :ـ لە ماناو ناوەرۆکدا لەوەندە بەرز دەبێتەوە تا خۆی لە ئاسۆی فەلسەفە نزیك دەکاتەوە کەچی فەلسەفەش نییە .

بەڵام پەندی پێشینان چۆن بەسەر زمانی پێشینان یاخود ئەو کەسە دنیادیتەیەدا هاتبێ ئاوا بە ناو خەڵکەکەدا بڵاو دەبێتەوەو ، باری ژیانێکی سادەتری دوور لە گرێو کاری فەلسەفە دەردەبڕێ(١٤) .

٣ ـ قسەی نەستەق : یەك مانای پتەو دەدات بە دەستەوە کەچی پەندی پێشینان دوو مانا هەڵدەگرێ ، مانای نزیکو مانای دوور ، یاخود مانای ئاشکراو مانای شاردراوە دەدات(١٥) .

٤ ـ قسەی نەستەق بە دیارخستنی واقیعی حاڵی ئادەمیزادە یان ئاشکرا کردنی نهێنییەکی ژیانە یاخود روون کردنەوەی بیرو ڕایەکی مرۆڤە ، لەمانەش هیچ کامێکیان پێویستیان بە ڕازاندنەوەو بەکارهێنانی شیوەکانی زانستی ڕەوانبێژی نییە ، کەچی پەندی پێشینان خۆی لەسەر چـــوار ڕەگەزی ڕەوانبێژی رادەگرێ :ـ

١ ـ کورت بڕی .

---

(١٣) د. ممدوح حقی ـ المثل المقارن بين العربية والانكليـــزية ، بيروت ١٩٧٣ ، ص١٥

(١٤) هەمان سەرچاوە : ل١٧ .

(١٥) هەمان سەرچاوە : ل٢١ .

٢ ـ مانا پێکاندن ٠

٣ ـ جوانی لێك چواندن ٠

٤ ـ درکه (کینایه) پێکهوەنان به جۆرێکی باش‌و سەرکەوتوانه[١٦] ٠

له ئەنجامی ئەم بەراوردی کردنەی قسەی نەستەق‌و پەندی پێشینانداا ، چەند راستی‌و شتێکی نوێمان بۆ دەرکەوت لەوانه بوونی رەگێکی فریزیۆلۆژی (phraseology) واتا : (درکه = کینایه) له ناو هەیکەلی پەندی پێشینان ، ئەم خاسیەتەش وای لێ دەکات دوو مانا بدات‌و پەندەکه بخاته بەر تیشکی دوو زانستی جیاواز ، یەکەم زانستی فۆلکلۆر که پەندی پێشینان بەشێکی بە نرخه لەو زانستەدا ٠

دووەمیشیان : زانستی رەوانبێژی که له ئەنجامی هەست کردن به بوونی دوو مانای نزیك‌و دووری بەندەکەوە سەرهەڵدەدا ٠

مەبەستمان لەو بەراوردی کردنەی نێوانی قسەی نەستەق‌و پەندی پێشیناندا ئەوە نیە لەمەو دوا دیوارێکی ئەستوور بخەینه نێوانی هەردوو ـ گیانەوەو ، هەریەکەیان له خانەیێکی جیاوازو ، سەربەخۆی ئەدەبی فۆلکلۆری کوردیمان دابنێن ، چونکه ئەو جیاکردنەوەیەی نێوانی (حکم وامثال) له زمانی میللەتانی دیکەشدا به تەواوی نەکراوەو هەردووکیان هەر بەیەکەوە وەردەگرین‌و لێیان دەکۆڵێتەوە ٠ چونکه وەك لەمەو بەر دەرمان بڕی زۆر جار قسەی نەستەق خاوەنەکەی ون دەبێ‌و کەمێك گۆڕانکاری بەسەردادێ‌و دەبێ به پەندی پێشینان ٠ جا بۆیە لەمەو دوا هەر دووکیان به یەکەوە وەردەگرین‌و دەیان خەینه بەر تیشکی روون کردنەوەو لێکۆڵینەوە ٠

پەندی پێشینان له روانگەی دوو زانستەوە :ـ

وەك لەمەوبەر دەرمان بڕی یەکێك له خاسیەتەکانی پەندی پێشینان بوونی رەگی ئیدیۆم (Idiom) یاخود بڵێین فریزیۆلۆژی فرەواتای

(١٦) هەمان سەرچاوەی پێشوو ، ل : ١٨ ، ١٩ ٠

تێدایە ، ئەم خاسیەتە وا لە هەندێ نووسەران دەکات بڵێن هەر قسەیەکی پێشینان خۆی لە ئیدیۆم بدات جارێکی تر نابێ بخـــرێتەوە ناو پەندی پێشینان ، چونکە ئیدیۆم (کینایة) لە خانەی (زانستی رەوانبێژی) یەو پەندی پێشینانیش لە خانەی (زانستی فۆلکلۆر) ە ٠

هەرچەندە هەندێ لە نووسەرە پسپۆرەکانی زمانی کوردیمانو یـەك لەوانە دوکتور ئەورەحمانی حاجی مارفە دەڵێت :ـ

«هەندێ لە زانایانی زمان ، (پەندی پێشینانو قسەی نەستەق)یش هەر بە فریزیۆلۆژی phraseology دەدەنە قەڵەم»(١٧) ٠ لە دوایدا دەڵێ : «بۆگومان پێویستە پەنجە بۆ ئەوە رابکێشین ، کە دەتوانرێ هەندێ لە پەندی پێشینانو قسەی نەستـــەق لە ریزی فریزیۆلۆژیدا دابنرێن ، ئەویش بە تایبەتی ئەوانەی لە سنووری پێکهاتنی فریز دەرنەچوون»(١٨) ٠

بەڵام دوای دەربڕینی هەندێ لە ڕایەکانی دوکتۆر ئاوڕەحمانو پشت بەستن بە ڕاو بۆچوونەکانی دوکتۆر ممدوح حەقی لە کتێبەکەی (المثل المقارن)دا کە لەمەو بەر دەرمان بڕین(١٩) ، دەتوانین بڵێین زۆربەی زۆری پەندی پێشینان رەگێکی فریزیۆلۆژی تێدایە یاخود هەموو پەندەکە دەبێتە فریزیۆلۆژی فرەواتا (کنایة) ، بەڵام مەرج نییە هەموو فریزێك پەندی پێشینان بێ ٠ بۆ نموونە : پەندی پێشینانی (دەستی ماندوو لە سەر زگی تێرە)(٢٠) ، دوو مانا هەڵدەگرێ ، یەکەمیان پەیوەندییان بە مانای راستەو خۆی ووشەکانیەوە هەیە ، واتا : (دەستی ماندوو دەخرێتە سەر زگێکی تێر) ، مانای دووەمیشی کە مەبەستەکەیەتی ئەوەیە (هەر کەسێکی ڕەنج بداو کار بکات ، بەری ئەو ڕەنجو

---

(١٧) د٠ ئەورەحمان حاجی مارف ـ وشـــەی زمانیکوردی بەغـــدا ١٩٧٥ ، ل٦٦ ٠

(١٨) هەمان سەرچاوەی پێشوو ، ل : ٦٧ ٠

(١٩) بنواڕە لاپەڕەی ١٢ی ئەم کتێبە ٠

کارەی دەکەوێتە دەستو مافی رەنجەکەی وەردەگرێ . یا خود ئەگەر بڵێین :- (ئەگەر گوڵ نیت درکیش مەبە)[٢١] ، ئەمەش دوو مانا دەدات بە دەستەوە . یەکەمیان : مانای ووشەکانیەتیو مەبەستی ئەوەیە بڵێ ئەگەر وەکو گوڵ نەرمو بۆن خۆش نەبی ، وەکو درکیش ئازار بەخش مەبە ، مانای دووەمیشی ئەوەیە بڵێ : (ئەگەر چاکەو قازانجت نییە ، باخراپەو زیانیشت نەبێ) . کە ئەمە ماناو مەبەستی پەندەکەیە .

بەڵام هەموو فریزیۆلۆژیەک (ئیدیۆمێک) پەندی پێشینان نیە وەک ئەمانە : (ئاگر بارانە) واتا : شەڕو تەقەو فەرتەنەیە[٢٢] . یاخود (خانە بێزارە) واتا : ناکەوێتە ماڵەوەو هەمیشە لەم لاو لەو لا بێت[٢٣] . یاخود (دەڵێی مێشی مردووە) واتا : بوودەڵەو بەستە زمانو سستە[٢٤] .

من لێرەدا پایەکی دیکە لەلای خۆمەوە دێنمەکۆڕو دەڵێم :-

«ئەگەر لە روانگەی زانستی فۆلکلۆرەوە سەیری پەندی پێشینان بکەین دەبینین دەکەوێتە خانەی زانستی ئەدەبی فۆلکلۆریەوەو ئەگەر لە روانگەی زانستی رەوانبێژیشەوە سەیری بکەین ئەوا سەبارەت بە بەخشینی پتر لە مانایەک ، دەکەوێتە خانەی رووبێژی «البیان» کە بەشێکی سەرەکیە لە زانستی رەوانبێژیدا ، وەک ئەمانەی کە خراونەتە ناو کتێبەکەی (ئیدیۆم لە زمانی کوردیدا)ی مامۆستا (جەلال مەحمود عەلی)کە دەڵێ (سەگی کونە

---

(٢٠) شیخ محەمەدی خال - پەندی پێشیتان - چ٢ ، بەغدا ١٩٧١ ، ل٢٣٧ .

(٢١) هەمان سەرچاوە ، ل : ٣٥ .

(٢٢) جەلال مەحمود عەلی - ئیدیۆم لە زمانی کوردیدا - بەغدا ١٩٨٢ ، ل ٣٨ .

(٢٣) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٧٢ .

(٢٤) هەمان سەرچاوە ، ل : ٢٤٩ .

ماسی‌یەو پاسی جرتاوا دەکات)[٢٥] یاخود (دەستی بە کڵاوەکەی خـۆیەوە گرتووە با نەیبات)[٢٦] . یا خود (سیروان لێشت نەدەم هەر دەم بەیت)[٢٧] . وەیا لە کتێبەکەی (ئیدیەمیت کوردی)ی مامۆستای خـوا لێخۆش‌بوو (صادق بەهائەدین ئامێدی)دا هاتووە ، دەڵێ : ئاڤا خورتا سەر ئەفراز دچت)[٢٨]و ئەمەش لە دیالێکتی کرمانجی خواروودا بەم جـۆرە هاتووە دەڵێ : « ئاوی زۆردار سەر بەرەو ژوور ئەڕوا» [٢٩] .

ئەم نووسەرانە هەقی خۆیانە کە وایان کردووەو ، پەندی پێشنانیان خستۆتە پاڵ ئیدیۆم (کینایة) ، چونکە نابێ ئەو حیسابەیان لەگەڵدا بکەین‌و بڵێین مادامکی پەندی پێشینانن نابێ بچن بەلای ئیدیۆم (کنایة)ەوە یاخود ئەگەر بە ئیدیۆممان دانان نابێ جارێکی‌تر بخرێنەوە پاڵ پەندی پێشینان ، چونکە بە پێی ئەو تێڕوانینەی لەمەو بەر رووتمان کردەوە هیچ گرفتێکمان لە پێشدا نی‌یە ئەگەر (پەندی پێشینان) کە ئەدەبێکی فۆلکلۆری‌یە لە هەمان کاتکدا لە بواری رووتبێژی بە ئیدیۆم (کنایة) شی دابنێین‌و بیخەینە خانەی زانستی رەوانبێژی‌یەوە .

لەو کاتەی کە مامۆستا جەلال مەحموود دەڵێ : «ئیدیۆم ئاوێنەی رووی کۆمەڵە ، بە باری چاک‌و خراپیەوە ، لە رووی کشتوکاڵ‌و پیشەسـازی‌و رامیاری‌و زانست‌و بیرو باوەڕو ئایین و ئەفسانەو میژوو گەلێک رووی

---

(٢٥) هەمان سەرچاوە ، ل : ٣١٨ .

(٢٦) هەمان سەرچاوە ، ل : ٢٠٧ .

(٢٧) هەمان سەرچاوە ، ل : ٣٢٥

(٢٨) صادق بەهـائەدین ئامێدی ـ ئیـدیەمیت کوردی ـ بەغـدا ١٩٧٣ ، ل : ٥ .

(٢٩) خاڵ ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ ـ بەغدا ١٩٧١ ، ل : ٢٤ .

تره‌وه » [٣٠] . من ده‌توانم ئه‌م پێناسه‌و خاسیه‌ت ده‌ربڕینه‌ی ئیدیۆم بکه‌م به پێناسه‌و خاسیه‌ته‌کانی پەندی پێشینان دوای ئه‌و کاته‌ی که رووانگه‌ی زانسته‌که له ره‌وانبێژی‌یه‌وه ده‌گۆڕم بۆ فۆلکلۆر . به‌ڵام که نووسه‌ر له سه‌ر خاسیه‌ته‌کانی ئیدیۆم ده‌ڕوات‌و ده‌ڵێ : « له‌گه‌ڵ پەندی پێشینان‌و خوازه‌و ولێکچووانه‌نه فۆلکلۆری‌یه‌کاندا خشڵی رازانده‌وه‌ی زمانی کوردین ، ئاوێنه‌ی پله‌ی به‌رزیی‌و جوانی‌و به توانایی‌و زیندوویی‌و پێشکه‌وتنی زمانه‌که‌ن» [٣١] .

لێره‌دا ده‌وه‌ستم‌و ده‌گه‌ڕێمه‌وه سه‌ره‌تای رایه‌که‌ی نووسه‌رو ناوهێنانی «پەندی پێشینان»و جیاکردنه‌وه‌ی له ئیدیۆمی (کینایة)و که له دوای ئه‌ویشدا ده‌ڵێ : « له گه‌ڵ خوازه‌و لێکچووانه‌نه فۆلکلوریه‌کاندا خشڵی رازانده‌وه‌ی زمانی کوردین» . راسته ئیدیۆمی کینایه‌و خوازه‌و لێکچواندن هه‌مووبان بابه‌تی زانستی ره‌وانبێژین به‌ڵام پەندی پێشینان وه‌ك گوتمان به‌شێکه له زانستی فۆلکلۆرو مه‌یدانی لێکۆڵینه‌وه‌ی جودایه ، که‌چی که له رووانگه‌ی رووونبێژی‌یه‌وه سه‌یری بکه‌ین هه‌ر ده‌چێته‌وه بن باڵی ئیدیۆمی کینایه‌و خۆیشی له‌کتێبه‌که‌یدا ئه‌گه‌ر نه‌ڵێم به سه‌دان ، ده‌توانم بڵێم به ده‌یان (پەندی پێشینان)ی خستۆته ناو دوو تووی کتێبه‌که‌ی‌و بۆ نموونه چه‌ند پەندێکیان لێ ده‌ست نیشان ده‌که‌ین وه‌ك ئه‌مانه‌ی خواره‌وه :-

١ ـ ئاسنی سارد ده‌کوتێت ل : ٣٤ .

٢ ـ ئاش له خه‌یاڵێك‌و ئاشه‌وان له خه‌یاڵێك ل : ٣٦ .

٣ ـ ئه‌سپی ده‌کۆژن له ده‌وری له باتی کولێره چه‌وری ل ٤٧ .

٤ ـ ئه‌و کانی‌یه‌ی ئاوی لێ ده‌خۆیته‌وه به‌ردی تێ مه‌هاوێ ل ٥٢ .

---

(٣٠) جه‌لال مه‌حموود عه‌لی ـ ئیدیۆم له زمانی کوردیدا ـ به‌غدا ١٩٨٢ ، ل ١٨ . هه‌روه‌ها بنواڕه (د. نسرین فه‌خری ، گۆڤاری کۆلیجی ئه‌ده‌بیات ز : ١٩ ، ساڵی ١٩٧٦ ، ل٩٧ .

(٣١) جه‌لال مه‌حموود عه‌لی ـ ئیدیۆم له زمانی کوردیدا ـ به‌غدا ١٩٨٢ ، ل١٨

٥ ـ بۆرە نەبیت بازە بێت گلکی بە ئەندازە بێت ل ٩٦ ٠

٦ ـ بۆیە پێت دەڵێم کاکە چۆلەکەم بۆ بگریت ل ٩٨ ٠

٧ ـ ئینسان گا نییە هەر لە پێستێکدا بمێنێتەوە ل ٥٦ ٠

بە ڕای من ئەگەر ناوی (پەندی پێشینان) لە پێناسەکەیدا نە هاتبایە ڕاو بۆ چوونەکەی نووسەر ڕاستتر دەبوو ٠

بەڵام لەو کاتەی کە (د٠ نەسرین فەخری) لە نووسینێکیدا بە ناونیشانی (هەندێ زاراوەو ئیدیۆمەی کوردی ، لێکۆڵینەوەو لێکدانەوەیان لە ڕووی زمانەوە)(*) کۆمەڵێك ئیدیۆمی کورتو درێژی لە بارەی زمانەوە شی‌کردۆتەوەو گەڵێ پەندی پێشینانی وەك : (ئەسپێ لە باخەڵیا سەوزەڵێ گیانم دەڵێ) ٠٠٠ ل ٧٥و (ئاو لە سەرچاوەوە لێلە) ل ٧٨و (بە دەستی خەڵك مار ئەگرێ) ٠٠٠ ل ٧٩و (بچێتە سەر سیروان وشکی ئەکا) ٠٠٠ل ٧٩و (ڕوو بە ڕوو دەم چەور پاش ملە دەم تەور) ل ٨٦ (لەگەڵ دزا دزەو لەگەڵ کاروان سەرقافڵەچی)٠٠ل ٩٧ و (نەدیو بدی کوڕێکیان بوو ناویان لێنا سەلکە کودی) ٠٠٠ ل ٩٥ ی لەپاڵ ئیدیۆمی کورت بڕی لە ئەنجامی لێکچواندن دروست بووی وەك (ئەڵێی چاوی قڕژاڵە) و ٠٠٠ ل ٧٢و (ئەڵێ کەڵە شەکرە) ٠٠٠ل ٧٤و (ئەڵێی هەوری بەهارە) ٠٠٠ ل ٧٥ یا خود ئیدیۆمی سیفەتیی وەکو (پوولەکی) ٠٠ ل ٨٠و ، (پڕو پورچە) ٠٠ ل ٨١و (تەلەکە بازە ٠٠ ل ٨٢) بە کاردێنی هیچ ڕەخنەیێکی لێ ناگیرێ چونکە باسەکەی هەمووی لەسەر ئیدیۆمە ، لەڕووی زمانەوەو ، ئەوانەی بەرچاویشت کەوتن چ کورتو چ‌درێژ هەموویان خۆیان لەناو چیۆەی ئیدیۆمەوە دەدوزنەوەو باسەکەش باسی لایەنی زمانەو بە هیچ جۆرێك خۆی لە لایەنی قسەی نەستەقو پەندی پێشینانەوە نادات وەك

(*) د٠ نەسرین محمەمەد فەخری ـ گۆڤاری کۆلێجی ئەدەبیات ژمارە (١٩) ساڵی ١٩٧٦ ٠

بابەتێکی جیاواز لە ئیدیۆم ، بۆیە لێکۆڵینەوەکەی راستو دروستەو ، من لە روانگەی ئەدەبی فۆلکلۆرییەوە دەستم داوەتە بابەتەکەو نەویش لە روانگەی زمانەوە بابەتەکەی خۆی پێشکەش کردووە ٠

پەندی بەراوردکاری

ئێمە ئەگەر لەو پێناسەو خاسیەتانەی پەندی پێشینان کە لە مەو بەرا خشتمانەڕوو ، وورد ببینەوەو ، سەرنجێکی تیژیش لەم ڕایە نوێیە بدەین کە بەرامبەر بە (پەندی پێشینان) واتا (المثل) دەربڕاوەو دەڵێ : «پەندی پێشینان دەنگی میللەتەو پوختەی مێژووو ئیش‌و ئاوازو فەلسەفەی ژیانیەتی ، وەك قسەیێکی بە تونێکڵو پڕمانا دەماو دەم لە پشتێکی نەتەوەیەکەوە بۆ پشتێکی دیکەی بەجێ دەمێنێ» (٣٢) .

بە پێی ئەو پێناسەو خاسیەت‌و مەرجانەی سەرەوە ، پەندی پێشینان بەری تاقی‌کردنەوەی ژیانی نەتەوەیە ، کەواتە بەو پێیە ڕایەکی راست‌و دروست دەردەچێ ئەگەر بڵێین ئەو گەل‌و نەتەوانەی تاقی کردنەوەی ژیان‌و بارو قۆناغی ئابووریبان لە یەکەوە نزیك بێت پەندی پێشینانی لە یەکەوە نزیکیان لەناودا دروست دەبێ‌و ، لە ڕێگەی تێکەڵاو بوون‌و هاتوچۆو کردن ، وەیاخود داگیرکردنەوە ، ئەو بەندو قسە بە تونێکڵو پڕ ئامۆژگارییانەیان لە نەتەوەیەکەوە بۆ نەتەوەیەکی تر پەڕیوەتەوە ، بە تایبەتی ئەو پەندانەی کە مانایێکی گشتی‌و فراوانیان بووەو هیچ نیشانەیێکی تایبەت بە شوێن‌و دەوروپشتی تەسکەوەیان بە سەرەوە نەبووەو شیاون ببن بە بەندی دەستووری ژیانی کۆمەڵایەتی‌و ئابووریی ڕۆڵەکانی ئەو نەتەوەیە .

نەتەوەی کورد بە پێی تاقی کردنەوەکانی ژیانی ، بە هەزاران پەندی پێشینانی لە ناودا خوڵقاوەو دروست بوونی (پەند) یش وەکوو دروست بوونی

---

(٣٢) د. ممدوح حقي ـ المثل المقارن بين العربية والانكليزية ـ بيروت ١٩٧٣ ، ل١٨ .

هەموو لقەکانی دیکەی ئەدەبی فۆلکلۆری ، بەرهەمی ئادەمیزادێکی زیرەک و بەهرەدارەو هەستو نەستو ئێش و ئازاری تۆژێك لە تۆژەکانی گەل دەردەبڕێ ، واتا : تاکە کەسێك پەندەکە دادەڕێژێ و لەدواییدا بە ناو خەڵکە - کەدا بڵاودەبێتەوەو ناوی خاوەنەکەی ون دەبێ و دەکەوێتە سەر زمانی کۆمەڵێکی زۆری میللەتەوە .

کورد پەندی پێشینانی وای هەیە ، ئەوەندە خۆماڵیەتی و پەیوەندیی بە خەڵکەکەی خۆیەوەی بە سەرەوەیە ، بۆ خۆی نەبێ بۆ هیچ نەتەوەو کۆمەڵێکی تر دەستی نەداوەو ، دەست نادات و هەر لە چوار چێوەی سنووری هەرێمی خۆیدا ماوەتەوە ، وەك ئەم پەندە کوردییانەی خوارەوە :-

(سیروان لێشت نەدەم هەر ئەم بەیت)[٣٣] و (پشتم سەفین بێ تف لە ئاسنیش ئەکەم)[٣٤] و (کورد بدوێنە شەرعی خۆی ئەکا)[٣٥] و (ئەگەر کوڕەك بەرزە ، هەندرێن رەمزە)[٣٦] و (ئەگەر هەندرێن بە غەمە ، سەری زۆزك بە تەمە)[٣٧] ... هتد .

پەندی وایش هەیە ئەوەندە مەبەستی گشتی و فراوانە ، بۆ هەموو نەتەوەیەك یا بۆ ئەو نەتەوانەی ژیانی ئابووری و کۆمەڵایەتیان لە یەکەوە نزیکە یا خود نزیك بووە دەست دەدات وەك ئەمانەی خوارەوە :-

---

(٣٣) خاڵ - پەندی پێشینان - چ٢ - بەغدا ١٩٧١ ، ل : ٢٨٩ .

(٣٤) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٣٢ .

(٣٥) هەمان سەرچاوە ، ل : ٣٣٠ .

(٣٦) عومەر شێخەڵا دەشتەکی - پەندی کوردی چ(١) هەولێر ١٩٧٢ ، ل : ١٥ .

(٣٧) هەمان سەرچاوە ، ل١٦ ، (کوڕەکو هەندرێنو زۆزك) سێ چیان لەڕەواندز .

(پێ بـه قەد بەڕەی خۆت راکێشـه)[٣٨] و (دەنگی دەهـۆڵ له دوور خۆشه) [٣٩] و (چـەپڵه به دەستێك لێ نادرێ)[٤٠] و (هـەر تشـتەك باشه دیماهیا وی باش بت)[٤١] و (ڕێویەکی گەڕۆك له شێرەکی نووستی چێترە)[٤٢] .

پەندی پێشینان ، وەك هەموو لقەکانی دیکەی ئەدەبی فۆلکلۆری به زۆری لەناو ڕۆشنبیریی میللیی کۆمەڵدا گەشەی کردووە ، لەو کاتەی کـه خوێندنەوەو نووسین کەم بووەو خەڵکەکه شارەزایی و دنیادیتەیی یەکتـرو زانیاریی به کەڵکیان له یەکێکەوە بۆ یەکێکی دیکەو له کۆمەڵێکەوە بۆ کۆمە ـ ڵێکی تر له ڕێگەی ئەو قسـه کورتو به توێکڵانەوە ئاڵوگۆڕ کردووە[٤٣] .

زۆر جاری وەهاش بووە ، باری وەیەکچووی ژیان له ناو چەند کۆمەڵو نەتەوەیەکدا ، ڕۆشنبیریو پەندو ئاموژگاری لە یەکـەوە نزیکی له ناودا خوڵقاندوون ، بەبێ ئەوەی ڕاستەو خۆ له یەکتریان وەرگرتبێ .

ئێمە ئەگەر سـەرنج بدەینە پەندی پێشینانی کـوردو نەتەوە دراوسێکانی ، دەبینین به سەدان پەندی هاوبەش یا له یەکەوە نزیکیان له ناودا هەیە ، هۆی ئـەم دیاردەیەش دەگـەڕێتەوە بۆ تێکەڵاو بوونی کورد به درێژایی مێژوو لەگەڵ ئەو دراوسێیانەیدا ، بەتایبەتی له دوای بڵاوبوونەوەی

---

(٣٨) خاڵ ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ ـ بەغدا ١٩٧١ ، ل: ١٤١ .

(٣٩) هەمان سەرچاوە ، ل : ٢٤١ .

(٤٠) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٧٧ .

(٤١) ئەدەبی بێگانان ، ب٢ ، بەغدا ١٩٨٢ ، پەندی ئینگلیزی ، ل : ٨٨ .

(٤٢) عومەر شێخەڵلا دەشتەکی ـ پەندی کوردی چ(١) هەولێر ١٩٧٢ ، ل : ٥١ .

(٤٣) أحمد مرسی ـ دراسات في الفولكلور ـ أمثال الشعوب ـ القاهـرة ١٩٧٢ ص٣٠٧ .

ئایینی ئیسلامو هاتنی بۆ کوردستان ، ئەمە لە لایەکو ، نزیکیو بە یەکچونی باری ژیانی ئابووریو کۆمەڵایەتی ئەو نەتەوانە لە لایێکی ترەوە ، بۆ نموونە : ئەگەر چاوێك بە پەندی پێشینانی کوردو (الامثال)ی عارەبیدا بخشێنین ، گەلێ قسەی پێشینانی هاوبەش یاخود لە یەکەوە نزیك بەدی دەکەین ، کە لەلای هەردوو نەتەوەی دراوسێ بەکار هاتوون و ، ناشتوانین بە تەواوی بڵێین کامیان لە کامیانی وەرگرتووە . بەڵام دەبێ ئەو راستیەش لە بیر نەکەین کەوا نزیکەی هەزارو چوار سەد ساڵە لە رێگەی ئایینی ئیسلامو قورئانی پیرۆزەوە ، رۆشنبیری عارەبی - ئیسلامی خۆی گەیاندۆتە هەموو شارو مێرە دێیەکی کوردستانو وواڵاتە دراوسێکانی ، ئەمەش هۆیەکە لە هۆیەکانی پەرینەوەو بەیەکچونی هەندێ پەندی پێشینان لەناو نەتەوەکانی عارەبو دراوسێ ئیسلامەکانیدا بۆ نەتەوەی کوردو بە پێچەوانەوەش ، ئەمەشیان خاڵێکی گرنگە پێویستە لە بابەتی پەندی بەراوردکاریدا ئاوڕی لێ بدرێتەوە .

ئەگەر بە وردی چاوێك بە چاپی دوەمی پەندی پێشینانی خاڵو (فرائد الادب)ی چاپی ساڵی ١٩٦٦ی (المنجد في اللغة والادب والعلوم)ی (لویس معلوف) دا بخشێنین ، چاومان بە گەلێ پەندی کوردیو (الامثال)ی عارەبی دەکەوێ کە لە مانادا پڕ پێستی یەکترن یاخود زۆر لەیەکەوە نزیکن وەك ئەم نموونانەی خوارەوە :-

١ - کوردی : (حازر بە قەرد مەدە) ، خاڵ ، ل : ١٨٠ عارەبی : (لاتَبِـع نقداً بِدَين) ، فرائد ، ص٩٣٧ .

٢ - کوردی : (خوا غەزەب لە میرووڵە بگرێ باڵی ئەداتێ) خاڵ ١٩١ عارەبی : (إذا أراد اللهُ هلاك نملةٍ أنبتت لها جناحين) ص٩٥٢ .

٣ - کوردی : (ووتیان : رێوی کێ شایەتتە ؟ ووتی : کلکم !) خاڵ ٤٦١ عارەبی : (شاهدُ الثعلب ذَنَبُهُ) . فرائد ، ص٩٥٦ .

٤ ـ كوردى : (شێر بمشكێنێ نەك رێوى بمخوا) خالّ ، ل : ٢٠٢
عارەبى : (يأكلُني سبعٌ ولا يأكلُني كلبٌ) فرائد ، ص٩٣٣ ٠

٥ ـ كوردى : (گورگەو لە پێستى مەڕدايە) ٠ خالّ ، ل : ٣٦٨
عارەبى : (ذئبٌ استنعجَ) ٠ فرائد ، ص٩٤٣ ٠

لە دواى ئەو بەراوردىيە خێرايەى كـــە كـردمان لە نێوانى پەندى كوردىو (امثال)ى عارەبيدا ٠ بـا ئاوڕێكيش لە قســـەو پەندى پێشينانى دراوسێكانى ديكەمان ، وەك ئێرانو تورکيا ، بدينەوە تا بزانين ئەونزيكىو لەيەكچوونە لەناو فارسو تورکيشدا بەدى دەكرێن ؟

هەروەك لەسەوبەر گوتمان ، ئايينى ئيسلام بووە بە هۆيەكى گرنگ بۆ بلاّوبوونـــەوەى جـۆرە رۆشنبيرييەكى عارەبى ئيسلامى بە ناو هەموو ئـــەو وولاّتانەى كەوتنە ژێر ڕكێفى فەرمانڕەوايى ئيســـــلامو تێكەلاّوبوونى بە رۆشنبيرى نەتەوەيان ٠ لە هەمان كاتيشدا دەرگا بۆ ئەو نەتەوانە كرايەوە تا بە يەكتر بگەنو سوود لە كەلەپوورو رۆشنبيرى يەكترى وەربگرن ٠ بۆيە دەبينين ئەدەبى فولكلۆرى نەتەوەيەك هەر لەناو چوارچێـــوەى زێدو خاكى خۆيدا نەماوەتەوە ، بەڵكوو سنوورى پەڕيوەتەوە بۆ نەتەوە دراوسێكانى ، بە تايبەتى ئەو پەندو ئەدەبە فۆلكلۆرييانەى كە ماناو مەبەستێكى گشتىو فراوانيان هـــەيە ٠

ئەگەر چاوێك بە ئەدەبى فۆلكلۆرى ميللەتانى ئێرانو تورگيادا بخشێنين ، بەيەكچوونێكى زۆرمان چاو پێ دەكەوێ ، وەك ئەم نموونانەى خوارەوە ٠ لە پەندى پێشينانى كورديدا ئەم پەندە هاتووە كە دەڵێ : (دەنگى دەهۆڵ لـــە دوور خۆشە)(٤٤) و لە كرمانجى سەرووشدا دەهۆڵەكە دەبێت بە (دەف)و بەم جۆرە دەگوترێت : (دەنگى دەفێ ژ دوير ڤەخوەش تێ)(٤٥) ٠ دەبينين لە

(٤٤) خالّ ـ پەندى پێشينان ـ چ٢ ، بەغد ١٩٧١ ، ل : ٢٤١ ٠
(٤٥) دێرشەوى ـ مشتاخا چيا ژ گوتنێن پێشيا ، بەغدا ١٩٨٠ ، ل: ١٢٢ ٠

فارسیو تورکیشدا ئەو پەندە بە هەمان ووشەو ماناوە هەیەو بەکارهاتووە ٠

ئەگەر سەرنجێکیش بدەینە چۆنیەتی ژیانو گوزەرانی میللەتانی ئەوروپا بەر لە بەرپابوونی شۆڕشی پیشەسازی ، دەبینین ژێرخانی ژیانی ماددی ئەو میللەتانە هەروەك میللەتانی ژێر دەستی عوسمانلی لە سەر بناغەی کشتوکاڵو پەیوەندییەکانی بەرهەمهێنانییەوە دامەزراوەو بەو پێیەش ئەدەبی فۆلکلۆرییان بووەتە ژوورخانێکی راستۆی ئەو جۆرە ژیانەیان ، بۆیە دەبینین لە کۆمەڵگای جیا جیا ، ئەدەبی فۆلکلۆریی وەیەکچوو ، وەیا لەیەکەوە نزیکیان لە ناودا خوڵقاوە ٠ بۆ نموونە : ئەگەر ئەم بەندە تورکییە وەربگرین کە ماناکەی بەم جۆرەیە : «من سوارو تۆ سوار ، کێ ئەسپەکانمان بۆ ئامادە بکات ؟ »(٤٦) وە سەیرێکی ئەو پەندە (صربی)(٤٧) یەش بکەین کە دەڵێ :ـ « من خانمو تۆ خانم ، کێ مانگاکانمان بۆ بدۆشێ ؟»(٤٨) ٠

دەبینین لە بنچینەدا هەردوو پەندەکە یەك رەگیان هەیەو زادەی قۆناغو سەردەمی کشتوکاڵو ئاژاڵ بەخێوکردنی ئەو دوو گەلەنە ، بەڵام بە جیاوازی ـ یەکی کەم ، لە تورکییەکەدا (سوار) واتا : ئەسپ سوارەو لە (صربی) یەکەشدا دەبێ بە ژنە جوتیارو مەسەلەی مانگا دۆشین ، دەبێ ئەوەش بڵێین کە سەردەمێك (صربیا و هەموو وولاتی یۆگۆسلافیای ئێستا) لە ژێر دەستی تورکە عوسمانلییەکاندا ژیاون ، دوور نییە ئەم هۆیەش کارێکی تەواوی گردبێتە سەر پەرینەوەی ئەو پەندانە لە نێوانیاندا ٠

بەڵام کە ئەو پەندە دوور دەکەوێتەوە بۆ فەرەنساو ئیسپانیا دەبینین

---

(٤٦) احمد مرسی ـ دراسات في الفولکلور ـ أمثال الشعوب ـ القاهرة ص٠ ٣٤٠ ٠

(٤٧) صرب : دانیشتوانی وڵاتی صربیان کە ئێستا بەشێکە لە یۆگۆسلافیا ٠

(٤٨) أحمد مرسی ـ دراسات في الفولکلور ـ امثال الشعوب /القاهرة ص٠ ٢٣٠ ٠

ئەسپەو مانگاکە دەبن بە (بەراز) هۆی ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ حەڵاڵی خواردنی گۆشتی بەراز لەناو میللەتانی ئەوروپاو بەخێوکردنی بەراز بە شێوەیێکی زۆرو ، ئەمەش دیسان دیاردەیەکی سەردەمی قۆناغی کشتوکاڵو ئاژاڵ بەخێوکردنەو پەندەکە لەلای ئەوان بەم جۆرە دەگوترێ :- (من خانمو تۆ خانم گێ بەرازەکانمان بۆ بەخێو بکات)و(٤٩) ، هەر ئەو پەندە کە دەچێتە ناو ئینکلیزەکان بە تەواوی ئەدگارو شێوەی سەردەمی کشتوکاڵو ئاژاڵ بەخێوکردنی بەسەرەوە نامێنێو بەم جۆرەی لێدی :-

" Iam proud and you are proud and who shall bear the ashes round." (٥٠)

کە ماناکەی بە کوردی بەم جۆرەی خوارەوەیە :-

(من رۆح گەورەو تۆ رۆح گەورە ، کێ خۆڵە مێشەکەمان بۆ فرێ بدات؟)

دوای ئەو گەشتەمان بە ناو پەندی میللەتاندا ، ئەگەر بگەڕێینەوە وولاتی نەتەوەی عەرەبی دراوسێمان دەبینین سوار یا خانم یا خود رۆحگەورەکە دەبێ بە (أمیر)و ئەسپو مانگاو بەرازو خۆڵەمیشەکەش دەبێ بە (کەر)و بەم جۆرە دەگوترێ :-

(أنا أمیر وأنت امیر ، من یسوق الحمیر ؟)(٥١) .

کاتێکیش کە دێینەوە باوەشی نەتەوەی کوردمان ، دەبینین رەگی هەمان پەند لە ناو ئەدەبی فۆلکلۆریماندا هەیەو ، بەڵام لە جیاتی سوارو خانمو رۆحگەورەو میر دەبێ بە (ئاغا) ، ئاغاش رەنجخۆری سەردەمی کشتوکاڵو قۆناغی دەرەبەگایەتی بووە . پەندە کوردیەکەش بەم جۆرەی خوارەوەیە :-

---

(٤٩) هەمان سەرچاوەی پێشوو ، ل : ٣٤٠ .

(٥٠) مختارات من الامثال الانجليزية - ترجمة النشاشيبي - بيروت ص ٦٠ .

(٥١) د. ممدوح حقي - المثل المقارن - بيروت ١٩٧٣ ، ص١٠٩ .

(من ئاغاو تۆ ئاغا کێ جێمان بۆ راخا ؟)وه[٥٢] له دیالێکتی کرمانجی سەروو شماندا دەبێ به (ئەز چیا ، تو چیا ، کێ ژ گۆلکرا هەرت گیا ؟)[٥٣] .

وەك دەبینین شێوەی ئامۆژگاری و فێرکردنەبوەتە هۆی بڵاو بوونەوەی پەندی پێشینان به هەموو لایەکدا ئەمەش مانای ئەوە نییە هەموو جارێ پەند لە نەتەوەیەکەوە بپەڕێتەوە بۆ نەتەوەیەکی ترو بە پێچەوانەوە ، بەڵکو دەورو بەرو باری ژیانی ئابووری و کۆمەڵایەتی ئاووهەوایێکی وا دەخولقێنی پەندێکی وا دروست ببێ کە تەنانەت لە ناو یەك نەتەوەدا لە هەر ناوچەو هەرێمە جۆرە قاڵبێك و چەشنە رووخسارێك وەربگرێ و ناوەرۆکیش هەمان ناوەرۆکی پەندەکەی پێشوو بێ . هەروەك لەو دوو پەندە کوردیەدا بۆمان دەرکەوت ، لە هی یەکەمیاندا (ئاغا) قسە دەکات و لە هی دووەمیشیان (چیا) دێتە ئاخاوتن ، دیاریشە ئاغا لەگەڵ پەیدابوونی عوسمانلیەکاندا هاتۆتە ناوو ، چیاش یەگجار کۆنە لە پێش بوونی ئادەمیزادەوە ، هەربووەو هەر هەبە . کەواتە : پەندی دووەمیان کۆنترو بە تەمەنترەو ، زادەی بیرو بەهرەی زانای ئەو هەرێمە شاخاوییە بووەو ، لە دوایی دا کەوتۆتە سەر زمانی هەموو خەڵکەکەو بووە بە تامو خوێی قسەی رۆژانەیان .

لە لایێکی تریشەوە ئەگەر ئێمە ئاورێك لە پەندو قسەی نەستەقی ئەتەوەکانی ئاوروپا بدەینەوە دەبینین هەرچەندە لە یەکەوە نزیکن و هەموویان سەر بە کۆمەڵە زمانی هیندۆئاوروپایین کەچی وەك سەرنج دەدەین پەندێك تا لە نەتەوەیەکەوە بۆ نەتەوەیێکی دیکە دەچێ یاخود باری ژیانی ئابووری وەیەکچوو دەێ خولقێنی ، گۆرانکاریەکی تەواو بەسەر فۆرمو داڕشتنو تەنانەت بابەتەکەشی دادێ .

---

(٥٢) خاڵ ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ ، بەغدا ١٩٧١ ، ل : ٤٢٤ .

(٥٣) مەلا مەحمودی دێرشەوی ـ مشتاخا چیا ژگوتنێن پێشیا بەغدا ، ١٩٨٠ ، ل١ .

بۆ نموونە : ئەو پەندە ئینگلیزیەی کە دەڵێ :-

No smoke without Fire. (٥٤)

ماناکەشی بە زمانی کوردی بەم جۆرەیە : (ئاگر بێ دووکەڵ نابێ)(٥٥) . دەبینین هەمان ناوەرۆك لە ئیتالیەکاندا بە جۆرە روخسارو بابەتێکی تر دەردەبڕێو دەڵێ :

Non si grida al lupo che non. (٥٦)

کە لە زمانی کوردیدا ئەمە دەگەیەنێ : (مەدحی گورگ مەکە تاکو گوێت لە حەپەی سەگ نەبێ !) .

وە لە بەندێکی تری ئینکلیزەکاندا ئەمە هاتووەو دەڵێ :

Birds of one feather flock together. (٥٧)

مانای دەقاو دەقی لە کوردیدا ئەمە دەگرێتەوە (ئەو تەیرانەی هاوپەڕن هۆگری یەکتری دەبن) ، کە بە شێوەو قاڵبی پەند لە کوردیدا دەربڕێ بەم چەشنە دەگوترێ : (هەر طەیرەکی لەگەڵ ڕەفا خوە)(٥٨) . دەبینین کە ئەو پەندە یاخود بڵێین ناوەرۆکەکەی دەکەوێتە ناو فەرەنسەییەکانەوە بەم جۆرەی خوارەوەی لێ دێ :-

---

(٥٤) شريف النشاشيبي ـ مختارات من الامثال الانجليزية ـ بيروت ل: ٧٨ .

(٥٥) عومەر شێخەڵا دەشتەکی ـ پەندی کوردی ـ بەغدا ١٩٨٠ ، ل ١١٦ .

(٥٦) الكزندر هكرتی‌كراب ـ علم الفولكلور ـ ترجمة رشدی صالح . ص٢٣٧ .

(٥٧) شريف النشاشيبي ـ مختارات من الامثال الانكليزية ـ بيروت ، ص ٢٧ .

(٥٨) مەلا مەحمودی دێرشەوی ـ مشتاخا چیا ژ گوتنێ پێشیا ، ل١٣٨ .

Pour ēpouser un singe il faut être guenon. (٥٩)

ماناکەی بە کوردی ئەمە دەگەیێنێو رووی ئاخاوتنـــەکە لە ئافرەتەو دەڵێ : (ئەگەر دەتەوێ شوو بە مەیموونێك بـکەی پێویســـتە خۆت ببیـــە مەیموون !) (٦٠) .

هەندێ جاریش دەبینین پەندی نەتەوە دراوسێکان بە ناوەرۆکو فۆرمەوە یەك شتن یان زۆر لە یەکەوە نزیکن وەکو ئەم پەندە ئینگلیزییەی دەڵێ :

(Not every time does the pitcher come home safe from the well . (٦١)

مانای دەقاو دەقی پەندەکە بە کوردی بەم جۆرەی خـــوارەوەیە : (هەموو جارێ گۆزە بە ساغی لە بیر ناگەڕێتەوە)(٦٢) . و ئەم پەندە کوردی – یەی بەرامبەرە : (جەڕەی ئاوێ لەڕێی ئاوێ دەشکێ)(٦٣) یاخـــود : «گۆزەی ئاو هەر لە ڕێگەی ئاو ئەشکێ» .

دەبینین لە فەرەنسەییدا گۆڕانێکی وای بە سەر دانایێو بەم جۆرەیە . Tant va la cruche â l'eau qu'a la fin elle. . (٦٤)

واتا : (هەرچەندە گۆزە بچێ بۆ ئاو ئەنجامەکەی هەر شکانە)(٦٥) .

---

(٥٩) الکزاندر هکرتی‌کراب – علم الفولکلور – ترجمة رشدی صـــالح ، ص٢٣٧ .

(٦٠) هەمان سەرچاوە ، ل : ٢٣٧ .

(٦١) هەمان سەرچاوەی پێشوو ، ل : ٢٣٩ .

(٦٢) هەمان سەرچاوەی پێشوو ، ل : ٢٣٩ .

(٦٣) دەشتەکی – پەندی کوردی ب١ ، ١٩٧٢ ، ل : ٣٦ .

(٦٤) الکزندر هگرتی‌کراب – علم الفولکلور – ترجمة : رشـــدی صالح ، ص٢٣٩ .

(٦٥) هەمان سەرچاوە – ل: ٢٣٩ .

دەبینین لە ناوەرۆکو داڕشتندا ئەو پەندانە زۆر لە یەکەوە نزیکن‌و ئەگەر بکەوینە بەراوردکاری لە نێوانی پەندی پێشینانی میللەتان چاومان بە گەلێ نموونەی تری وەیەکچوو دەکەوێت .

پەندی بەراوردکاری
لە نێوانی ئینگلیزی و عارەبی و کوردی

لەوانەیە هەندێ لە رۆشنبیران ئەو پرسیارەیان بە مێشکدا بێت و بڵێن بۆ ئەو بەراوردکارییەت لە نێوانی پەندی کوردی و (أمثـــال)ی عارەبی و proverb ی ئینکلیزیدا کردووە ؟

بابڵێین گوردو عارەب لە رێگەی دراوسێتی و ئایینی ئیسلام و رۆشنبیری - یەکەیەوە ، بە سەدان پەندیان لە یەکتر وەرگرتووە و ســـامانی نەتەوایەتی خۆیان پێ دەوڵەمەند کردووە . بەڵام بەرامبەر بە ئینکلیز چ بڵێین ؟ کـــە هەزاران میلمان لێ دوورن و ، چۆن و بە چ رێگایەك ئەو ئاڵۆ گۆڕیەیان لەگەڵ ئێمەدا کردووە ؟!

بۆ وەڵام دانەوەی ئەو پرسیارانەو بۆ روون کردنەوەی هۆی ئەم کارەم ، چەند راستیەك دەخەمە بەر چاوی خوێندەواران بەڵکوو تا رادەیەك ڕایەکانم دەسەلمێنن ! .

١ - خۆم ئارەزوویکی زۆرم لە کۆکردنەوەو رێکخستنی بەشـــەکانی ئەدەبی فۆلکلۆریی کوردی ، بەتایبەتی لە ئەفسانەو پەندی پێشیناندا هەیەو ، لەسەر هەریەکێکیان نووسینو لێکۆڵینەوەم بڵاوکردۆتەوەو ، دەمەوێ قوولتر لەسەریان بنووسم .

٢ - خۆم تاقەتم بەسەر زمانی کـــوردیو عارەبیو لقو پۆپەکانیاندا دەشکێو تاڕادەیەکیش سەرم لە ماناو مەبەستی (proverb) ی ئینکلیزی - یەکاندا دەردەچێ .

٣ ـ له ناو میللەتانی دیکەدا ماوەیەکی دوورو درێژە کتێبو لێکۆلینە ـ وەیان لەسەر ئەدەبی فۆلکلۆریو بەراوردکاری لقەکانی لەگەڵ ئەدەبی فۆلکلۆریی نەتەوەکانی تر کردووە ، ئێمەی کوردیش لەو لێکۆڵینەوەو جۆرە نووسینانە بێ بەشین و با لەمەو دوا کتێبخانەی کوردیش ئەو جۆرە کتێبانەی بکەوێتە ناو .

ئەگەر بە وردی سەرنج بدەینە ئەدەبی فۆلکلۆری ئینگلیزی ، بـە تایبەتی بەندی پێشینانیان و چاوێکیش بخشێنینەوە بە بەندی کوردیماندا ، دەبینین لەگەڵ ئەو لێک دووریەشماندا بە دەیان proverb ی ئینگلیزیو بەندی پێشینانی کوردیمان لە یەک نزیك دەبنەوەو هەندێ جاریش چ لە بارەی وشەو چ لە بارەی ماناوە دەبنەوە یەک ، وەك ئەم proverb ەی کە دەڵێ :ـ

1. A black hen, lays a white egg . (٦٦)

١ ـ « مریشکی ڕەش هێلکەی سپی دەکات» (٦٧) .

ئەمەش بە یەکێکی خراپ دەگوترێ کە ئیشێکی باش بکات ، یان بە پیاوێکی خراپ دەگوترێ ، کوڕێکی باشی لێ بووبێ .

یا خود ئەو پرۆفێرەی کە دەڵێ :ـ

2. Do good and cast it into the sea. . (٦٨)

لە ئەدەبی فۆلکلۆری کوردیشدا ئەم بەندەی پڕ بە پێستە .

٢ ـ (چاکە بکەو بیدە بە دەم ئاوا) (٦٩) .

---

(٦٦) د. ممدوح حقي ـ المثل المقارن ـ بیروت ١٩٧٣ ، ل : ٧١ .

(٦٧) خاڵ ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ ، بەغدا ١٩٧١ ، ل : ٤٢١ .

(٦٨) د. ممدوح حقي ـ المثل المقارن ـ بیروت ١٩٧٣ ، ل : ٧١ .

(٦٩) خاڵ ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ ، بەغدا ١٩٧١ ، ل : ١٧١ .

وەیاخود ئەو پرۆڤێربەی کە دەڵێ :ـ

3. Walls have ears. . (٧٠)

دەبینین لە پەندی کوردیدا ئەمەی خوارەوەی بەرامبەرە .

٣ ـ « دیوار گوێی هەیە»(٧١) .

دەبێ هۆی ئەو بەیەکچوونەی پەندی کوردیو پرۆڤێربی ئینکلیزی چی بێ ؟! لەم بارەیەوە جگە لەو هۆیانەی لەمەوبەر باسمان کردن ، هەندێ تیۆڕیو بیرو ڕای زانایانی جیهان لە بارەی وەیەکچوونو نزیك بوونەوەی ئەدەبی فولکلۆری کەلان بە تایبەتی پەندی پێشینانو ئەفسانە هەیە ، لەوانە زاناو لێکۆڵەرەوە ئەلەمانەکانی وەکوو بوپ Bopp وشلێچەر scheicher هۆی ئەو بەیەکچوونو لێك نزیك بوونەوەیە دەگەڕێننەوە بۆ بوونی جۆرە پەیوەندییەك لە نێوانی گەلانی ئەوروپاو هەندێ لە گەلانی کیشوەری ئاسیا لە سەر بنچینەی شیکردنەوەو بەراورد کاریی دیاردە زمانەوانیەکانی ئـــەو گەلانە لە بواری فۆنەتیك Phonetic (٧٢) و مورفۆلۆژی Morfology (٧٣) و لێکسیکۆلۆژی(٧٤) Lexikology (٧٥) وەك ئەنجامێکی دابەش بوونی ئەو گەلانە لە سەردەمێکی زۆر کۆندا کە لەکاتی خۆییدا پەیوەندییان بە یەکەوە بووەو چوونەتەوە سەر بنچینەیێکی هاوبەش ، ئەو ڕایەش تا ئێستا بە گەڵێ کتێبو سەرچاوەی مێژووی زمانە نەوەیی‌یەکانی سەر بە کۆمەڵەی

---

(٧٠) د. ممدوح حقي ـ المثل المقارن ـ ل : ١٤٥ .

(٧١) خاڵ ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ ، ل : ٢٤٧ .

(٧٢) فۆنەتیك : زانستی دەنگ .

(٧٣) مۆرفۆلۆژی : زانستی (الصرف) .

(٧٤) زانستی وشەی فەرهەنگی .

(٧٥) یوری سوکولوف ـ الفولکلور قضایاهوتأریخه ـ ترجمة حلمی شعراوی وعبدالحمید حواس ـ القاهرة ١٩٧١ ، ل٦٦ .

هیندو ئەوروپایی Indo — European پێست ئەستوورە[٧٦] .

لەبەر ئەوەی زمانی کوردیو زمانی ئینگلیزی هەردووکیان سەر بە کۆمەڵە زمانەکانی هیندو ئاوروپایین ، دوور نییە هەندێ دیاردەی زمانەوانیو بەپەکجوونی ئەدەبی فۆلکلۆریان لەو راستیەوە سەری هەڵدابێ .

ئەو دیارە گشتیانەی لە سەردەمێکی کۆنەوە لەبەرچاوی خەڵکو پشتی هەرە کۆنی هەردوو نەتەوەکە بوون وایان کردبێ پەندی وەکوو یەکیان لەلادا پەیدا ببێ وەکوو ئەو چەند نموونەیەی لەسەوبەر هێناماننەوە ، کە بە زۆری لە بارەی رەشو سپیو چاکەو خراپەوە دەدوێن ، ئەم دیاردانەش ئەوەندە کۆنن لەگەڵ بوونی ئادەمیزادەوە سەریان هەڵداوەو بوون بە پێوانەی کردەوەی ئینسان .

ئێمە کە ئەم بەراوردیەیە لە نێوانی پەندەکانی ئینگلیزیو عارەبیو کوردیدا دەکەین ، ئامانەوێ پەندەکان وەرگێڕان بن لە زمانەکەی بەرامبەریان بەڵکو بە جۆرێکی ئاسایی لە ناو کۆمەڵگای ئەو نەتەوەیەدا هەیێو لەگەڵ باری ژیانو دەورو بەریدا بگونجێو لە ئاخاوتنی رۆژانەیاندا بە سەر زمـــانی خەڵکەکەدا بێ .

ئێمە لەو قەناعەتەینکە ئەوانەی پەندی پێشینانی کوردییان کۆکردۆ ـ تەوەو شارەزاییان لە چەند زمانێکی تردا هەیە ، هەندێ پەندی ئەو زمانانەیان وەرگێڕابێتە سەر زمانی کوردیو بە پەندیی کوردییان پێ فرۆشتبین ، وەکو ئەم پەندەی خوارەوە کە لەو باوەڕەدام کـــوردی نەبێو لە ئینکلیزیەوە کرابێت بە عارەبی ، ئینجا بە کوردی کە دەڵێ :ـ

Better be alone than in a bad company. [٧٧]

---

(٧٦) هەمان سەرچاوە ، ل : ٦٦ .

(٧٧) د. ممدوح حقی ـ المثل المقارن ـ بیروت ١٩٧٣ ص٨٢ .

لە عارەبی‌دا ئەمەی بەرامبەر دانراوە : (الوحدة خيرٌ من جليس السوء)[٧٨] و لە کوردیشدا بەم جۆرە وەرگێڕدراوە : (تەنیایی لە ناوەڵی خراپ باشترە)[٧٩] .

خوێندەواری بەڕێز ... بۆ ئەوەی بە ئاسانی سوود لە بەراورد - کاری‌یەکەم وەربگری ، وا بە باش‌دەزانم بە شێوەی فەرهەنگۆکێك پێشکەشی بکەم و ، بەپێی پیتی ئینکلیزی یەکەمجار proverb ی ئینکلیزی‌یەکەت بەرچاو بکەوێت ، ئینجا عارەبی‌یەکەو لە دوایشدا پەندو قسەنەستەقە کوردی‌یەکان بخوێنیتەوە . بۆیەش قسەی نەستەق (الحکمة)مان خستەوە سەر ، چونکە لەزمانەکانی ئینکلیزی‌و عارەبیشدا هەردووکیان بەیەکەوە بەکارهاتوون‌و مانایان بۆ جودا نەکراوەتەوە .

---

(٧٨) هەمان سەرچاوە ، ل : ٨٢ .

(٧٩) خاڵ - پەندی پێشینان - چ٢ ، بەغدا ١٩٧١ ، ل : ١٦٢ .

فەرهەنگی پەندی بەراوردکاری

لەنێوانی ئینگلیزی وعارەبی وکوردی

« A »

1. A bad day never has a good night. (١)

— It is never a bad day that has a good night.(★)

★ لن يعقبَ النهار الاسود ليلة بيضاء (٢) .

★ ليس لليوم السيء ليلةٌ حسنة(٣) .

★ لا يثمرُ الشوكُ العنبَ(٤) .

★ لا تجني منَ الشوكِ العنبَ★

★ رۆژێکی خراپ شەوێکی باشی بەدوا دانایێ .

★ دڕك تریٚ ناگریٚ(٥) .

2. **A bad thing never dies.** (٦)

★ الشيءُ السيءُ لا يموت(٧).

★ السيئة لا تموت(٨) .

★ (خراپە نامرێ) یا خود (ئیشی خراپە ناچێ) .

---

(١) المثل المقارن ، ص٧٠ .

★ The Oxford Dictionary English Proverbs. (p. 25)

(٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ٧٠ .

(٣) مختارات من الامثال الانجليزية : ص١١ .

(٤) المثل المقارن ـ ص٧٠ . ★ الميداني ـ مجمع الامثال ، ص٤٤ .

(٥) خاڵ ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ ، بەغدا ١٩٧١ ، ل : ٢١٢ .

(٦) المثل المقارن ـ ص٧٠ .

(٧) مختارات ، ص١١ .

(٨) المثل المقارن ، ص٧٠ .

زۆر جاریش دەگوترێ : ئەو ناوبانگە خراپەیەم لێبووە بە

★ «قیری کەوای سپی»[٩] و لێم نابێتەوە . یاخود دەگوترێ

★ « پینەی شینە بە دەر قنگیەوە »[١٠] .

پیرەمێردی نەمر لە بەرگی دووەمی پەندەکانیدا لەم بارەیەوە دەڵێ

★ قسەی چاك زەحمەت ئەگاتە جێی خۆی

واتەی بەد زۆر کەس پۆستەچیە بۆی[١١]

3. A bird in the hand is worth two in the bush. [١٢]

★ عصفور في اليد خيرٌ من اثنين على الشجرة[١٣] .

★ بيضة اليوم ولا دجاجة الغد [١٤].

× چۆلەکەیێکی ناو دەست لە دوو چۆلەکەی سەر درەخت باشترە .

★ (چۆلەکەیەکی ناو دەست لە دە چۆلەکەی سەر درەخت باشترە)[١٥] .

★« چویچکەك د دەستیدا چێترە ژ دووا لسەر داریّ»[١٦] .

4. A black hen, lays a white egg. [١٧]

---

(٩) خاڵ ، پەندی پێشینان ـ چ٢ ، ل : ٣١٩ .

(١٠) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٤٤ .

(١١) کاکەی فەللاح ـ لەپەندەکانی پیرەمێرد ـ ب٢ ، بەغدا ١٩٦٩ ، ل : ٢٠ .

(١٢) المثل المقارن : ص٧٠ .

(١٣) هەمان سەرچاوە ، ل : ٧٠ .

(١٤) هەمان سەرچاوە ، ل : ٧٠ .

(١٥) خاڵ ـ پەندی پێشینان چ٢ ، ل : ١٧٦ .

(١٦) ئەدەبی بێگانان ـ ب٢ ، پەندی ئینکلیزی ، ل ٨٧ . رەشید عەبدوللا مستەفا .

(١٧) المثل المقارن : ص٧١ .

★ الدجاجةُ السوداء تضعُ البيضة البيضاء [١٨] .

★ (مریشکی رەش هێلکەی سپی لەکا) [١٩] .

ئەمە بە یەکێك دەگوترێ کە خۆی خراپ بێ و ئیشێکی باش بکات یاخود بە پیاوێکی خراپ دەگوترێ ، منداڵێکی باشی لێ بووبێ .

★ پیرەمێردی شاعیر لە پەندێکیدا دەڵێ :

نادر هـەڵکەوتووە بە پەگـەز نییە

مریشکیش پەشەو هێلـکەی سپییە [٢٠]

5. A blind man will not thank you for a mirror. [٢١]

★ لَنْ یَشکرَ الأعمی علی مرآة تُهدیهِ إیاها [٢٢] .

★ (نە بۆ کوێر هەڵپەڕە ، نە بۆ کەڕ گۆرانی بڵێ) [٢٣].

چونکە : کوێر نات بینێ و کەڕیش گوێی لێت نابێ .

6. A candle lights others and consumes itself [٢٤]

★ تذیبُ الشمعة نفسها لتضیء لسواها [٢٥] .

---

(١٨) مختارات : ص١١ .

(١٩) خاڵ ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ ، ل : ٤٢١ .

(٢٠) کاکەی فەللاح ، لە پەندەکانی پیرەمێرد ، ب١ ، ل : ١٥٠ .

(٢١) المثل المقارن : ص٧١ .

(٢٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ٧١ .

(٢٣) خاڵ ، پەندی پێشینان ـ چ٢ ، ل : ٤٤٩ .

(٢٤) المثل المقارن ، ص٧١ .

(٢٥) هەمان سەرچاوە ، ل ٧١ .

★ رُبَّ اخٍ لكَ لمْ تَلِدهُ أمّك[٢٦] .

★ «مۆم خۆی دەتوێنێتەوە تا دەوروپشتی خۆی رووناك بكاتەوە» .

★ (وەك مۆم شەوقی بۆ ژێر خۆی نییە)[٢٧] .

★ « چرا شەوقی بۆ ژێر خۆی نییە »[٢٨] .

واتا : گەورە دەبێ وەك چرا رووناكی بۆ دەورو بەری خۆی بێ وەك پیرەمێرد لە پەندەكانیدا دەڵێ :ـ

★ گەورە نەوەیە شێوەی شەمعی بێ
بۆ خۆی بسووتێو نەفعی جەمعی بێ[٢٩]

7. A courgeous foe is better than a cawardly friend.[٣٠]

★ عدو شجاع خيرٌ من صديقٍ جبان[٣١] .

★ عدو عاقل خيرٌ من صَديقٍ جاهل[٣٢] .

★ « دوژمنیكی ئازا لە دوستیكی ترسنوك جاكترە » یا خود

---

(٢٦) هەمان سەرچاوە ، ل ٧١ .

(٢٧) د. عیزەدین مستەفا رەسول ـ لێكۆڵینەوە لە ئەدەبی فۆلكلۆری كوردی ل : ١١٢ چ٢ .

(٢٨) خالّ ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ ، ل : ١٧٤ .

(٢٩) كاكەی فەللاح ـ لە پەندەكانی پیرەمێرد ـ ب١ .

(٣٠) شريف النشاشيبى ـ مختارات من الامثال الانجليزية ـ ص١٢ .

(٣١) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٢ .

(٣٢) المثل المقارن : ص٧٢ .

★ «دوژمنایەتی زانا لە دۆستایەتی نەزان خۆشترە»[٣٣] .

8. A crooked stick will have crooked shadow. [٣٤]

★ If the staff be crooked, the shadow cannot be straight★

★ لن يكون للعصا المعوجة الّا ظِلٌ اعوج[٣٥] .

★ فهل يستقيمُ الظل والعودُ اعوجٌ ؟[٣٦] .

★ « دار كه لار بوو سێبەریشی لارە»[٣٧] .

9. A donkey asked to wedding either to carry water or bring wood. [٣٨]

★ اذا دُعي الحمار الى عرس ، فلنقل الماء او حمل الحطب[٣٩] .

★ دعي الحمار الى مدار اما للطحن او حمل الاحجار[٤٠] .

★ نەگەر كەر بۆ سەر ناهەنگو شایی بانگ كرا ئەوە یان بۆ ئاو كێشانە یان بۆ دار هێنانە .

---

(٣٣) خالّ ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ ، ل : ٢٢١ .

★ The Oxford — Dictionary of English proverbs (P. 769)

(٣٤) المثل المقارن ـ ص ٧٢ .

(٣٥) هەمان سەرچاوە ، ل : ٧٢ .

(٣٦) هەمان سەرچاوە ، ل : ٧٢ .

(٣٧) خالّ ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ ،

(٣٨) المثل المقارن ، ص٧٣ .

(٣٩) هەمان سەرچاوە ، ل : ٧٣ .

(٤٠) هەمان سەرچاوە ، ل : ٧٣ .

لە پەندی کوردیدا بەرامبەر بەم پەندەمان بۆ نە دۆزرایەوە بەڵام لە کاتی خوێندنەوەی کتێبی (نامەی قانیع) ئەو پەندەم لە شیعرێکیدا چاو پێ کەوت کە بەم جۆرەی بەکارهێناوە ٠

جارێك كەڕێكیان بانگ كرد بۆ شایی
قاقا پێكەنی كەر بە ئازایی ٠

وتی : من بۆیە وا پێ ئەكەنم
نە دەهۆڵ كوتم ، نە شمشال ژەنم

« ئەزانم بۆچی من بانگ كراوم
حەمالێ دارو بەرمیلە ئاوم »(٤١)

10. Adversity tries friends. (٤٢)

★ عند الشدائد تُعرف الاخوان(٤٣) ٠

★ دۆست ئەوەیە لە تەنگانەدا بە هانات بێ ٠

★ (دۆستو دوژمن لە تەنگانەدا بە دەردەكەون)(٤٤) ٠

پیرەمێردی شاعیر لە پەندەكانیدا دەڵێ :ـ

★ دۆستی سەر سفرە لای چەپا سفرە
لە تەنگانەدا بە دۆستی مەگرە(٤٥)

---

(٤١) نامەی قانیع ـ بەغدا ١٩٧٤ ، ل : ٤١ ٠

(٤٢) المثل المقارن : ص٧٣ ٠

(٤٣) هەمان سەرچاوە ، ل : ٧٣ ٠

(٤٤) دەشتەكی ـ پەندی كوردی ـ ب١ ، ل٤٩ ٠

(٤٥) كاكەی فەللاح ـ لە پەندەكانی پیرەمێرد ، ب٢ ، ل : ١٠٣ ٠

11. A fair face may hide a foul heart. (٤٦)

★ رُبَ نفسٍ شريرةٍ ورا ءَوَجهٍ صَبوح(٤٧) .

★ « بەرگی مەڕەو داتی گورك»(٤٨) .

12. A fault Confessed is half redressed. (٤٩)

★ الاعتراف بالخطأ نصف التوبة(٥٠) .

★ الاعترافُ بالخطأ فضيلةٌ (٥١) .

★ پێ لە هەڵەنان نیوەی تۆبە کردنە .

★ (هەزار گوناحو یەك تۆبە) (٥٢)

★ (لەپاش هەزار گوناحان یەك تۆبە) (٥٣) .

13. A favour ill-placed is great waste. (٥٤)

★ المعروف في غير أهله خسارة كبيرة (٥٥) .

---

(٤٦) المثل المقارن : ص٧٣ .

(٤٧) هەمان سەرچاوە ، ل : ٧٣ .

(٤٨) خاڵ ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ ـ ل : ١١٢ .

(٤٩) المثل المقارن : ص٧٣ .

(٥٠) هەمان سەرچاوە ، ل : ٧٣ .

(٥١) هەمان سەرچاوە ، ل : ٧٣ .

(٥٢) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل٤٩١ .

(٥٣) دەشتەکی ـ پەندی کوردی ـ ب١ ، ل٧٣ .

(٥٤) شريف النشاشيبى ـ مختارات ، ص١٤ .

(٥٥) هەمان سەرچاوە ، ل١٤ .

★ ومَن يصنع المعروف في غير اهله يكن حمده ذماً عليه ويندمِ[٥٦]

★ چاکه لەگەڵ ناکەس بەچە مەکە .

★ (چاکه لەگەڵ ناکەس بەچەدا پەشیمانی لە دوایە)[٥٧] .

★ (بیانی بدێ گوشتی پرانی دێ ل سەر تە دابێت پە شیمانی)[٥٨] .

پیرەمێردی شاعیر لە پەندەکانیدا دەڵێ :-

★ دەر بارەی ناکەس پیاوەتی مەکە
بە کۆڵ نیبەیتە کەعبە لەك لەکە[٥٩]

14. A fool throws a stone into the well; and a thousand wise man cannot take it out. [٦٠]

★ A fool may throw a stone into a well, which a hundred wise men cannot pull out.★

★ يُلقى مجنون بِحَجرٍ في بئرٍ ، فيعجزُ الف عاقل عن انتشاله [٦١] .

★ (بەردێك نادان بیخاتە گۆمەوە بە سەد دانا دەرنایە)[٦٢] .

پیرەمێردی شاعیر لە پەندەکانیدا دەڵێ :-

★ بەردێ کە نەزان بیخاتە ناو ئاو
دەرنایە بە سەد عاقڵی تەواو[٦٣]

---

(٥٦) المثل المقارن ، ل : ٧٣ .

★ The Oxford dictionary.... (p. 275).

(٥٧) علی معروف شارەزووری – پەندی پێشینانی کورد – بەغدا ١٩٨١ ، ل : ٤٠ .

(٥٨) دێرشەوی – مشتاخا چیا ژ گوتنێن پێشیا ، ل : ٤٥ .

(٥٩) کاکەی فەلاح – لە پەندەکانی پیرەمێرد ، ب٢ ، ل : ٨٥ .

(٦٠) شریف النشاشیبي – مختارات ص٤١ .

(٦١) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٤ .

(٦٢) خاڵ – پەندی پێشینان – چ٢ – ل : ١١٠ .

(٦٣) کاکەی فەلاح – لە پەندەکانی پیرەمێرد ، ب١ ، ل : ١٥٣ .

15. A friend in need is a friend indeed. (٦٤)

★ الصديق الحقيقي ، هو من تلقاه عند حاجتك اليه (٦٥) .

★ الصديق عند الضيق (٦٦) .

★ ان أخاكَ من واساكَ (٦٧) .

★ « دۆستی تەنگانە دۆستی راستیيە » .

16. A friend is best found in adversity. (٦٨)

★ الصديقُ هوَ من تجده عند الشدة (٦٩) .

★ (ان الصديق الحق من كان معك ومن يضرُّ نفسَهُ لينفَعَك) (٧٠) .

★ (کەس ئەوەیە کە لە رۆژی تەنگانەدا بە فریات بکەوێ) (٧١) .

مانای ئەم پەندەش هەر دەچێتەوە سەر پەندەکەی پێشوو .

17. A friend's frown is better than a fool's smile. (٧٢)

★ عبسةُ الصديقِ خيرٌ مِنْ ابتسامةِ الاحمقِ (٧٣) .

---

(٦٤) المثل المقارن : ص٧٤ .

(٦٥) هەمان سەرچاوە ، ل : ٧٤ .

(٦٦) هەمان سەرچاوە ، ل : ٧٤ .

(٦٧) هەمان سەرچاوە ، ل : ٧٤ .

(٦٨) المثل المقارن : ص٧٤ .

(٦٩) هەمان سەرچاوە ، ل : ٧٤ .

(٧٠) هەمان سەرچاوە ، ل : ٧٤ .

(٧١) خاڵ ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ ، ل : ٢٤٥ .

(٧٢) شريف النشاشيبي ـ مختارات ، ص١٥ .

(٧٣) هەمان سەرچاوەی پێشوو ، ل : ١٥ .

★ (دۆست ئەوەیە ئەم گرێنێ ، دوژمن ئەوەیە ئەم کەنێنێ)[٧٤] .

18. After a storm comes a calm. [٧٥]

★ یعقبُ العاصفة الهدوء [٧٦] .

★ انّ مَعَ العُسْر یُسْرا[٧٧] .

★ هەموو گەرداوێك هێمنیەکی لە دوایە .

★ (لە پاش تەنگانە خۆشیە)[٧٨] .

پیرەمێردی نەمریش لە پەندەکانیدا دەڵێ :-

★ ئەڵێن تەنگانە خۆشی لە دوایە

باوەڕم هەیە فەرموودەی خوایە[٧٩]

19. A full purse never lacks friend. [٨٠]

★ الکیس الملآن لا یفتقدُ الخلّان[٨١] .

★ رأیت الناسَ قد مالوا الی من عنده مالُ[٨٢] .

★ کیسەی پڕ برادەری زۆرە .

---

(٧٤) خالّ ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ ، ل : ٢٢٢ .

(٧٥) المثل المقارن : ص٧٤ .

(٧٦) هەمان سەرچاوە ، ل : ٧٤ .

(٧٧) القرآن الکریم ـ جزء عم ، سورة (الانشراح) ، الآیة (٦) .

(٧٨) خالّ ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ ، ل : ٣٨٥ .

(٧٩) کاکەی فەللاح ـ لە پەندەکانی پیرەمێرد ، ب٤ ، ل : ١٣٨ .

(٨٠) شریف النشاشیبي ـ مختارات ، ص١٥ .

(٨١) هەمان سەرچاوە ، ل ١٥ .

(٨٢) المثل المقارن : ص٧٤ .

★ «ئەگەر هەتبێ میوان زۆرە ، ئەگەر نەت بێ مارت چۆڵە»[٨٣] .

20. A good anvil is not afraid of the hammer. [٨٤]

★ السندان الجيّد لا يخشىٰ المطرقة[٨٥] .

★ لا يُضيرُ السحابَ نبحُ الكلاب[٨٦] .

★ دەزگای پتەو لە چەکوش وەشاندن ناترسێ .

★ (صەد چاکویچو یەك سندان) [٨٧] .

21. After a storm comes rain, after clouds sunshine [٨٨]

★ يعقب العاصفة مطرٌ وتلي الغيوم اشراقة الشمس[٨٩] .

★ الشدةُ لا تدوم[٩٠] .

★ كلُّ حالٍ تزول[٩١] .

★ لە پاش هەموو ناخۆشیەك خۆشیە .

★ (هەموو هەورازێك نشێوێکی هەیە) [٩٢] .

---

(٨٣) دەشتەکی ـ پەندی کوردی ـ بەغدا ١٩٨١ ، ل : ١٢٠ .

(٨٤) مختارات : ص١٦ .

(٨٥) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٦ .

(٨٦) المثل المقارن : ص٧٥ .

(٨٧) دێرشەوی ـ مشتاخا چیا ژ گوتنێن پێشیا ، ل : ٢٠٩ .

(٨٨) المثل المقارن ـ ص٧٤ .

(٨٩) هەمان سەرچاوە ، ل : ٧٤ .

(٩٠) هەمان سەرچاوە ، ل : ٧٤

(٩١) هەمان سەرچاوە ، ل : ٧٤

(٩٢) خالّ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ٤٩٦ .

پیرەمێردی شاعیر لە پەندەکانیدا دەڵێ :ـ

(چەند خۆشە لە پاش تاڵی شـــیرینی ،

لە شوێن ترسی شەو ، مژدەی ئەمینی)(٩٣)

22. A good name is better than gold. (٩٤)

★ A good name is better than riches.

★ السمعة الحسنة خيرٌ من الذهب(٩٥) .

★ الثنا خيرٌ من الغنىٰ (٩٦) .

★ النار ولا العار★ .

★ (ناو بانگی باش بۆ مرۆڤ لە زێڕ باشترە) .

★ (سەر بۆ سەربڕین نەك بۆ سەر زەنشت)(٩٧) .

★ (جام ئەڵێ بشکێم ، نەزرنگێم)(٩٨) .

واتا : پیاو مردنی لا باشترە لە بەد ناوی .

پیرەمێردی نەمریش لە پەندەکانیدا دەڵێ :ـ

---

(٩٣) کاکەی فەللاح ـ لە پەندەکانی پیرەمێرد ـ ب٤ ، ل : ٢٦ .

(٩٤) المثل المقارن : ص٧٥ .

★ The Oxford dictionary of English proverbs (p. 322).

(٩٥) هەمان سەرچاوە : ل : ٧٥ .

(٩٦) هەمان سەرچاوە : ل ٧٥ .

★ مجلة التراث الشعبى العدد ٧ السنة ٨ ، ١٩٧٧ ، ص١٤٣ .

(٩٧) اسماعیل حەقی شاوەیس ـ قسەی پێشینان ـ بەغدا ١٩٣٣ ، ل : ١٩ .

(٩٨) هەمان سەرچاوە ، ل٦ .

★ جام ئەڵێ : بشکێم بەڵام نەزرنکێم

چاکەو خراپە دێتەوە سەر ڕێم[٩٩] .

23. A liar will not be believed even when he speaks the truth. [١٠٠]

★ A liar is not believed when he speaks the truth ★

★ لا يصدق الكذاب حتى ولو تحدثَ صادقاً[١٠١] .

★ کەس بە درۆزن بڕوا ناکا ئەگەر راستیش بڵێ .

★ (درۆزن ئاگری لە ماڵیشی بەربێ کەس پێی باوەڕ ناکا[١٠٢] .

★ پیرەمێردی نەمر لە پەندەکانیدا دەڵێ :-

درۆزن ئاگـری لە ماڵی بـەر بوو

ووتیان درۆیە کەسێ بۆی نەچوو[١٠٣]

24. A hungry stomach has no ears. [١٠٤]

★ ليست للمعدة الجائعة آذان [١٠٥] .

★ زگی برسی چ ناپرسی .

---

(٩٩) کاکەی فەللاح ـ لە پەندەکانی پیرەمێرد ب٣ ل : ١١٤ .

(١٠٠) المثل المقارن ـ ص٧٦ .

(١٠١) المثل المقارن : ص٧٦ .

★ The Oxford Dictionary of English proverbs (p. 457)

(١٠٢) خاڵ ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ ، ل : ٢١٢ .

(١٠٣) کاکەی فەللاح ـ لە پەندەکانی پیرەمێرد ب١ ، ل : ١٢٩ .

(١٠٤) المثل المقارن ـ ص٧٦ .

(١٠٥) هەمان سەرچاوە ، ل : ٧٦ .

★ (سکی برسی چ ناپرسی) [١٠٦] .

★ پیرەمێردی شاعیریش لە پەندەکانیدا دەڵێ :-

(ئێوارەی لێ هـــات بە زگـی برســـی

لە شەو نوێژەکەی پێشووی نەپرسی)[١٠٧]

25. A living dog is better than a dead lion. [١٠٨]

★ كلبٌ حي خيرٌ من أسدٍ ميت[١٠٩] .

★ (سەگێکی زیندوو لە شێرێکی مردوو باشترە) .

★ (سەگێکی زیندوو لە شێرێکی مردوو باشترە) .

★ ڕێوێەکی گەڕۆك لە شێرێکی نووستوو چاکترە [١١٠] .

★ (ڕوپشێ گەڕۆك چێترە ژ شێرێ خەوك)[١١١] .

★ (سەیەکی ساغ نە شێرەکی مری)[١١٢] .

26. All doors are open to Courtesy. [١١٣]

★ باللطف تُفتحُ جميع الابواب[١١٤] .

---

(١٠٦) خالّ ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ ، ل : ٢٦٩ .

(١٠٧) المثل المقارن : ص٧٧ .

(١٠٩) المثل المقارن ـ ص٧٧ .

(١١٠) دەشتەکی ـ پەندی کوردی ـ ب١ هەولێر ١٩٧٢ ، ل : ٥١ .

(١١١) دێرشەوی ـ مشتاخا چیا ژ گوتنێن پێشیا ، ل : ١٢٧ .

(١١٢) ڕەشید عەبدوللا مستەفا ـ ئەدەبی بێگانان ب٢ ، ل : ٨٧ .

(١١٣) شريف نشاشيبي ـ مختارات ـ ص ١٨ .

(١١٤) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٨ .

★ الكلام المصول يُخرج الحيةَ من وكرها[١١٥] .

★ به قسەی خۆش هەموو دەرگایەك دەكرێتەوە .

★ « به قسەی خۆش مار له كون دێته دەر» [١١٦] .

★ « به فیكه مار له كون دێته دەر »[١١٧] .

27. All that glitters is not gold. [١١٨]

★ ما كل ما يلمعُ ذهباً[١١٩] .

★ ما كلُ بيضاء شحمةٌ ولاكلْ سوداء فحمةٌ[١٢٠] .

★ (هەموو زەردێك ئالتوون نیە)[١٢١] .

★ (نه هەما زەرە زێڕە)[١٢٢] .

★ (هەرچی ریشی سوور بوو هەمزاغایە ؟!)[١٢٣] .

★ (هەمی فەله نه ئیشۆنه)[١٢٤] .

---

(١١٥) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٨ .

(١١٦) خاڵ ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ ، ل : ١١٨ .

(١١٧) هەمان سەرچاوە ، ل : ١١٨ .

(١١٨) المثل المقارن : ص٧٧ .

(١١٩) هەمان سەرچاوە ، ل : ٧٧ .

(١٢٠) هەمان سەرچاوە ، ل : ٧٧ .

(١٢١) خاڵ ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ ، ل : ٤٩٤ .

(١٢٢) رەشید عەبدوڵلا مستەفا ـ ئەدەبی بێگانان ب٢ ، ل : ٨٧ .

(١٢٣) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل٤٨٠ .

(١٢٤) دێرشەوی ـ مشتاخا چیا ژ گوتنێن پێشیا ، ل : ٢٨٨ .

پیرەمێردی نەمر لە پەندەکانیدا دەڵێ :ـ

★ (هەرچی راوچیەك ئیساغا نییە ،

هەرچی ڕیش سوور بێ هەمزاغا نییە)(١٢٥)

28. A man is known by the company he keeps.(١٢٦)

★ يُعْرَفُ المرءُ بقرينهِ(١٢٧) .

★ (ئەوی لە کن عالمان بی عالمەبی ، ئەوی لە کن زالمان بی زالمە بی)(١٢٨) .

★ پیرەمێردی نەمریش لە پەندەکانیدا دەڵێ :ـ

هاونشینی بەد ئەخلاق ئەگۆڕێ

پیاو خراپ چاکیش ئەخاتە گۆڕێ(١٢٩)

29. Appearances are deceptive. (١٣٠)

★ المظاهرُ خَداعة(١٣١) .

★ المظاهرُ خلّابةٌ (١٣٢) .

★ گندۆرە بە ڕەنکی نییە .

---

(١٢٥) کاکەی فەللاح ـ لە پەندەکانی پیرەمێرد ـ ب١ ، ل٥٨ .

(١٢٦) المثل المقارن : ص٧٧ .

(١٢٧) هەمان سەرچاوە ، ل : ٧٧ .

(١٢٨) دەشتەکی ـ پەندی کوردی ـ ب١ ، ل : ١٩ .

(١٢٩) کاکە فەللاح ـ لە پەندەکانی پیرەمێرد ـ ب٢ ، ل : ١٣٣ .

(١٣٠) المثل المقارن : ص٧٨ .

(١٣١) هەمان سەرچاوە ل : ٧٨ .

(١٣٢) مختارات : ص٢٠ .

★ « گندۆرە بە رەنگ نییە»[١٣٣] .

30. A sign to the wise, and a whistle to the stupid. [١٣٤]

★ يَفهمُ العاقلُ بالايماءةِ والبليدُ بالصفيرِ[١٣٥] .

★ الايماءةُ للعاقلِ والصفيرُ للبليدِ[١٣٦] .

★ (دانا بە درکاندن نادان بە کوتەك)[١٣٧] .

31. As you sow, so you reap. [١٣٨]

★ كما تزرع تحصد[١٣٩] .

★ كلٌّ يحصد ما زَرع ويُجزىٰ بما صَنَع ★

★ «چی بچێنیت ئەوە ئەدوریتەوە»[١٤٠] .

★ « تۆ چی بچێنی تێ وێ هلێنی»[١٤١] .

32. As long as the blanket, so far you may stretch. [١٤٢]

---

(١٣٣) خاڵ ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ ، ل : ٣٦٦ .

(١٣٤) مختارات ، ص٢٠ .

(١٣٥) المثل المقارن : ص٧٩ .

(١٣٦) مختارات من الامثال الانجليزية : ص٢٠ .

(١٣٧) خاڵ ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ ، ل : ٢٠٨ .

(١٣٨) المثل المقارن : ص٧٩ .

(١٣٩) هەمان سەرچاوە ، ل : ٧٩

★ د. حسين على محفوظ ـ المتنبي وسعدى ، ل١١٨ .

(١٤٠) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ١٧٨ .

(١٤١) دێر شەوی ـ مشتاخا چیا ژ گوتنێن پێشیا ، ل : ٦٠ .

(١٤٢) شريف النشاشيبي ـ مختارات ـ ص٢١ .

★ على قدر بساطك مد رجليك[١٤٣] .

★ مد رجليك على قدر الكساء★ .

★ (بە قەد بەڕەی خۆت پێ ڕابکێشە)[١٤٤] .

پیرەمێردی شاعیر لە پەندەکانیدا دەڵێ :-

★ ئەوەی ئەیەوێ سەری نە یەشێ ،

بە قەد بەڕەی خۆی پێی ڕادەکێشێ[١٤٥]

33. A tree is known by its fruit. [١٤٦]

★ تُعرَفُ الشجرةُ بثمرِها [١٤٧] .

درەخت بە بەرەکەی دەناسرێ [١٤٨] .

دار بە بەرەکەی دەناسرێ[١٤٩] .

هەر کە دارە ڕ بەری دیارە[١٥٠] .

---

(١٤٣) هەمان سەرچاوە ، ل : ٢١ .

★ الميداني ـ مجمع الامثال ، ص٣٦٠ .

(١٤٤) خاڵ : پەندی پێشینان ـ چ٢ ، ل : ١١٩ .

(١٤٥) کاکەیفەللاح ـ لە پەندەکانی پیرەمێرد ـ ب١ ، ل : ١٢٨ .

(١٤٦) المثل المقارن : ص٧٩ .

(١٤٧) المثل المقارن : ص .

(١٤٨) دەشتەکی ـ پەندی کوردی ـ ب١ ، ل : ٤٤ .

(١٤٩) هەمان سەرچاوە ، ل : ٤٣ .

(١٥٠) ڕەشید عەبدوڵڵا مستەفا ، ئەدەبی بێگانان ، ل : ٨٨ .

34. A word to the wise is enough. (١٥١)

✱ A few words to a wise man is enough

★ انّ اللبيب من الاشارة يفهم(١٥٢) .

بۆ پیاوی ژیر ئیشارەتێك بەسە(١٥٣) .

کەسێ کەسە ئەلفێکی بەسە(١٥٤) .

هەر کەسێ کەسە حەرفێکی بەسە (١٥٥) .

حاجی قادری کۆیی لە شیعرێکیدا ئەم پەندەی بەم جۆرە بەکارهێناوە :

هەر کەسێکی کەسە ناکـــەس نییە حەرفێکی بەسە

وەرە سەر باسی خەتو خاڵی هەتیوی خۆمان(١٥٦)

---

(١٥١) شريف النشاشيبي ـ مختارات ، ص٢١ .

✱ The Oxford dictionary (p. 52).

(١٥٢) المثل المقارن : ص٧٩ .

(١٥٣) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٢٠٨ .

(١٥٤) هەمان سەرچاوە ، ل : ٣٤٨ .

(١٥٥) هەمان سەرچاوە ، ل : ٤٨٩ .

(١٥٦) ئاوڕەحمان سەعید ـ کۆمەڵە شیعری حاجی قادری کۆیی بەغدا ١٩٢٥ ، ل ١٢

44. Barking dogs seldom bite. (١)

★ الكلاب النبّاحة قليلاً ما تعض(٢) .

★ مَن قَصُرَتْ يَدُهُ مَدَّ لِسانَهُ(٣) .

★ «سەگی زۆر وەڕ کەم وایە بگەزێ» یان «قاپت بگرێ» .

★ «سەبیت گەلەك بڕەون ژێ نەترسە»(٤) .

45. Beauty without virtue is a curse- (٥)

★ الجَمال بغيرِ فضيلةٍ لعنةٌ(٦) .

★ «جوانی‌ی ناپاك مایەی نەفرەت لێکردنە» .

★ «گوڵە ژاڵە ، بەڵێ ئاڵە ، بەڵام تاڵە» (٧) .

46. Better a tooth out than pain forever. (٨)

---

(١) المثل المقارن ، ص٧٩ .

(٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ٧٩ .

(٣) هەمان سەرچاوە ، ل : ٧٩ .

(٤) رەشید عەبدوڵلا مستەفا ، لە ئەدەبی بێگانان ب٢ ل٨٧ بەم جۆرەی وەرگیراوە .

(٥) مختارات : ص٢٤ .

(٦) المثل المقارن : ص٨١ .

(٧) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ٣٧١ .

(٨) المثل المقارن : ص٨٢ .

★ خلع الضرسِ خيرٌ من تحمل ألمه الدائم [٩] .

★ «دان کێشان باشتره له ژانێکی بەردەوام» .

★ «دان ئێشان چارەی کێشان»[١٠] .

47. Better be alone than in a bad company. [١١]

★ الوحدة خيرٌ من جليس السوء[١٢] .

★ «به تەنیایی بژیت نەك له ناو کۆمەڵێکی خراپدا » .

★ « تەنیایی له ئاوەڵی خراپ باشتره»[١٣] .

48. Better live with a drogon, than with a wicked woman. [١٤]

★ معايشة التِنين ، خيرٌ من معاشرة إمراةٍ شريرة[١٥] .

★ يأكلني سبعٌ ولا يأكلني كلبٌ[١٦] .

★ «لەگەڵ ئەژدەهایەکدا بژیت نەك لەگەڵ ئافرەتێکی خراپدا» .

★ «شێر بمشکێنێ نەك سەگ بمخوات»[١٧] .

---

(٩) هەمان سەرچاوە ، ل : ٨٢ .

(١٠) خاڵ ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ ، ل : ٢٠٨ .

(١١) المثل المقارن : ص٨٢ .

(١٢) هەمان سەرچاوە ، ل٨٢ .

(١٣) خاڵ ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ ، ل : ١٦٢ .

(١٤) المثل المقارن : ص٨٢ .

(١٦) هەمان سەرچاوە ، ل : ٨٢ .

(١٧) خاڵ ـ پەندی پێشینان چ٢ ، ل : ٣٠٢ .

★ « بلا شێر پشتا مرۆڤ بشکێنت نه رویڤی دەڤی مرۆڤ بالێست»[١٨].

49. Better the last smile than the first laughter.[١٩]

★ البسمةُ الاخيرة خيرٌ من الضحكة الأولى[٢٠] .

★ «بزەی کۆتایی باشترە لە قاقای سەرەتا» .

★ «شەڕ لە شێف (شۆ)ناشتی لە خەرمان»[٢١] .

★ «شەڕێ ل شۆڤێ نە قەرقەشا ل بێندەرێ»[٢٢] .

50. Better give the wool than the whole sheep.[٢٣]

★ Better give the wool than the sheep. ★

★ اعطاء الصوف خيرٌ من اعطاء الخروف[٢٤] .

★ «خوری مەڕەکەت بدەی باشترە نەک هەموو مەڕەکانت» .

★ «زەرەر لە نیوەی بگەڕێتەوە هەر باشە»[٢٥] .

51. Better go to bed supperless than rise in debt.[٢٦]

---

(١٨) دێرشەوی ـ مشتاخا چیا ژگوتنێن پێشیا ، ل : ٤٦ .

(١٩) المثل المقارن . ص٨٢ .

(٢٠) هەمان سەرچاوە ، ل : ٨٢ .

(٢١) خانی ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ٢٦٩ .

(٢٢) دێرشەوی ـ مشتاخا چیا ، ل : ٢٠٥ .

(٢٣) مختارات : ص٢٦ .

★ The Oxford dictionary of English proverbs (p. 53).

(٢٤) هەمان سەرچاوە ، ل : ٢٦ .

(٢٥) خانی ـ بەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ٢٦٢ .

(٢٦) شريف المنشاشيبي ـ مختارات ص٢٦

★ «الذهاب الى الفراش بلا عشاء ، خير من النهوض وانت في الدين»[٢٧] .

★ «به برسیەتی شەو سەر بنێیتەوە نەك بەیانی بە قەرزاری لە خـــەو هەستیت» .

★ « گۆشتی گونی خۆت بخۆو ، منەتی قەساب هەڵ مەگرە»[٢٨] .

★ «گۆشتی لاڕانم ئەخۆم منەتی قەساب هەڵ ناگرم»[٢٩] .

★ «دخوم نانو ئـاڤێ من منەتا کەسێ ناڤێ»[٣٠] .

52. Better to slip with the foot than with the tongue. (٣١)

★ Betrer the foot slip than the tongue. ★

★ «ان تزلق برجلك خيرٌ من ان تزلق بلسانكَ[٣٢] .

★ «زلةُ القدم خيرٌ من زلة اللسان»[٣٣] .

★ «پێت بخلیسکێ نەك زمانت» .

★ «ئینسان سەر نەدۆڕێنێ ، قسە نادۆڕێنێ»[٣٤] .

53. Better to reign in hell than to serve in heaven. [٣٥]

---

(٢٧) هەمان سەرچاوە ، ل : ٢٦ .

(٢٨) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ٣٧٠ .

(٢٩) هەمان سەرچاوە ، ل : ٣٧٠ .

(٣٠) دێرشەوی ـ مشتاخا چیا ، ل : ١١٨ .

(٣١) مختارات ـ ص٢٦ .

★ The Oxford dictionary of English proverbs (p. 55).

(٣٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ٢٦ .

(٣٣) المثل المقارن : ص٨٣ .

(٣٤) خاڵ ـ پەندی پێشینان چ٢ ، ل ٧٢ .

(٣٥) المثل المقارن ، ص٨٣ .

★ «لان اكون حاكماً في جهنم ، خيرٌ من أن اكون محكوماً في الجنة»[٣٦] .

★ «حمارٌ اركبهُ خيرٌ من جوادٍ يرمينى»[٣٧] .

★ «لام خۆشه له دۆزەخايم به سەربەست ، نەك له بەهەشتايم به ژێردەست»[٣٨] .

54. Be warned by others' harms.[٣٩]

★ إتعظ بمصائب الغير[٤٠] .

★ « له كارەساتى خەڵك بەندو نەسيحەت وەربگرە» .

★ «هەر عەقڵە له خەسارەتێك»[٤١] .

55. Beware of a silent dog and still water.[٤٢]

★ احذر الكلب الصامت والماء الراكد[٤٣] .

★ «له سەگى نێمگيرو له ئاوى مەند بترسە» .

★ «له ئاوى مەندو له پياوى مۆن بترسە»[٤٤] .

---

(٣٦) هەمان سەرچاوە ، ل : ٨٣ .

(٣٧) المثل المقارن : ص٨٣ .

(٣٨) خاڵ ـ پەندى پێشينان چ٢ ، ل : ٣٨١ .

(٣٩) مختارات ، ص٢٧ .

(٤٠) هەمان سەرچاوە ، ل٢٧ .

(٤١) خاڵ ـ پەندى پێشينان ، چ٢ ، ل : ٤٨٤ .

(٤٢) مختارات : ص٢٧ .

(٤٣) هەمان سەرچاوە ، ل : ٢٧ .

(٤٤) خاڵ ـ پەندى پێشينان ، ل : ٣٨٣ .

★ «ژ ئاڤا پێل پێلۆ نه ترسه ژ ئاڤا سه‌کنی بترسه»[٤٥] .

پیره‌مێردی نه‌مر له پەنده‌کانی‌دا ده‌ڵێ :ـ

★ ئاوی خوێ هه‌رچه‌ند کـــه ئه‌ت ترسێنێ

هه‌ر ئاوی مه‌نده پیاو ئه‌خنکێنێ[٤٦] .

وه‌یاخود له دێڕه شیعرێکی دیکه‌یدا ده‌ڵێ :

★ ئاوو پیاو مه‌ندو مۆن بن مه‌ترسه

هه‌ر چیت دی ئاوی باوکی بپرســه[٤٧]

56. Birds of a feather flock together. [٤٨]

★ الطيور المتشابهةُ الريش تتآلفُ معاً[٤٩] .

★ ان الطيورَ على اشكالها تقعُ[٥٠] .

★ «هه‌ر طه‌یره‌کی له‌گه‌ل ره‌فا خوه»[٥١] .

★ «دیزه گه‌ڕا ده‌رخونه‌ی دۆزیه‌وه» .

---

(٤٥) دێرشه‌وی ـ مشتاخا چیا ، ١٣٨

(٤٦) کاکه‌ی فه‌للاح ـ له پەنده‌کانی پیره‌مێرد ، ب١ ، ل١٣٩ .

(٤٧) هه‌مان سه‌رچاوه ، ل ١٤٠ .

(٤٨) المثل المقارن : ص٨٤ .

(٤٩) هه‌مان سه‌رچاوه ، ل : ٨٤ .

(٥٠) هه‌مان سه‌رچاوه ، ل : ٨٤ .

(٥١) دێرشه‌وی ـ مشتاخا چیا ، ل : ٢٩١ .

57. Blood cannot be water. (٥٢)

✱ Blod is thicker than water.✱

★ لا يصيرُ الدمُ ماءً(٥٣) .

★ الدم أكثف من الماء .

★ «خوين نابت ئاف»(٥٤) .

★ «ئاو ببرێ له رۆخانا ، خوێی نابێ به بێگانه»(٥٥) .

58. Brave actions never want a trumpet. (٥٦)

★ الاعمالُ الشجاعةُ لا تحتاج الى بوق(٥٧) .

★ الشجاعة تتحدث عن نفسها(٥٨) .

★ «کاری مەردانە پێویست بە پروپاگاندە ناکات» .

★ «مانگ هەڵێ عەوجە بە ئەنگوست ناگات» .

★ «مانگ دیارە ، حەوجەی بە پەنجە نییە»(٥٩) .

---

(٥٢) مختارات : ص٢٨ .

✱ The Oxford dictionary of English proverbs (p. 69)

(٥٣) هەمان سەرچاوە ، ل : ٢٨

(٥٤) دێرشەوی ـ مشتاخا چیا ، ل : ٩٦ .

(٥٥) خاڵ ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ ، ل : ٢١ .

(٥٦) مختارات : ص٢٨ .

(٥٧) هەمان سەرچاوە ، ل : ٢٨ .

(٥٨) المثل المقارن : ص٨٥ .

(٥٩) خاڵ ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ ، ل: ٤١٧ .

59. Bribes will enter without knocking. (٦٠)

✱ A bribe will enter without knocking. ✱

★ الرشوةُ تدخل من دون استئذان(٦١) .

★ «بەرتیل بەردی نەرم دەکات» .

★ « بەرتیل بەرد نەرم ئەکا»(٦٢) .

60. Business is the salt of life. (٦٣)

★ العمل ملحُ الحياة(٦٤) .

★ «کردن خوێی ژیانە» .

★ «کردن ، هەتا مردن»(٦٥) .

واتا : ژیان بە کارکردنەوە خۆشە .

61. By doing nothing, we learn to do ill. (٦٦)

★ من عمل لاشیء نتعلم الشر(٦٧) . .

---

(٦٠) المثل المقارن : ص٨٥ .

✱ The Oxford dictionary of English provebs (p. 85).

(٦١) هەمان سەرچاوە ، ل : ٨٥ .

(٦٢) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل١٠٩ .

(٦٣) المثل المقارن : ص٨٥ .

(٦٤) هەمان سەرچاوە ، ل : ٨٥ .

(٦٥) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ٣٢٧ .

(٦٦) مختارات ـ ص ٢٩ .

(٦٧) هەمان سەرچاوە ، ل : ٢٩ .

★ البهالة تورث البطالة[٦٨] .

★ «شەڕ لە بەتاڵ چاکترە»[٦٩] .

★ By the little is known the much. [٧٠]

★ من الصغائر تعرف الكبائر[٧١] .

★ يسيره يدل على كثيره [٧٢].

★ «مشتێك نموونەی خەروارێکە»[٧٣]

---

(٦٨) المثل المقارن : ص٨٥ .

(٦٩) خاڵ ـ پەندی پێشینان ج٢ ، ل : ٢٩٦ .

(٧٠) المثل المقارن ، ص٨٥ .

(٧١) هەمان سەرچاوە ، ل ٨٥ .

(٧٢) د. حسين علي محفوظ ، المتنبي وسعدي ، طهران ١٩٥٧ ، ل ١٣٧ .

(٧٣) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ج٢ ، ل : ٤٢٣ .

62. Care and diligenc. bring luck. (١)

★ العنايةُ والكدُّ يجلبان الجَدَّ (الحظ)(٢) .

★ من المخض يبدو الزُّبد(٣) .

★ « ماندوو بوونو گوێ پێدان ، بەختەوەرت دەکەن» .

★ «ماست نەی ژەنیت کەرە ناکات»(٤) .

★ «دەستی ماندوو لە سەر زگی تێرە»(٥) .

★ پیرەمێردی نەمر لە پەندەکانیدا دەڵێ :

بە کردو کۆشی تێکۆشە وەك شێر
دەستی ماندووە لە سەر زگی تێر(٦)

★ «حەتا کەفا دەستی رەش نەبت طاما دەڤی خووەش نابت»(٧)
دیسانەوە ئەم پەندە لە کرمانجی سەروودا بە پێچەوانەش دەگوترێ .

★ «دەستی رەحەت لە سەر زگێ برچیەیە»(٨) .

مەبەست ئەوەیە (دەستی حەساوەو بێئیش لە سەر زگی برسی دادەنرێ چونکە خاوەنەکەی هیچی پەیدا نەکردووە .

---

(١) المثل المقارن : ص٨٦ .
(٢) المثل المقارن : ص٨٦ .
(٣) هەمان سەرچاوە ، ل : ٨٦ .
(٤) خاڵ ـ پەندی پێشینان چ٢ ، ل : ٤١١ .
(٥) شاوەیس ـ قسەی پێشینان ، ل : ١٤ .
(٦) کاکەی فەللاح ـ لە پەندەکانی پیرەمێرد ، ب١ ، ل : ١٤٧ .
(٧) دێژەوی ـ مشتاخا چیا ، ل : ٧٨ .
(٨) هەمان سەرچاوە ، ل ٧٨ .

63. Cast no dirt into the well that gives you water. (٩)

★ لا ترمِ أقذاراً في بئرٍ تمنحُكَ الماء(١٠) .

★ لا تُلقِ وسخاً في بئر تعطيك ماءً(١١) .

★ «کانی‌یەك ئاوت لێ خواردەوە ، بەردی تێ فڕێ مەدە»(١٢) .
لەکوردیدا بە پێچەوانەی ئەمەوە پەندێکی دیکەمان هەیەو دەڵێ :

★ «ئەو کانی‌یەی ئاوی لێ ئەخۆیتەوە ، بەردێکی لێ فڕێدە»(١٣) .
واتا : پاکی‌بکەوە .

64. Children and fools tell the truth. (١٤)

★ الاولاد والمجانين يقولون الصدق(١٥) .

★ لا يقولُ الحق الّا الطفلُ والاحمق(١٦) .

★ «قسه یا له شێت ببیه یا له منالّ»(١٧) .

65. Cleanliness is next to holiness. (١٨)

---

(٩) المثل المقارن : ص٨٦ .
(١٠) هەمان سەرچاوە ، ل : ٨٦ .
(١١) مختارات ، ص٣٠ .
(١٢) خالّ ـ پەندی پێشینان چ٢ ، ل : ٣٢٣ .
(١٣) شارەزووری ـ پەندی پێشینانی کورد ـ ل ٢٠ .
(١٤) مختارات ، ص٣٢ .
(١٥) هەمان سەرچاوە ، ل : ٣٢ .
(١٦) المثل المقارن : ص٨٧ .
(١٧) خالّ ـ پەندی پێشینان چ٢ ، ل : ٣١٢ .
(١٨) المثل المقارن ، ص٨٨ .

★ النظافة تالية القداسة[١٩] .

★ النظافة من الايمان [٢٠] .

★ خاوێنی پیرۆزییە .

★ خاوێنی لە ئیماندایە .

لەراستیدا کورد هیچ پەندێکینیە بەرامبەر ئەو حیکمەتە بوەستێو کە فەرمودەیێکی پێغەمبەرە ، ئەمەش وەرگێرانێکی دەقاو دەقیەتی .

66. Climb not to high, lest the fall be greater. [٢١]

★ لا تتسلق الى علوٍ شاهق ، فعقباه سقوط عظيم[٢٢]

★ «بەرز فڕین ملی پیاو ئەشکێنێ»[٢٣] .

★ «بەرز ئەفڕی پیا ئەتڕی»[٢٤] .

★ «ئەوێ بلند بفڕت وێ نزم بکەڤت»[٢٥] .

★ «چقاس بلّند فڕی ، ئەو قاس خار دکەڤی»[٢٦] .

67. Clever people often miss their way. [٢٧]

★ قد يخطىء الذكي الطريق[٢٨] .

---

(١٩) المثل المقارن ، ص٨٨ .

(٢٠) هەمان سەرچاوە ، ل : ٨٨ .

(٢١) المثل المقارن ، ص٨٨ .

(٢٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ٨٨ .

(٢٣) خالّ ، پەندی پێشینان ج٢ ، ل : ١١٢ .

(٢٤) هەمان سەرچاوە ، ل ١١٢ .

(٢٥) دیڕشەوی ـ مشتاخا چیا ، ل : ٢٥ .

(٢٦) شوکریة رسول ـ گوڤاری کۆڕی زانیاری کورد ب٤ بەغدا ١٩٧٦ .

(٢٧) المثل المقارن : ص٨٨ .

(٢٨) هەمان سەرچاوە ل : ٨٨ .

★ لكلِ عالمٍ هَفوةٌ (٢٩) .

★ « مەلاش غەڵەتێ دەکا » .

★ «نەزان بە پێیەك ، زانا بە دوو پێ تێ ئەکەوێ»(٣٠) .

68. Common fame is seldom to blame. (٣١)

★ الشهرة المعتدلة ، قليلا ما تتعرض للوم(٣٢) .

★ لا تكن يابساً فتكسُر ، ولا ليناً فتُعصَر(٣٣) .

★ لا تكنْ حلواً فتُسترط ولا مُرّا فتُعقي ★

★ «نە ئەوەندە ووشك بە بشكێیت ، نە ئەوەندەش تەڕ بە بگوشرێیت!»(٣٤)

★ «نە ئەوەندە تاڵ بە فڕێت بدەن ، نە ئەوەندەش شیرین بە قوتت بدەن» ★

69. Confine your tongue, lest it confines you. (٣٥)

★ قيد لسانك قبل ان يقيدك (٣٦) .

★ المرء مخبوء تحت لسانه ★ :

---

(٢٩) هەمان سەرچاوە ل : ٨٨ .

(٣٠) خال ـ بەندی بیشینان ـ ج٢ ، ل : ٤٥١ .

(٣١) المثل المقارن ، ص٨٨ .

(٣٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ٨٨ .

(٣٣) هەمان سەرچاوە ، ل : ٨٨ .

★ المنجد ط ١٩ فرائد الادب ص٩٤٤ .

(٣٤) خاڵ ـ پەندی پێشینان ج٢ ، ل : ٤٤٨ .

★ هەمان سەرچاوە ، ل : ٤٤٨ .

(٣٥) المثل المقارن ، ص٨٩ .

(٣٦) المثل المقارن ، ص٨٩ .

★ الدكتور حسين على محفوظ ـ المتنبي وسعدى ، ل

★ «زمانت بەندکە تا بەندی نەکردووی» .

★ «زبان نەبڕم سەرت ئەبڕی سەرم»[٣٧] .

★ «زبان بیەڵێ سەرت رەحەتە»[٣٨] .

★ «زمان بیەڵێ سەر سەلامەتە» .

★ پیرەمێردی شاعیر لە پەندەکانیدا دەڵێ :ـ

زبان چاك زۆر کەم قۆرتی دێتە بەر

زبانە کە (سەر) ئەخاتە خەتەر[٣٩] .

★ «عەزمانۆ بڕی یۆ سەرۆ قە هەساوۆ»[٤٠] .

70. Content is better than riches.[٤١]

✱ Content is more than a Kingdom.✱

★ القناعةُ خير من الغِنى[٤٢] .

★ القناعة كنزٌ لا يَفنىٰ[٤٣] .

★ «القناعة فلا ينفد»★ .

★ پیرەمێردی شاعیریەمر لە پەندەکانیدا دەڵێ :ـ

---

(٣٧) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ٢٥٨ .

(٣٨) هەمان سەرچاوە ، ل : ٢٥٧ .

(٣٩) کاکەی فەللاح ـ لە پەندەکانی پیرەمێرد ، ب١ ، ل : ١٣٩ .

(٤٠) دێرشەوی ـ مشتاخا چیا ، ل : ٢٢٠ .

(٤١) المثل المقارن : ص٨٩ .

✱ The Oxfor dictionary. (p. 142)

(٤٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ٨٩ .

(٤٣) هەمان سەرچاوە ، ل : ٨٩ .

★ حسين على محفوظ ـ المتنبى وسعدى ، ل ١٠٦ .

سەبر کلیلی دەرگای خۆشی‌یە

(قەناعەت کەولّی شایی پۆشی‌یە)[٤٤]

[٤٥]

71. Croocked nature is never made straight by education.

★ الطبع الاعوج لا يقومه التهذيب[٤٦] .

★ «خووی شیریی هەتا پییری»[٤٧] .

★ «خوویەك گیرا بە شیریی تەرك ناکریّ بە پییری»[٤٨] .

★ «خوویەك گیرا بە شیریی یان مەرگ بیبا لە بییری»[٤٩] .

72. Cut your coat according to your cloth. [٥٠]

★ فصّلْ ثوبك على قدر قماشك [٥١] .

★ تاج المروءة التواضع[٥٢] .

★ «کراسەکەت لە قەدەر قوماشەکەت ببڕە» .

ئەم پەندەش هەر پەندەکەی ژمارە (٣٢) دەگرێتەوە کە دەڵێ :

★ «پێ قەد بەڕەی خۆت ڕاکێشە» .

---

(٤٤) کاکەی فەللاح ـ لە پەندەکانی پیرەمێرد ـ ب٢ ، ل : ١١١ .

(٤٥) المثل المقارن : ص٨٩ .

(٤٦) هەمان سەرچاوە ، ل : ٨٩ .

(٤٧) خاڵ ـ پەندی پێشینان چ٢ ، ل : ١٩٨

(٤٨) پەندی پێشینان ـ خاڵ ، چ٢ ، ل ١٩٨ .

(٤٩) شارەزووری ـ پەندی پێشینانی کورد ، ل ٤٥

(٥٠) المثل المقارن : ص٩٠ .

(٥١) ، (٥٢) هەمان سەرچاوە ، ل٩٠ .

73. Danger and delight grown on one stock. [1]

★ الخطر والسرور ينموان على ساق واحدة[2]

★ «ناخۆشی و خۆشی دوو خەڵفی داریکن» .

★ «مریشك هێلکەش ئەکاو ریقنەش ئەکا»[3] .

★ پیرەمێردێکی شاعیر لە پەندەکانیدا دەڵێ :-

دنیاکەی فانی کاروانسەرای ڕەنگ

نیوەی دڵشادەو ئەو نیوەی دڵتەنگ[4]

74. Death is the grand leveller. [5]

★ الموت اعظم من يسوي بين الناس[6]

★ الموت هو المسوي الكبير بين الناس[7] .

★ من التراب خُلقنا والى التراب نعود[8] .

★ «مردن کەری دەجاڵە لە هەموو ماڵە»[9] .

---

(١) المثل المقارن : ص٩٠ .

(٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ٩٠ .

(٣) پەندی پێشینان ـ خال ، ج٢ ، ل : ٤٢١ .

(٤) کاکەی فەللاح ـ لە پەندەکانی پیرەمێرد ـ ب١ ، ل : ٩٢ .

(٥) المثل المقارن ، ص٩١ .

(٦) هەمان سەرچاوە ، ل ٩١ .

(٧) مختارات ، ص٣٨ .

(٨) المثل المقارن ، ص٩١ .

(٩) پەندی پێشینان خاڵ ، ل : ٤١٧ .

★ «هەموو گیای مردنین»[10] .

(11)

75. Defer not till tomorrow what may be done to-day.

★ لا تؤجل عمل يومك الى غدك[12] .

★ لا تؤجل للغدِ ما يمكن أن تعملَهُ اليوم[13] .

★ «ئیشی ئەمرۆ مەخەرە سبەینێ»[14] .

★ «کاری ئیرۆ نەهێلە ژ صوبە را»[15] .

★ «کاری ئەڤرو نەهیلە بۆ سبەهی»[16] .

76. Deliver your words not by number but by weight.[17]

★ لا تدفع كلامك بالعدد بل بالوزن[18] .

★ خير الكلام ما قلَّ ودلَّ[19] .

★ «قسە بێ کێڕەو ، بێ بێڕەو بێ وێڕە» ★ .

---

(10) هەمان سەرچاوە ، ل : ٤٩٦ .

(11) المثل المقارن : ص٩١ .

(12) هەمان سەرچاوە ، ل ٩١ .

(13) مختارات : ص٣٧ .

(14) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٧٣ .

(15) دێرشەوی ، مشتاخا چیا ، ل : ٢٤٤ .

(16) رشید عەبدوللا مستەفا ـ ئەدەبی بێگانان ، ب٢ ، ل : ٨٧ .

(17) المثل المقارن ، ص٩١

(18) هەمان سەرچاوە ، ل : ٩١ .

(19) د. حسين علي محفوظ ـ المتنبى وسعدى ، ص١٥٧ .

★ خاڵ ج٢ ل : ٣١٠ .

★ «قسەی گورت درێژ مەکە ، رێگەی نزیك دوور مەکە»[٢٠] .

★ «قسە کە بوو بە دوو ئەبێ بە گوو»[٢١] .

77. Dependence is a poor trade. [٢٢]

★ الاتكالُ على الغير تجارة خاسرة [٢٣] .

★ التواكل تجارةٌ خاسرة [٢٤] .

★ الأماني بضاعة الموتى[٢٥] .

★ «پشت بە خەڵکی بەستن کارت پێك نا هێنێ» .

★ «بە تەمای مەلای لە ئیمانێ مەگەرێ»[٢٦] .

★ «بە تەمای نیسکێ لە ئیمانێ مەگەرێ»[٢٧] .

78. Diamonds Cut Diamonds. [٢٨]

★ الماس يقطع الماس[٢٩] .

---

(٢٠) دەشتەکی ـ پەندی کوردی ـ ب١ ، ل : ٦٣ .

(٢١) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٣١٠ .

(٢٢) مختارات ، ص٣٧ .

(٢٣) هەمان سەرچاوە ، ل ٣٧ .

(٢٤) المثل المقارن ، ص ٩١ .

(٢٥) هەمان سەرچاوە ، ل : ٩١ .

(٢٦) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ١٠١ .

(٢٧) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٠١ .

(٢٨) مختارات ، ص٣٨ وكذلك :

The Oxford dictionary of English proverbs 3: Edition (p. 185).

(٢٩) هەمان سەرچاوە ، ل : ٣٨ .

★ لا يفل الحديدَ الّا الحديد[٣٠] .

★ « دار كرمى له خۆى نەبێ ، هەزار سالّ ئەژى»[٣١] .

★ «دار پوازى له خۆى نەبێ نا قڵێشێ»[٣٢] .

★ «دار ووتى : تەور ئەگەر كلكى له خۆم نەبوايە نەى ئەبڕيمەوە»[٣٣] .

79. Discourse is silver silence is gold. [٣٤]

★ الكلامُ مِن فِضةٍ والسكوتُ مِن ذهب [٣٥] .

★ «ئەگەر قسەكردن زيو بێت ، ئەوا نەكردنى زێڕە» .

★ «ئەگەر ئاخافتن زيف بت ، نە ئاخافتن زێڕە»[٣٦] .

80. Do as you would be done by. [٣٧]

★ عامل الناس بما تحبُّ أن يعاملوك به [٣٨] .

★ أَحَبَّ للناسِ ما تُحبُّ لنفسك ★ .

★ «ئەوى به خۆتى ڕەوا ئەبينيت ، بۆ خەڵقيشى ڕەوا ببينە»[٣٩] .

---

(٣٠) المثل المقارن ، ص٩٢ .

(٣١) خالّ ـ پەندى پێشينان ، ل : ٢٠٥ .

(٣٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ٢٤٠ .

(٣٣) هەمان سەرچاوە ، ل : ٢٠٦ .

(٣٤) مختارات ، ص٣٨ .

(٣٥) هەمان سەرچاوە ، ل : ٣٨ .

(٣٦) دێرشەوى ـ مشتاخا چيا ، ل : ٦ .

(٣٧) المثل المقارن ، ص٩٢ .

(٣٨) هەمان سەرچاوە ، ل : ٩٢ .

(★) د. حسين علي محفوظ ـ بين المتنبي وسعدى ل ١٣٠ .

(٣٩) خالّ ـ پەندى پێشينان ، ل : ٦٤ .

81. Do good and cast it into the sea. (٤٠)

★ اعمل خيرا وألقه في البحر (٤١) .

★ «چاکه بکەو بیده به دەم ئاوا» (٤٢) .

★ یاخود له هەندێ ناوچەدا دەگوترێ : «چاکەی بکەو به ئاوێی دادە» . (٤٣)

82. Do not count your chickens before they are hatched.

★ لا تُعِـد فراخَكَ قبلَ ان تِفقسَ (٤٤) .

★ «شتێك به مالّ دامەنێ تانەیەتە دەست» .

★ «ماسیی له دەریادا سەودا ناکرێ» (٤٥) .

83. Do one thing at a time. (٤٦)

✱ No man can do tow things at once ✱

★ قُمْ بعملٍ واحدٍ في الوقتِ الواحدِ (٤٧) .

★ لا تحمل بطيختين بيد واحدة (٤٨) .

★ «دوو گندۆرە بە دەستێك هەڵناگیرێن» .

---

(٤٠) المثل المقارن ـ ص٩٢ .

(٤١) هەمانە سەرچاوە ، ل : ٩٢ .

(٤٢) خالّ ـ پەندی پێشینان ، ل ١٧١ .

(٤٣) المثل المقارن ، ص٩٢ .

(٤٤) هەمان سەرچاوە ، ل : ٩٢ .

(٤٥) خالّ ، پەندی پێشینان ، ل : ٤١١ .

(٤٦) المثل المقارن ، ص٩٣ .

✱ The Oxford dictionary .... (p. 193).

(٤٧) هەمان سەرچاوە ، ل : ٩٣ .

(٤٨) هەمان سەرچاوە ، ل : ٩٣ .

★ «دوو گندۆرە بە دەستێك هەڵناگیرێن» .

★ «دوو کاڵەك بە دەستێ هەڵناگیرێ»[٤٩] .

★ «دوو زبەشی ـ شفتی ـ ب دەستەکێ نایێن گرتن»[٥٠] .

(٥١)

84. Do not praise the beginning until you see the end.

★ لا تحمد بداية الامر حتى ترى نهايته[٥٢] .

★ لا تحمد البداية ، حتى ترى النهاية[٥٣] .

★ الامور بعواقبها [٥٤] .

★ «هەر تشتەك باشە دیمیاهیا وی باش بت»[٥٥] .

★ «شەرت هۆهۆ نیە ، شەرت کۆکۆیە»[٥٦] .

85. Drop by drop the Jug is filled. [٥٧]

★ نقطة بعد نقطة فيمتلىء الابريق[٥٨] .

★ «لافاو لە تکەتك پەیدا ئەبێ»[٥٩] .

---

(٤٩) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٢٢٦ .

(٥٠) دێرشەوی ـ مشتاخا چیا ـ ل ١٢٣ .

(٥١) مختارات ، ص٣٩ .

(٥٢) المثل المقارن ، ص٩٣ .

(٥٣) مختارات ، ص٣٩ .

(٥٤) المثل المقارن ، ص٩٣ .

(٥٥) نەدەبی بێگانان ـ ب٢ ، ل : ٨٨ .

(٥٦) خاڵ ـ پەندی پێشینان ـ ل : ٢٩٥ .

(٥٧) مختارات ، ص٣٩ .

(٥٨) هەمان سەرچاوە ، ل : ٣٩ .

(٥٩) خاڵ ، پەندی پێشینان ، ل : ٣٨٠ .

« E »

86. East or west, home is best. (١)

★ إن شرقت أو غربت فالوطن هو الأفضلُ (٢) .

★ شرقُ او غربُ ، فلن تَجدَ أفضلَ مِن موطنكَ(٣) .

★ «له رۆژهەلاتو له رۆژئاوا له ووڵاتی خۆتت خۆشتر چنگ ناکەوێ» .

★ «شام شەکرە ، بەڵام ووڵات شیرینترە»(٤) .

★ «شام شەکرە ، بەڵام نیشتمان شیرینترە»(٥) .

87. Error is always is haste. (٦)

★ الدلة دائما في السرعةِ(٧) .

★ الخطأ زاد العَجول (٨) .

★ « پەلە کردن پەشیمانی لە دوایە» .

★ «شەیتان پەلەی کرد چاوێکی خۆی کوێر کرد»(٩) .

88. Every cock is brave on his dunghill. (١٠)

---

(١) مختارات ، ص٤٠ .

(٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ٤٠ .

(٣) المثل المقارن : ص٩٣ .

(٤) دێرشەوی ـ مشتاخا چیا ، ل : ٢٠٦ .

(٥) شارەزووری ـ پەندی پێشینانی کورد ، ل : ٦٤ .

(٦) المثل المقارن : ص٩٤ .

(٧) و (٨) هەمان سەرچاوە ، ل : ٩٤ .

(٩) خاڵ ، پەندی پێشینان ، ل : ٣٠٠ .

(١٠) مختارات ، ص٤٢ .

★ كل ديك فوق مزبلته شجاعٌ [11] .

★ كل ديكٍ فوق مزبلته صيّاحٌ [12] .

★ «كەڵەشێر لەسەر نوێلكی خۆی ئازایە» [13] .

89. Every one is his own doctor. [14]

★ كل انسان طبيب نفسه [15] .

★ «هەر كەسە حەكیمی قەلبی خۆیە تی» .

★ «سەد حەكیم بە قەدەر دەردەدارێك نازانێ» [16] .

90. Every man has his lot. [17]

★ لكل انسان نصيبه [18] .

★ كل امرئٍ وحظهُ [19] .

★ حظك نصيبك ★ .

★ «هەر كەس نانی ناوچەوانی خۆی ئەخوا» [20] .

---

(١١) المثل المقارن ، ص٩٥ .

(١٢) هەمان سەرچاوە ٢ ل : ٩٥ .

(١٣) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٢٥٠ .

(١٤) مختارات ص٤٢ .

(١٥) هەمان سەرچاوە ، ل : ٤٢ .

(١٦) خاڵ ، پەندی پێشینان ، ل : ٢٧٤ .

(١٧) مختارات ، ص٤٢ .

(١٨) هەمان سەرچاوە ، ل : ٤٢ .

(١٩) المثل المقارن : ص٩٥ .

(★) مجلة التراث الشعبي بعدد ١٩٧٧ ، العدد ٧ ص١٣٤ .

(٢٠) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٤٨٧ .

91. Every one is kin to the richman. (٢١)

★ كل الناس اقرباء الموسر (٢٢) .

★ كل واحد قريب للرجل الغني (٢٣) .

★ رأيتُ الناسَ قد مالوا الى مَن عندهُ مالْ (٢٤)

پیرەمێردی شاعیری نەمر لە پەندەکانیدا دەڵێ :ـ

★ دەوڵەمەند هەرچەند خەڵکی لە دەورە

بایەخی نییە سێبەری هـەورە (٢٥)

یا خود لە بەندیکی دیکەیدا دەلی :ـ

★ هیچ کەس مالّی خۆی بەکەس نەداوە

گەچی ئاموشۆی دەوڵەمەند باوە ! (٢٦)

92. Every thing comes to him who waits. (٢٧)

★ مَن تانیٰ نالَ ما تمنیٰ (٢٨) .

★« هەرچی سەبری گرت گەیشتە مرازی خۆی» .

---

(٢١) المثل المقارن ، ص٩٥ .

(٢٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ٩٥ .

(٢٣) مختارات ، ص٤٢ .

(٢٤) المثل المقارن ، ص٩٥ .

(٢٥) کاکەی فەللاح ، لە پەندەکانی پیرەمێرد ، ب١ ، ل : ٨٦ .

(٢٦) هەمان سەرچاوە ، ل : ٨٦ .

(٢٧) المثل المقارن ، ص٩٥ .

(٢٨) هەمان سەرچاوە ، ل : ٩٥

★ «سەبر تاڵە بەری شیرینە»[٢٩] .

پیرەمێردی شاعیری نەمر لە پەندەکانیدا دەڵێ :-

★ راستت پێ بڵێم سەبر زۆر تاڵە
خۆ ئەڵێن سەبری خوا چل‌ساڵە[٣٠]

93. Every thing is good in its season. [٣١]

★ کل شیء في وقته حسنٌ[٣٢] .
★ «کەنگرو ما ستیش بۆ وەختی خۆ» [٣٣] .
★ «کەنگرو دۆ لە وەعدەی خۆ»[٣٤] .

94. Every tide has ebb. [٣٥]

★ لکلِ مَدٍ جزرٌ [٣٦] .
★ ما طار طیرٌ وارتفع إلّا کما طارَ وقَع[٣٧] .
★ «هەموو هەڵکشانێک داکشانێکی هەیە» .
★ « هەموو هەورازێ نشێوێکی هەیە»[٣٨] .

---

(٢٩) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٢٧٣ .
(٣٠) کاکەی فەللاح ـ لە پەندەکانی پیرەمێرد ، ب٤ ، ل : ١٠١ .
(٣١) المثل المقارن ـ ص٩٦ .
(٣٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ٩٦ .
(٣٣) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٣٢٩ .
(٣٤) دەشتەکی ـ پەندی کوردی ـ بەغدا ١٩٨٠ ، ل : ١٥٥ .
(٣٥) المثل المقارن ، ص٩٦ .
(٣٦) المثل المقارن ، ص٩٦ .
(٣٧) هەمان سەرچاوە ، ل ٩٦ .
(٣٨) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٤٩٦ .

★ «هەموو سەرەو ژوورێك ، سەرەو خوارێكی هەیە»[٣٩] .

95. Eat to live, but donot live to eat.[٤٠]

✶ Eat to live and not live to eat.✶

★ كُلْ لتعيش ولكن لا تعِش لتأكل[٤١] .

★ الناس يحبون الحياة ليأكلوا وأنا آكل لأحيا ★ .

★ « بخۆ تا بژی بەڵام مەژی تابخۆی» .

★ «بخۆ دا بژی ، نە ژی تا بخۆی»[٤٢] .

96. Envy never enriched any man.[٤٣]

★ لم يُغنِ الحسد أحداً[٤٤] .

★ الحسود لا يسود[٤٥] .

★ «لا راحة مع الحَسَد» ★ .

★ «حەسوود ناگا بە مەخسوود» .

★ «حەسەد دەردێكی گرانە چارەی هەر لە خوا ترسانە»[٤٦] .

★ «حەسەد دەردێكی بێ دەرمانە»[٤٧] .

---

(٣٩) هەمان سەرچاوە ، ل : ٤٩٤ .

(٤٠) مختارات ص٤٠ .

✶ The Oxford dictionary of English proverbs (p. 215)

(٤١) هەمان سەرچاوە ، ل : ٤٠ .

★ د. حسين علی محفوظ ، المتنبي وسعدی ل : ١٣٧ .

(٤٢) ئەدەبی بێگانان ـ ب٢ ، ل : ٨٨ .

(٤٣) المثل المقارن ، ص٩٤ .

(٤٤) هەمان سەرچاوە ، ل : ٩٤ .

(٤٥) مختارات ، ص٤٢ .

(٤٦) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ١٨١ .

(★) حسين علي محفوظ ـ المتنبي وسعدی ص١٠٥ .

(٤٧) هەمان سەرچاوە ، ل ١٨١ .

97. Fair faces need no paint. (١)

★ الوجوه الصبوحة لا تحتاج الى طلاء(٢) .

★ الحق أبلج(٣) .

★ «روخساری جوان پێویستی بە ئارایشت نیيە» .

— بەپێچەوانەی ئەمەوە لە کرمانجی ژووروودا دەگوترێ .

★ «رووبێ پەش نە حەوجە طەنبێ لێ بدی: »(٤) .

بەڵام لە کرمانجیی خواروودا بۆ شتێکی جوان و ناشکرا ئەم پەندە دەگوترێ :

★ « مانگ دیارە حەوجەی بە پەنجە نیيە»(٥).

98. Favour for favour. (٦)

★ المعروف بمعروف(٧) .

★ هل جزاء الاحسان الا الاحسان(٨)

★ «تۆڵەی چاکە هەر چاکەیە» .

★ «چاکە لە چاکە ئەبێتەوە»(٩) .

---

(١) المثل المقارن ، ص٩٦ .

(٢) ، (٣) هەمان سەرچاوە ، ل : ٩٦ .

(٤) دێرشەوی ـ مشتاخا چیا ، ل : ١٢٧ .

(٥) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٤١٧ .

(٦) المثل المقارن : ص٩٧ .

(٧) المثل المقارن ، ص٩٧ .

(٨) القرآن الكريم ـ سورة الرحمن ، الاية ٦٠

(٩) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ١٧١

99. Fire and straw do not go together. [١٠]

★ النار والهشيم لايجتمعان[١١] .

★ له كوردیدا دەگوترێ : «ئاگر نەچێتە كای كۆن»[١٢] .

100. Fish and guests smell after three days. [١٣]

★ السمك والضيوف تظهر رائحتهم بعد ثلاثة ايام[١٤]

★ «ماسیو میوان مانەوە بۆگەنی دەبن»[١٥] .

101. Fortune favours fools.[١٦]

★ رزق الحمقى مُيَسّر[١٧] .

★ لو كانت الارزاق تجرى على الحجىٰ هلكنَ إذن من جهلهن البهائم[١٨]

★ «ئاشی نەزانان خوا دەیگێڕێ»[١٩] .

★ «ئاشێ نەزانا خودێ دگەرینیت»[٢٠] .

---

(١٠) مختارات ، ص .

(١١) هەمان سەرچاوە ، ل :

(١٢) خالْ ، پەندی پێشینان ، ل : ١٩ .

(١٣) مختارات ، ص٤٧ .

(١٤) هەمان سەرچاوە . ل : ٤٧ .

(١٥) دەشتەكی ـ پەندی كوردی ـ بەغدا ١٩٨٠ ، ل : ١٦٦ .

(١٦) الْمثل المقارن ، ص٩٩ .

(١٧) هەمان سەرچاوە . ل : ٩٩ .

(١٨) هەمان سەرچاوە . ل : ٩٩ .

(١٩) دەشتەكی ـ پەندی كوردی ـ ب١ ، ل : ١٢ .

(٢٠) دێرشەوی ـ مشتاخا چیا . ل : ١٨ .

102. Friends are plenty when the purse is full. (٢١)

★ الاصدقاء كثيرون حينما يكون الكيس ملآن (٢٢) .

★ يتوافر الخُلّان حين يمتلىء الهميان (٢٣) .

★ «هەتا گندۆر گندۆر بوو قەومو قیلەمانۆ زۆر بوو

ئەگەر گندۆر بەسەرچوو قەوم قیلەش لەکەل جوو» (٢٤)

. یاخود لە سەرچاوەیەکی دیکەدا دەڵێ :ـ

★ هەتا گندۆر گنـــدۆر بوو خزمی مە گەلەگ زۆر بوو

گنـــدۆر هـــاتە بڕانێ خزم هاتنە قڕانی (٢٥)

(٢٦)

103. From a thorn comes a rose, and from a rose a thorn.

★ قد تُنبت الشوكة الوردة ، كما تنبت الوردة الشوكة (٢٧) .

★ من الشوكةِ تنبتُ الوردةُ ومن الوردةِ تنبتُ الشوكة (٢٨) .

مەبەستی ئەم پـەندە ئەوەیە بڵێ زۆر جـــار بووە کـــەسێکی خراپ کوڕێکی باشی لێبووەو ، هەندێ جاریش پیاوێکی باش کوڕێکی خراپو بەد ڕەوشتی لێبووە . لە کرمانجی ژووروودا ئەمەی بەرامبەر .

---

(٢١) مختارات ـ ص٤٨ .

(٢٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ٤٨ .

(٢٣) المثل المقارن : ص٩٩ .

(٢٤) فالّ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٤٧٥ .

(٢٥) دەشتەکی ـ بەندی کوردی ـ ب١ ، ل : ٨٨ .

(٢٦) المثل المقارن ـ ص٩٩ .

(٢٧) هەمان سەرچاوە ، ل : ٩٩ .

(٢٨) مختارات ، ص٤٨ .

★ «ژ وەلیا دەبن خوەلی‌و [۲۹] ، ژ خوەلیا دەبن وەلی»[۳۰] .

104. From the lips starts the word and reaches thousands. [۳۱]

★ تخرج الكلمة من الشفتين فتصل الى الآلاف[۳۲] .

★ كل سرٍ جاوز الاثنين شاعَ[۳۳] .

★ «قسە كەوتە زارێ كەوتە شارێ»[۳٤] .

پیرەمێردی نەمر لە پەندەكانی‌دا دەڵێ :ـ

★ لە هەموو هەوران باران نا بارێ

راز كەوتە زارێ راست كەوتە شارێ[۳۵]

105. For every ailment there is cure. [۳٦]

★ لكل داءٍ دواء[۳۷] .

★ «هەموو دەردێك دەرمانی هەیە گەوجی نەبێ»[۳۸] .

---

(۲۹) خوەلی : خوێڕی ، هیچو پووچ .

(۳۰) دێرشەوی ـ مشتاخا چیا ـ ل : ۱۳۵ .

(۳۱) المثل المقارن : ص۱۰۰ .

(۳۲) مختارات ، ص٤۸ .

(۳۳) المثل المقارن : ص۱۰۰ .

(۳٤) شاپیس ـ قسەی پێشینان ، ل : ۱۱

(۳۵) كاكەی فەللاح ـ لە پەندەكانی پیرەمێرد ب۱ ، ل ۱۲۸ .

(۳٦) Introduction to Translation — part 2 — Arabic — English Dr. Salman al-Wasiti and Dr. Yowell Y. Aziz .... p. 17.

(۳۷) هەمان سەرچاوەی پێشوو ، ل ۱۷ .

(۳۸) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٤۹۳ .

106. Give not pearls to the hogs. (١)

★ لاتهبْ للخنازير لؤلؤاً(٢) .

★ لا تلق الدّر الى الخنازير(٣) .

★ «دورێ بده دوڕ ناسا» (٤) .

★ «زێڕی بده زێڕینگەرا»(٥) .

107. Go to bed with lamb and rise with lark. (٦)

★ نَم مع الحمل وانهض مع القُبَّرة (٧) .

★ نم مبكراً واستيقظ مبكراً(٨) .

★ «لەگەڵ بەرخ بنوو ، لەگەڵ چۆلەکە هەستە»(٩) .

108. Good fame is better than a good face. (١٠)

---

(١) المثل المقارن : ص١٠١ .

(٢) هەمان سەرچاوە : ص١٠١ .

(٣) مختارات ، ص٥٠ .

(٤) دێڕشەوی ـ مشتاخا چیا ، ل : ١١٩ .

(٥) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٣٠ .

(٦) المثل المقارن : ص١٠١ .

(٧) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٠١

(٨) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٠١ .

(٩) خاڵ ـ پەندی پێشینان ـ ل : ٤٠١ .

(١٠) مختارات ص٥٢ .

★ الشُهرة الطيبة خير من الوجه الحسن[١١] .

★ «ناوو شۆرەتی چاك له ڕووی جوان باشتره» .

ئەم قسەیەش هەر ئەو پەندە دەگرێنەوە کە دەڵێ :ـ

★ جوانی خولقو خوو . نەك هی ڕەنگو ڕوو .

109. Good health is above wealth.[١٢]

★ الصحة الجيدة مقدمة على الثروة[١٣] .

★ الصحةُ تاجٌ على رؤوس الاصحاء[١٤] .

★ «هیچ شتێك بەسەر لەش ساغی ناکەوێ» .

★ «لەشی ساغ پاشایەتییە»[١٥] .

---

(١١) هەمان سەرچاوە ، ل : ٥٢ .

(١٢) المثل المقارن ، ص١٠٢ .

(١٣) و (١٤) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٠٢ .

(١٥) خاڵ ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ ، ل٣٩٦ .

110. He benefits himself that does good to others. (١)

★ ان منْ يعمل خيراً يلقه(٢) .

★ ومن يعمل مِثقالَ ذرةٍ خيراً يَرَه(٣) .

★ «هەر کەسێ چاکەیەك بکات دێتەوە ڕێی» .

★ «چی بچێنیت ئەوە ئەدرووێتەوە»(٤) .

111. He dug a pit for some one else and he fell into. (٥)

★ To dig a pit fore another and fall into it oneself. ★

★ من حفرَ حفرةً لاخيه وقَعَ فيها(٦) .

★ «هەر کەسێ چاڵ بۆ یەکێك هەڵکەنێ خۆی تێی ئەکەوێ»(٧) .

★ «چاڵ لۆ یەکێ هەڵکەنی خۆت دەکەویە ناوی»(٨) .

112. He is afraid even of his shadow. (٩)

---

(١) مختارات ، ص٥٤

(٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ٥٤ .

(٣) القرآن الكريم ، جزء (عم) سورة الزلزال ، الاية (٧) .

(٤) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ١٧٨ .

(٥) مختارات ، ص٥٤ .

★ The Oxford dictionary ..... (p. 187).

(٦) الميداني ـ مجمع الامثال ، ص٦٣٨ .

(٧) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٤٨٩ .

(٨) دەشتەکی ـ پەندی کوردی ـ ب١ ، ل : ٣٨ .

(٩) مختارات ، ص٥٥ .

★ إنه يخاف حتى من ظله[١٠] .

★ الخرع يُخيفه الشبح[١١] .

★ «له سێبەری خۆی ئەسڵەمێتەوە»[١٢] .

★ «ژ سێبەری خوا دترست»[١٣] .

113. He makes a mountain out of a mole hill. [١٤]

★ يعملُ منَ الحبةِ قُبّةً[١٥] .

★ يجعل من التل جبلا[١٦] .

★ «مێشێك دەكاتە گامێشێك» .

★ «مێشی لێ بووتیە گامێش»[١٧] .

114. He that has been bitten by a serpent is afraid of a rope. [١٨]

★ مَن لسعتهُ الحيةُ خاف مِنَ الحَبلِ[١٩] .

★ لايُلدغ المؤمن من جُحرٍ مرتين[٢٠] .

---

(١٠) هەمان سەرچاوە ، ل : ٥٥ .

(١١) المثل المقارن : ص١٠٥ .

(١٢) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٣٩٥ .

(١٣) ئەدەبی بێگانان ، ب٢ ، ل : ٨٧ .

(١٤) مختارات : ص٥٦ .

(١٥) هەمان سەرچاوە ، ل : ٥٦ .

(١٦) المثل المقارن ، ص١٠٦ .

(١٧) دەشتەکی ـ پەندی کوردی ـ ب١ ، ل٨٢ .

(١٨) المثل المقارن ـ ص١٠٧ .

(١٩) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٠٧ .

(٢٠) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٠٧ .

★ «مارانگاز له خشەی گوریس ئەترسێ»[٢٠] .

★ «مارانگاز له گوریسی پەشو سپی ئەسڵەمێتەوە»[٢٢] .

★ «مارگەستی ژ وەریس دطرست»[٢٣] .

★ «یێ ماری پێ ڤەدای ژ وەریسی دترسیت»[٢٤] .

★ پیرەمێردی نەمر له پەندەکانیدا دەڵێ :ـ

ئەڵێن مارانگاز گوێچکەی شل دەکا
له خشەی مارو مێروو سڵ ئەکا[٢٥]

115. He that will steal an egg will steal an ox [٢٦]

★ مَن یسرقُ بیضةً یسرقُ ثَوراً[٢٧] .

★ الذی یسرقُ البیضةَ یسرقُ الجملَ[٢٨] .

★ «ئەوی هێلکەیەك بدزێ ، گایەکیش دەدزێ»[٢٩] .

★ «یی هێکێ بدزیت دی گای ژی دزیت»[٣٠] .

---

(٢٠) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٠٧ .

(٢١) خاڵ ، پەندی پێشینان ، ل : ٤٠٩ .

(٢٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ٤٠٠ .

(٢٣) دێرشەوی ـ مشتاخا چیا ، ل : ٢٦٤ .

(٢٤) ئەدەبی بێگانان ـ ب٢ ، ل٨٧ .

(٢٥) کاکەی فەللاح ـ له پەندەکانی پیرەمێرد ، ب٤ ، ل ٩٦ .

(٢٦) مختارات ـ ص٥٨ .

(٢٧) هەمان سەرچاوە ، ل : ٥٨ .

(٢٨) المثل المقارن : ص١٠٧ .

(٢٩) دەشتەکی ـ پەندی کوردی ـ ب٢ بەغدا ١٩٨٠ ، ل ١٢٢ .

(٣٠) ئەدەبی بێگانان ، ب٢ ، ل : ٨٨ .

116. He that would have fruit must climb the tree. (٣١)

✦ He that would eat the fruit must climb tree.

★ مَن رغب في الثمرة فليتسلق الشجرة(٣٢) .

★ مَن لم يركب الأهوال لم ينل الآمال(٣٣) .

★ «ئەوەی ماسی بگرێ دەبێ قوونی تەڕببی» .

★ «ئەیەوێ ماسی بگرێو ، قنگی تەڕ نەبێ»(٣٤)

★ «بدە پەنج ، بخۆ گەنج»(٣٥) .

117. Here the hens cackle, there lay eggs. (٣٦)

★ «هنا تقوقىء الدجاجات وهناك تضع البيضات»(٣٧) .

★ «مریشك لێرە گارەگار دەكات‌و لە وێ هێلكە دەكات» .

★ «شەڕ لە بادینان توێز لە پێش مانێمە»(٣٨) .

118. He who loves me loves my dog. (٣٩)

---

(٣١) المثل المقارن ص١٠٦ .

✦ The Oxford dictionary of English proverbs (p. 292).

(٣٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٠٦ .

(٣٣) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٠٦ .

(٣٤) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل ٧١ .

(٣٥) هەمان سەرچاوە ، ل : ٨١ .

(٣٦) مختارات : ص٥٩ .

(٣٧) هەمان سەرچاوە ، ل : ٥٩ .

(٣٨) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٢٩٥ .

(٣٩) المثل المقارن : ص١٠٨ .

★ مَن يحبني يحب كلبي[٤٠] .

★ «هەر کەسێ منی خۆش بوێ دەبێ سەگەکەشمی خۆش بوێ» .

★ «لەبەر خاتری خاتران دەچمە سەر دینی کافران» .

★ «ب خاتریٚ خاترا خەلك دچن ل سەر دینیٚ کافرا»[٤٢] .

119. He that has no charity merits no mercy.[٤٣]

★ مَن لم يُحسن ، لا يستحقُ الرحمةَ[٤٤] .

★ «ئەوی تۆوی دڕك بچێنێ ، تاماوە گوڵ نابینێ»[٤٥].

120. Hunger will break through stone walls.[٤٦]

★ Hunger breaks stone walls.★

★ الجوع ينفذ الحيطان[٤٧] .

★ الجوع يحطم الجدران الصخرية[٤٨] .

★ «برسیەتی دیوار کون دەکا» .

★ «برسیەتی رێیەکی لە هاڕیی دایە»[٤٩] .

---

(٤٠) هەمان سەرچاوە ، ل ١٠٨ .

(٤١) خالٚ ـ پەندی پێشینان ، ل ٣٨٤ .

(٤٢) دێرشەوی ـ مشتاخا چیا ، ل ٤٠ .

(٤٣) المثل المقارن : ص١٠٦ .

(٤٤) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٠٦ .

(٤٥) خالٚ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٦٦ .

(٤٦) مختارات : ص٥٩ .

★ The Oxford Dictionary of English Proverbs. (p. 392).

(٤٧) هەمان سەرچاوە ، ص٥٩ .

(٤٨) المثل المقارن : ص١٠٨ .

(٤٩) دەشتەکی ـ پەندی کوردی ـ ب١ ، ل٢٧ .

★ پیرەمێردی شاعیر لە پەندەکانیدا دەڵێ :ـ

پیاو تێربێ‌و چاوتێر مەندو بێ‌وەیە

برسێتی پەگی هاریی پێوەیە(٥٠) .

(٥٠) کاکەی فەللاح ـ لەپەندە کانی پیرەمێرد ، ب١ ، ل ١٥٦ .

121. Iam looking for you with a candle. (١)

★ أفتش عنك بشمعة(٢) .

★ «به چرای رۆن گەرچەکەوە بگەڕێیت نای دۆزیتەوە»(٣) .

122. Iam proud and you are proud, and who shall bear the ashes round. (٤)

✱ I Proud, and thou proud, who shall bear the ashes out ✱

★ انا متكبر وانتَ متكبر فمن ينقل الرماد إذن(٥) ؟

★ انا أمير وانتَ امير فمن يسوقُ الحمير(٦)؟

★ «من ئاغاو تۆ ئاغا ، کێ جێمان بۆ راخا»(٧) .

★ «ئەز چیا تو چیا کێ ژ گولکرا هەرت گیا ؟(٨) .

★ پیرەمێردی نەمریش لە پەندەکانیدا دەڵێ :ـ

---

(١) المثل المقارن ـ ص١٠٩ .

(٢) هەمان سەرچاوە ، ل ١٠٩ .

(٣) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل١٠٢ .

(٤) مختارات ص٥٩ .

✱ The Oxford Dictionary of English Proverbs. (p. 395).

(٥) المثل المقارن : ص١٠٩ .

(٦) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٠٩ .

(٧) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٤٢٤ .

(٨) دێرشەوی ، مشتاغا چیا ، ل : ١

که من ئاغا بم ، تۆیش وەك من ئاغا

بەڕە شڕەمان کێ بێ بۆ داخا[٩]

123. Idleness is the mother of all evil. [١٠]

★ الکسلُ مبعث الشرور جمیعا[١١] .

★ الکسلُ سببُ کلِّ شرٍ[١٢] .

★ «تەمبەڵی مایەی هەموو خراپەیەکە» .

★ حاجی قادری کۆیی ئەم پەندەو پەندێکی تری کردووە بە شیعرو دەڵێ .

«تەمبەڵی کاری خێرو بێ خێرە ،»

دەستی ماندوو لەسەر زگی تێرە[١٣] .

★ یا خود دەگوترێ : «شەڕ لە بەتاڵ چاکترە»[١٤] .

124. If a man once fall, all will tread on him. [١٥]

★ مَن سقطَ داس علیه الناس جمیعاً[١٦] .

★ اذا سقط المرء داس علیه الجمیع[١٧] .

---

(٩) کاکەی فەللاح ـ لە پەندەکانی پیرەمێرد ، ب١ ، ل١٣٣ .

(١٠) المثل المقارن ـ ص١٠٩ .

(١١) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٠٩ .

(١٢) مختارات ، ص٦١ .

(١٣) ئاوڕەحمان سەعید ـ کۆمەڵە شیعری «حاجی قادری کۆیی» ل : ٣٧

(١٤) خاڵ . پەندی پێشینان ، ل ٢٩٦ .

(١٥) المثل المقارن . ص١١٠ .

(١٦) المثل المقارن . ص١١٠ .

(١٧) مختارات . ص ١٦ .

★ پیرەمێردی نەمر لە پەندە کانیدا دەڵێ :-

کە دوژمنت کەوت تۆ پێی پیامەنێ

زەبوون کوژ مەبە لای خوا لامەنێ[١٨] .

★ «کە گوڵەم کەوتە لێژی کەس خاسم پێ ناڵێژی»[١٩] .

125. If you can not say something good, do not say anything bad. [٢٠]

★ إذا عجزت عن قول الجميل فلا تتحدث بسوء[٢١] .

★ إذا لم تقدر ان تقول شيئاً حسناً فلا تقل شيئاً رديئاً[٢٢] .

★ تكلم بخير وإلاّ فاسكت[٢٣] .

★ «ئەگەر قسەی چاگیشت پی ناگوترێ قسەی خراپیش مەگە» .

★ «ئەگەر گوڵ نیت دڕکیش مەبە»[٢٤] .

---

(١٨) کاکەی فەللاح ـ لە پەندەکانی پیرەمێرد ، ب١ ، ل : ٤٧ .

(١٩) شاوەیس ـ قسەی پێشینان ، ل : ٦ .

(٢٠) المثل المقارن ـ ص١١ .

(٢١) هەمان سەرچاوە ، ل : ١١٠

(٢٢) مختارات ، ص٦٢ .

(٢٣) المثل المقارن ، ص١١٠ .

(٢٤) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٣٥ .

126. Insult gives birth to insult. (٢٥)

★ الاهانة تولد الاهانة (٢٦) .

★ المسبة تولد الشتيمة(٢٧) .

★ «درك بكێلێت درکت دێته ڕێ»(٢٨) .

★ « له جێی سندان قوزەڵقورتە»(٢٩) .

127. I taught him to swim he tried to drown me.

★ I taught you to swim, and now you'd drown me ★ (٣٠)

★ علمته السباحة فَحاوَلَ إغراقي(٣١) .

★ «أعلمه الرماية كل يوم فلما اشتد ساعده رماني»(٣٢)

★ «ئەوەی پێم خێرە لێم بوو بە گورگو شێرە»(٣٣) .

128. It takes two to make a quarrel. (٣٤)

★ يحتاج الخصام الى اثنين (٣٥) .

---

(٢٥) مختارات ، ص٦٨ .

(٢٦) هەمان سەرچاوە ، ل : ٦٨ .

(٢٧) المثل المقارن ، ص١١١ .

(٢٨) خاڵ ، پەندی پێشینان ، ل : ٢١٢ .

(٢٩) هەمان سەرچاوە ، ل : ٣٨٩ .

(٣٠) المثل المقارن ص١١١ .

★ The Oxford Dictionary of English Proverbs (p. 805)

(٣١) هەمان سەرچاوە ، ل : ١١١ .

(٣٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ١١١ .

(٣٣) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٦٢ .

(٣٤) المثل المقارن ، ص١١١ .

(٣٥) هەمان سەرچاوە ، ل : ١١١ .

★ لابد من قيام التشاد من وجود شخصين[٣٦] .

★ «دوژمنایەتی بەدوو کەسان دەکرێ» .

★ «تاکە سوارە تۆزی ناکات» .

★ «هەسپی ب تنێ تۆزێ ناکت»[٣٧] .

129. It is easy to despise what you can not get. [١]

★ من السهل احتقار ما لاتقدرُ على نواله[٢] .

★ قال هذا حامضٌ لما رای ان لا يناله[٣] .

★ «ڕێوی دەمی نە ئەگەیشتە تڕێ ئەی ووت ترشە»[٤] .

★ « رویڤی تێرە ، تری طرشە !! »[٥] .

130. It is no good crying over spilt milk. [٣٨]

★ لا يُحسن البكاء على اللبن المهراق [٣٩] .

★ « لە دووی چوان مەچوو »[٤٠] .

---

(٣٦) المثل المقارن ، ص١١١ .

(٣٧) دێرشەوی ـ مشتاخا چیا ، ل : ٢٩٥ .

(١) المثل المقارن ، ص١١١ .

(٢) هەمان سەرچاوە ، ل ١١١ .

(٣) هەمان سەرچاوە ، ل١١١ .

(٤) خالْ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ٢٥٤ .

(٥) دێرشەوی ، مشتاخا چیا ، ل : ١٢٧ .

(٣٨) المثل المثل المقارن ، ص١١١ .

(٣٩) هەمان سەرچاوە ، ل : ١١١ .

(٤٠) خالْ پەندی پێشینان ، ل : ٣٩٢ .

« J »

131. Joy and sorrow are sisters. (١)

★ السرور والحزن توأمان(٢) .

★ تساوئ الماء والخشب (٣) .

★ « خۆشیو ناخۆشی برای یەکترن» .

واتا : شادیو غەم هەردووکیان لە یەك سەرچاوەوە سەر هەڵدەدەن

پیرەمێردی شاعیری نەمر لە پەندەکانیدا دەڵێ :ـ

★ ئەی دنیای فانی کاروان سەرای رەنگ
نیمێ بە دلشاد ، نیمێ بە دڵتەنگ(٤) .

132. Joy surfeited turns to sorrow. (٥)

★ اذا زاد الفرح انقلب الی تَرَح(٦) .

★ اذا طمئ الفرح انقلب الی تَرَح(٧) .

★ «پێکەنینی زۆر گریانی لە دوایە »(٨) .

---

(١) المثل المقارن : ص١١٣ .

(٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ١١٣ .

(٣) هەمان سەرچاوە ، ل : ١١٣ .

(٤) کاکەی فەللاح ـ لە پەندەکانی پیرەمێرد پ٢ ، ل : ٣٨ .

(٥) مختارات ، ص٦٥ .

(٦) هەمان سەرچاوە ، ل : ٦٥ .

(٧) المثل المقارن ، ص١١٣ .

(٨) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٢٢٥ .

« K »

133. Keep the commen road and are safe. [1]

★ سر في الطريق العام تكن في أمان[2] .

★ «دوور برۆ ، سەلامەت وەرەوە» .

★ « دوور برۆ ، دروست وەردوە »[3] .

134. Kindle not a fire that you cannot extinguish.[4]

★ لا توقد ناراً تعجز عن إطفائها [5] .

★ الفتنة نائمة لعن الله مَن أيقظها[6] .

★ « ئاگرێکی وا مەکەوە پێت نەکوژێتەوە » .

★« مەچووە بن باڕێك پێت هەڵنەستێ» .

★ « بچۆرە ژێر لۆسێك كە بيتوانييت» [7] .

واتا : دەست مەدە شتێك كە دەرەقەتی نەيەيت .

---

(١) مختارات ـ ص٦٦ .

(٢) هەمان سەرچاوە ـ ل : ٦٦ .

(٣) خاڵ ـ پەندی پێشينان ، ل : ٢٢٥ .

(٤) مختارات ، ص٦٦ .

(٥) هەمان سەرچاوە ، ل : ٦٦ .

(٦) المثل المقارن : ص١١٣ .

(٧) خاڵ ـ پەندی پێشينان ، ل : ٨٠ .

135. Last year always seems better. (١)

★ يبدو العام السابق دائما خَيرا من الحاضِر(٢) .

★ رُبَّ يومٍ بكيتُ منهُ فلما صرت في غيره بكيت عليه(٣)

★ «ساڵ بە ساڵ خۆزگە بە پار»(٤) .

ئەمە بۆ مەسەلەی تەمەنو پیربوون دەگوترێو ئادەمیزاد ساڵ بە ساڵ پیرتر دەبێو دۆستو کەسو کاری پتر لێ دەمرن .

136. Lean not on a reed. (٥)

★ لا تتكيء على قصبة جوفاء (٦)

★ « پێ لە تەختەی چرووك مەنێ » .

★ « مەچۆرە ژێر داری شکستە »(٧) .

137. Let every man praise the bridge he goes over. (٨)

---

(١) المثل المقارن ، ص١١٤ .

(٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ١١٤ .

(٣) هەمان سەرچاوە ، ل : ١١٤ .

(٤) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٢٦٧ .

(٥) المثل المقارن ، ص١١٤ .

(٦) هەمان سەرچاوە ، ل : ١١٤ .

(٧) خاڵ ، پەندی پێشینان ، ل : ٤٢٨ .

(٨) المثل المقارن ، ص١١٤ وكذلك .

★ The Exford Dictionary of English Proverbs, 3 Ed. (p. 230).

★ دع كل امرىء يثنى على الجسر الذى يمر فوقه [٩] .

★ كل حزب بما لديهم فرحون [١٠] .

★ « هەر كەس بە یاری خۆی هەڵ دەڵێ »[١١] .

138. Let bygones be bygones. [١٢]

★ دع ما مضىٰ إلا مضىٰ [١٣] .

★ ما مضى فات ، وما فات مات[١٤] .

★ « له پاش چووان مەچۆ»[١٥] .

139. Let not your tongue Cut your throat. [١٦]

★ لا تدع لسانكَ يقطع رقبتكَ[١٧] .

★ « مەیەڵە زمانت سەرت ببڕێ » .

★ «نە هێلە ئەزمانێ تە حەفکا تە ببڕیت»[١٨] .

★ «سەری گوتە زمانی : هەتا ئەتۆم جیرانی خۆشیم نایەتە گیانی»[١٩] .

ئەم یەندەش هەردەچێتەوە سەر پەندی ژمارە (٦٩) .

---

(٩) هەمان سەرچاوە ، ل : ١١٤ .

(١٠) هەمان سەرچاوە ، ل : ١١٤ .

(١١) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل ٤٨٥ .

(١٢) مختارات ، ص٦٩ .

(١٣) مختارات ، ص٦٩ .

(١٤) المثل المقارن ، ص١١٥ .

(١٦) المثل المقارن ، ص١١٥ .

(١٧) هەمان سەرچاوە ، ل : ١١٥ .

(١٨) ئەدەبی بێگانان ، ب٢ ، ل : ٨٧ .

(١٩) دەشتەکی ـ پەندی کوردی ، ب١ ، ل : ٥٨ .

(٢٠)

140. Let us be griends, but let our purses be kept a part.

★ لنكن أصدقاء ولكن لتبق اكياسنا غير مشتركة[٢١] .

★ نتعاشر كالاخوان ونتعامل كالأجانب[٢٢] .

★ « برا برايه بازاړ جيايه »[٢٣] .

★ « برايمان برايى . كيسەمان جيايى »[٢٤] .

★ « برا برايه بازاړ جودايه »[٢٥] .

هەر ئەم پەندە لەلای كوردەكانى سۆڤيەت بەم شێوەى خـــوارەوە بەكاردێ :

★ « برا براتێ ، بازاړ بەيانتێ »[٢٦] .

141. Lies have short wings. [٢٧]

★ أجنحة الكذب قصيرة[٢٨] .

★ حبل الكذب قصير[٢٩] .

---

(٢٠) مختارات ، ص٦٩ :

(٢١) هەمان سەرچاوە ، ل : ٦٩ .

(٢٢) المثل المقارن ، ص١١٥ .

(٢٣) پەندى پێشينان ، خال ، ل : ٨٢ .

(٢٤) هەمان سەرچاوە ، خال ل : ٨٢

(١٥) خاڵ ـ پەندى پێشينان ، ل : ٣٨٦ .

(٢٥) دێژشەوى ـ مشتاخا چيا ـ ل : ٣٦ .

(٢٦) شوكريه رسول ، گۆڤارى كۆړ ى زانيارى كورد ـ ب٤ سالى ١٩٧٦ .

(٢٧) المثل المقارن ، ص١١٥ .

(٢٨) هەمان سەرچاوە ، ل : ١١٥ .

(٢٩) مختارات ، ص٧٠ .

★ « پەتی درۆ کورتە » .

★ « درۆ ماوەی کورتە »[٣٠] .

★ « چۆمی درۆ سەرچاوەی نزیکە»[٣١] .

142. Like Father like son. [٣٢]

★ کما یکون الأبُ یکونُ الابنُ[٣٣] .

★ الولدُ سرُ أبیه[٣٤] .

★ « گیا لە سەر بنجی خۆی شین ئەبێ»[٣٥] .

★ « گیا لەسەر بنجی خۆی ئەڕوێت»[٣٦] .

پیرەمێردی شاعیر لە پەندەکانیدا دەڵێ :ـ

★ چاکە لە نامەرد ناوەشێتەوە ،
گیا لە سەر بنجی خۆی ئەڕوێتەوە[٣٧]

★ « گیا ل سەر رەپنێ خوە هشین دبت»[٣٨] .

دیسانەوە لە کرمانجی خواروودا ئەم پەندە بە جۆرێکی تریش هاتووە .
باوك بووە بە دایكو کوڕیش بووە بە (کچ)او بەم جۆرەیە .

★ «دایك ببینەو گچی بخوازە» یاخود :

---

(٣٠) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٢١٣ .

(٣١) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٧٦ .

(٣٢) مختارات ، ص٧٠ .

(٣٣) هەمان سەرچاوە ، ل : ٧٠ .

(٣٤) المثل المقارن ص١١٥ .

(٣٥) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ج٢ ، ل ٣٧٨ .

(٣٦) شاوەیس ، قسەی پێشینان ، ل : ١١ .

(٣٧) کاکەی فەللاح ـ لە پەندەکانی پیرەمێرد ـ ب١ ، ل ١٤٥ .

(٣٨) دێرشەوی ـ مشتاخا چیا ، ل : ٢٤٦ .

★ « دایه ببینه ، دوێته بخوازه»[٣٩] .

143. Look before you leap. [٤٠]

★ انظرْ قبلَ أن تثبَ[٤١] .

★ قدّر لرجلكَ قبلَ الخطو موضعها[٤٢] .

★ « جێ پێ ببینه ، ئینجا هەنگاو بنێ »[٤٣] .

★ « بەر پێت ببینه ، ئینجا شەقاو بهاوێ » .

144. Love is blind. [٤٤]

★ الحبُّ أعمى[٤٥] .

★ حُبُّكَ الشيء يُعمي ويصم[٤٦] .

★ « دڵ مێشه له گووش ئەنیشێ »[٤٧] .

---

(٣٩) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٢١١ .

(٤٠) المثل المقارن ، ص١١٦ .

(٤١) المثل المقارن ، ص١١٦ .

(٤٢) هەمان سەرچاوه ، ل : ١١٦ .

(٤٣) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ١٦٩ .

(٤٤) المثل المقارن ، ص١١٦ .

(٤٥) هەمان سەرچاوه ، ل : ١١٦ .

(٤٦) هەمان سەرچاوه ، ل : ١١٦ .

(٤٧) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٢١٧ .

145. Man proposes God disposes [1]

★ المرء في التفكير والله في التدبير[2] .

★ « بەندە دەکا تەگبیران ، خودا دەدا تەقدیران» .

146. Many hands burn the food. [3]

★ كثرة الأيدى تحرق الطعام[4] .

★ ربانان ، في المركب يغرقانه[5] .

★ « چێشتی زۆر کابان یان دەسووتێ یان سوێر دەبێ » .

★ « چێشتی دوو کەیبانوو ، سوێر خوێ دەردەچێ»[6] .

147. Man needs money for the evil day. [7]

★ يحتاج المرء الى الدراهم لليوم الاسود [8] .

★ يتطلب المرء المال ليوم النحس[9]

★ إدخر قرشكَ الابيض ليومك الاسود[10] .

---

(١) المثل المقارن ، ص١١٧ .

(٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ١١٧ .

(٣) المثل المقارن ، ص ١١٧ .

(٤) هەمان سەرچاوە ، ل : ١١٧ .

(٥) هەمان سەرچاوە ، ل : ١١٧ .

(٦) خالْ ـ پەندی پێشینان ، ل : ١٧٩ .

(٧) المثل المقارن ، ص١١٧ .

(٨) هەمان سەرچاوە ، ل : ١١٧ .

(٩) هەمان سەرچاوە ، ل : ١١٧ .

(١٠) هەمان سەرچاوە ، ل : ١١٧ .

★ «مالّی سپی بۆ رۆژی پەش»[11] .

★ « مالّی گەش بۆ ڕۆژی پەش»[12] .

148. Many words hurt more than swords. [13]

★ Word cuts more than swords.★

★ كم من كلام أشد جرحاً من حسام [14] .

★ كثير من الكلام يجرح أكثر من الحسام[15] .

★ « پڕ دەبێتەوە جێی خەنجەران ، پڕ نابێتەوە جێی کەسەران»[16] .

★ «ساخ دبت شۆنا خەنجەرا ، بەڵێ ساخ نابت شۆنا خەبدرا»[17] .

149. Measure for measure. [18]

★ الصاع بالصاع [19] .

★ العين بالعين ، والسن بالسّن[20] .

---

(١١) خالّ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٤١٥ .

(١٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ٤١٥ .

(١٣) المثل المقارن ، ص١١٧ .

★ The Oxford Dictionary of English Proverbs. (p. 915).

(١٤) همان سەرچاوە ، ل : ١١٧ .

(١٥) مختارات ، ص٧٤ .

(١٦) دەشتەکی ـ پەندی کوردی ـ ل : ٣٤ ، ب٢ .

(١٧) دێرشەوی ـ مشتاخا چیا ، ل : ١٩٤ .

(١٨) المثل المقارن ، ص١١٨ .

(١٩) همان سەرچاوە ، ل : ١١٨ .

(٢٠) همان سەرچاوە ، ل : ١١٨ .

★ « به چ عەیارەکی بپیوی ، بەو عەیارەی لۆت دەپیونەوە»[٢١] .

★ «تۆڵە بە تۆڵە قازانجی زۆرە»[٢٢] .

150. More haste, less speed. [٢٣]

★ التسارع ينتج سرعة اضعف[٢٤] .

★ في التاني السلامة وفي العجلة الندامة[٢٥] .

★ « ئەوەی پەلەی کرد درەنگتر کارەکەی تەواوکرد» .

★ « ئیشی بە پەلە پەشیمانی لە دوایە» .

★ « شەیتان پەلەی کرد چاویکی خۆی کوێرکرد» [٢٦] .

---

(٢١) دەشتەکی ـ پەندی کوردی ، ب١ ، ل : ٢٢ .

(٢٢) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ١٥٦ .

(٢٣) المثل المقارن ، ص١١٨ .

(٢٤) هەمان سەرچاوە ، ل : ١١٨ .

(٢٥) المثل المقارن ، ص١١٨ .

(٢٦) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ٣٠٠

« N »

151. No. gratitude from the wicked. [1]

★ لا يَشكرُ الشريرُ الاحسانَ [2] .

★ الاحسان الى اللئيم أضيعُ من الرسم على بساط الماء ★

★ «اذا أنتَ اكرمت الكريم ملكته وان أنت اكرمت اللئيم تمردا» [3] .

★ «نان بده به سەگ مەیده به سپلّه» [4]

152. No man can recall again yesterday. [5]

★ لأحد قادر على ارجاع الأمس البارح [6] .

★ ما مضى فقد فات [7] .

★ « هەرچی چوو ، نا گەڕێتەوە » .

153. No smoke without fire. [8]

★ No smoke without, some fire. ★

★ لا دخان بلا نار [9] .

---

(١) المثل المقارن ، ص١٢٠ .

(٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٢٠ .

★ حسين علي محفوظ ، المتنبي وسعدى ، ل : ١٥٠ .

(٣) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٢٠

(٤) خالّ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ٤٤٠ .

(٥) المثل المقارن ، ص١٢٠ .

(٦) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٢٠

(٧) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٢٠

(٨) المثل المقارن ص١٢٠ .

(٩) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٢٠ .

* حيث يكون الدخان تكون النار[١٠] .

* « ناگر بێ دووکەڵ، نابێ »[١١] .

پیرەمێردی شاعیری نەمر لە پەندەکانیدا دەڵێ :ـ

★ کە دووکەڵ دەرکەوت ناگری لە شوێنە
خۆت بیارێزە ، دڵ مە ڕەنجێنە ، [١٢]

154. Not even in paradise can a man live alone. [١٣]

* لا يقدر أحدٌ ان يعيش وحده حتى في الجنة[١٤]

* الجنة بغير الناس ، لا تُداس[١٥] .

★ «بە هەشتیش بە تەنیایی ناخۆشە» .

حاجی قادری کۆیی ڕوحی ئەم پەندەی لە شیعرێکیدا دەربڕیوەو دەڵێ :ـ

★ مەگان شەوقی بە عێلاتە پەشمە کۆنە هەوار
حەیات زەوقی بە ئەحبابە ، بایە ئاووهەوا[١٦]

مەبەستی ئەوەیە : هەموو شوێنێ بە خەڵکەوە خۆشەو ژیان خۆی بە دۆستو برادەرانەوە خۆشە نەک بە تەنهایی .

---

(١٠) الكزاندر هكرتی كراب ـ علم الفولكلور ، ترجمة رشدی صالح ، القاهرة ، ص٢٢٧ .

(١١) دەشتەکی ـ پەندی کوردی ، بەغدا ١٩٨٠ ، ل ١١٦ .

(١٢) کاکەی فەللاح ـ لە پەندەکانی پیرەمێرد ـ ب٤ ، ل ٣٤ .

(١٣) المثل المقارن ، ص١٢١ .

(١٤) هەمان سەرچاوە ، ل ١٢١ .

(١٥) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٢١ .

(١٦) ئاوڕەحمان سەعید ، کۆمەڵە شیعری حاجی قادری کۆیی ـ بەغدا ١٩٢٥ ، ل : ٢٣ .

155. Not every time does the pitcher come home safe from the well. (١٧)

★ ما كل مرة تعودُ الجرةُ سالمةً من البِئر (١٨) .

★ « جەڕەی ئاوێ لە ڕێی ئاوێ دەشکێ » (١٩) .

★ «گۆزە هەموو جارێ بە ساغی ناگەڕێتەوە لە کانی» (٢٠) .

★ « جەڕ ب ریا ئاڤێ ڤە دشکێت » (٢١)

156. Nought shall you have of him who has nothing. (٢٢)

★ لن تأخذَ شيئا ممن لا شَيء عَنْهُ (٢٣) .

★ سفرەی بەتاڵ بیسمیللای لێ ناکرێ (٢٤) .

---

(١٧) الكزاندر هكرتى كراب ـ علم الفولكلور ، ترجمة صالح رشدى ، القاهرة ، ل ٢٣٩ .

(١٨) هەمان سەرچاوە ، ل ٢٣٩ .

(١٩) دەشتەكى ـ پەندى كوردى ـ ب١ ، ل٣٦ .

(٢٠) خاڵ ـ پەندى پێشينان ـ چ٢ ، ل : ٣٦٨ .

(٢١) دێرشەوى ـ مشتاخا چيا ، ل ٧١ .

(٢٢) المثل المقارن ، ص١٢٠ .

(٢٣) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٢٠ .

(٢٤) خاڵ ـ پەندى پێشينان ، چ٢ ، ل : ٢٦٨ .

« O »

157. One does the blame another bears. (١)

★ One does the seathe, and another has the scorn. ★

★ يرتكب أحدُهم الخطأ ، فيعاقَب عليه سواه(٢) .

★ ويُضرب الثورُ لما عافت البقرُ(٣) .

★ « قەزای دییزە کەوت لە گۆزە»(٤) .

پیرەمێردی نەمر لە پەندەکانیدا دەڵێ :ـ

★ چەند قەزای دیزە کەوتووە لە گۆزە
ڕەش هەر ڕەشە لای ئەهلی ئەم کۆزە(٥)

هەر بەم مانایە پرۆڤێربێکی دیکە هەیە و دەڵێ :ـ

158. One mouse eats the clothes and all the mice get into trouble. (٦)

★ فأرة تقرض الثياب ويقعُ باقي الفئران في العذاب(٧) .

---

(١) المثل المقارن ص١٢٢ .

★ The Oxford dictionary of English Pro. (p. 596).

(٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٢٢ .

(٣) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٢٢ .

(٤) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٣١٨ .

(٥) کاکەی فەللاح ، لە پەندەکانی پیرەمێرد ، ب٢ ، ل : ٢٣ .

(٦) المثل المقارن ، ص١٢٣ .

(٧) المختارات ، ص٨٢ .

لە کوردیدا بە جۆرێکی دیکە هاتووەو ، لە جیاتی مشك گاجووت گوتراوە ، پیرەمێردی نەمر لە پەندەکانیدا دەڵێ :-

★ تەنها گاجووتێ زیان ئەنوێنێ
کەچی گاگەڵێ تێوە دەگلێنێ[٨] .

159. One man gaps, another man gulps.[٩]

★ یفغر أحدهم فاه ، فیلتقم اللقمة سواه[١٠] .
★ رُبَّ ساعٍ لقاعد[١١] .
★ «کێ کردی‌و کێ خواردی »[١٢] .
★ « کێ کردی‌و کێ بردی »[١٣] .

160. One man's meat is another man's poison.[١٤]

★ طعام هذا قد یکون لسواه سُمّاً[١٥] .
★ مصائب قوم عند قوم فوائد[١٦] .
★ « گیا ئەوەیە بە دەمی مەڕ خۆش بێ »[١٧] .

---

(٨) کاکەی فەللاح ، لە پەندەکانی پیرەمێرد ، ب١ ، ل٧٢ .
(٩) المثل المقارن ، ص١٢٣ .
(١٠) هەمان سەرچاوە ، ل ١٢٣ .
(١١) هەمان سەرچاوە ، ل ١٢٣ .
(١٢) خاڵ ، پەندی پێشینان ، ل : ٣٥٦ .
(١٣) هەمان سەرچاوە ، ل : ٣٥٦ .
(١٤) المثل المقارن ، ص١٢٣ .
(١٥) هەمان سەرچاوە ، ل ١٢٣ .
(١٦) هەمان سەرچاوە ، ل ١٢٣ .
(١٧) خاڵ ، پەندی پێشینان ، ل : ٣٧٨ .

★ گیا ڕەشە بە دەمی مەڕ خۆشە[١٨] .

161. One scabby sheep spolls the whole flock. [١٩]

★ نعجة واحدة جرباء . تُعدى القطيعَ كلَّهُ[٢٠] .

لە کوردیدا مەڕە گڕووەکە دەبێ بە گای ڕیخنو دەگوترێ .

★ « گایەکی ڕیخن . سەدی پاکی پێوە ڕیخن ئەبێ»[٢١] .

162. Only the mountains do not meet. [٢٢]

★ friends may meet but mountains never greet. ★ [٢٣]

★ الجبال وحدها هي التى لا تلتقي[٢٤] .

★ انا وانت والزمان طويل[٢٥] .

★ « کێو بە کێو ناگا ، ئادەمی بە ئادەمی ئەگات »[٢٦] .

★ « چیا بە چیا ناکەڤن . بەڵێ چاڤ ل چاڤا دکەڤن »[٢٧] .

---

(١٨) هەمان سەرچاوە ، ل : ٢٧٨ .

(١٩) المثل المقارن ، ص١٢٣ .

(٢٠) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٢٣ .

(٢١) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٣٦٤ .

(٢٢) المثل المقارن ، ص١٢٣ .

(٢٣)

★ The Oxford Dictionary of English Proverbs (p. 290 3: Ed.

(٢٤) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٢٣ .

(٢٥) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٢٣ .

(٢٦) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٣٥٦ .

(٢٧) دێرشەوی ـ مشتاخا چیا ، ل ٧٥ .

(٢٨) مختارات ، ص٨٨ .

163. Out of sight, out of mind. [٢٨]

★ مَن بَعُدَ عن العين بَعُدَ عن الخاطر[٢٩] .
★ البُعـد يُنسي [٣٠] .
★ « ئەوی لەبەر چاوانە لەبەر دلّانە»[٣١] .

164. Outwardly a doll, within a plague [٣٢]

★ في الظاهر دُمية وفي الباطن طاعون[٣٣] .
★ ظاهرهُ فيه الرحمة وباطنه فيه العذاب[٣٤] .
★ لسـان من رُطب ويدٌ من خشب[٣٥] .
★ « لە سەرەوە بووگە شوشەیەو لە ژێرەوە تاعوونە » .
★ « لە سەرەوە یارە ، لە ژێرەوە مارە » [٣٦] .
★ « لە سەرەوە هەی ئەگاو لە ژێرەوە دەی ئەگا »[٣٧] .

165. Outwardly a lamb inwardly a wolf. [٣٨]

★ في الظاهر حَمَلٌ وفي الباطنِ ذئب[٣٩] .

---

(٢٩) المثل المقارن ، ص١٢٤ .
(٣٠) المثل المقارن ، ص١٢٤ .
(٣١) خالّ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ٦٨ .
(٣٢) المثل المقارن ، ص١٢٤ .
(٣٣) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٢٤ .
(٣٤ و ٣٥) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٢٤ .
(٣٦) پەندی لە زۆر شوێنی کوردستان ، بەکاردی .
(٣٧) خالّ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٣٩٥ .
(٣٨) المثل المقارن ، ص ١٢٤ .
(٣٩) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٢٤ .

★ من الخارج رُخام ومن الباطن سخام[٤٠] .

★ « گورگەو لە پێستی مەڕدایە »[٤١] .

★ « گورگێ ل کەفلێ مەێ دایە »[٤٢] .

پیرەمێردی شاعیری نەمریش لە پەندەکانیدا دەڵێ :

★ هەندێ لە پێستی مەڕا وەك گورگە
هەندێکی تریش سپڵی لا ورگە[٤٣] .

---

(٤٠) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٢٤ .

(٤١) خاڵ ، پەندی پێشینان ـ ل : ٣٦٨ .

(٤٢) دێرشەوی ـ مشتاخا چیا ، ل ٢٤٧ .

(٤٣) گاکەی فەللاح ـ لە پەندەکانی پیرەمێرد ب٣ ، ل ١٥٨ .

« P »

166. Patience is bitter, but bears sweet fruit. (١)

★ الصبرُ مرٌّ لكنهُ حلوُ الثَمر(٢) .

★ « سەبر تاڵەو بەری شیرینە »(٣) .

167. Physician, heal yourself. (٤)

★ Physician, heal thyself. ★

★ أيها الطبيب داوِ نفسك(٥) .

★ طبيب يداوى الناسَ وهوَ عليلٌ(٦) .

★ «کەچەڵ دەرمانکەر بوایە ، دەرمانی سەری خۆی ئەکرد»(٧) .

---

(١) المثل المقارن ، ص١٢٤ .

(٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٢٤ .

(٣) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل ٢٧٣ .

(٤) المثل المقارن ص١٢٤ .

The Oxford Dictionary of English Proverbs: 3 Ed. p: 622).

(٥) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٢٤ .

(٦) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٢٤ .

(٧) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٣٦٦ .

« Q »

168. Quick come, Quick go [1]

★ ما ياتي بسرعة يذهب بسرعة[2] .
★ ما ياتي سريعاً يذهب سريعاً[3] .
★ «ئەوی زوو دێت زووش دەڕوا » .
★ « لەگەڵ بەفر هاتو لەگەڵ باران رۆیی » .

169. Quiet sleep feels no foul weather. [4]

★ النوم المريح لا يشعر بالجو الرديء[5] .
★ الخروف يتقلب على الصوف[6] .
★ « ئەگەر خەوت بێ بنوو لەسەر بەرد» .
★ «ئەگەر خەوت هات سەرینت ناوێ»[7] .

---

(١) مختارات ، ص٨٧ .
(٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ٨٧ .
(٣) المثل المقارن ، ص١٢٧ .
(٤) المثل المقارن ، ص١٢٧ .
(٥) هەمان سەرچاوە ، ل ١٢٧ .
(٦) هەمان سەرچاوە ، ل ١٢٧ .
(٧) دەشتەکی ـ پەندی کوردی ، ب٢ ، ل : ١١٨ .

170. Rather go to bed supperless than rise in debt. (١)

★ خيرٌ لك أن تنامَ جائعاً مِن أن تُصبحَ مدينا(٢) .

★ الدّينُ همٌّ في الليل ومذلةٌ في النهار(٣) .

★ « بخوّن بەردێکی پەش بکەن خەوێکی خۆش»(٤) .

— بڕوانە پەندی ژمارە ٥١ .

171. Roses have thorns. (٥)

★ للورد أشواكٌ(٦) .

★ مَعَ كُلِّ ثَمرةٍ زُنبور★ .

★ إن البعوضةَ تُدمي مُقلة الأسدِ(٧)

★ «گوڵ بێ درك نابێ» .

★ «گوڵ بێ قنچك نابێ»(٨) .

پێرەمێردی نەمر لە پەندەکانیدا دەڵێ :ـ

---

(١) المثل المقارن ، ص١٢٨ .

(٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٢٨ .

(٣) هەمان سەر چاوە ، ل : ١٢٨ .

(٤) خاڵ ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ ، ل : ٨١ .

(٥) مختارات ، ص٩٠ .

(٦) هەمان سەرچاوە ، ل : ٩٠ .

★ الميداني ـ مجمع الامثال ، ص٦٦٢ .

(٧) المثل المقارن ، ص١٢٩ .

(٨) خاڵ ، پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل٣٧٠ .

★ هەنگوینیش چزووی هەنگی لەگەڵە

«بەڵێ هەر نۆشێ نێشی تێکەڵە»(۹) .

ئەگەر لە نیوە دێڕی دووەمیان وورد ببینەوە ، دەبینین هەمان ماناو مەبەست دەداتو ، مەبەستی ئەوەیە هەموو شتی خۆش و ئێش و ئازاریشی تێکەڵە .

(۹) کاکەی فەللاح ـ لە پەندەکانی پیرەمێرد ـ ب۲ ، ل : ۱۲۳ .

172. Safety lies in talking the truth. (١)

★ النجاة في الصدقِ(٢) .
★ الصدقُ أنجى(٣) .
★ « ڕاستی ڕەفتی چەفتی کەفتی »(٤) .
★ «راستبەو بە لای شێرا بڕۆ»(٥)

173. Set a thief to catch a thief. (٦)

★ ارسل لصا للقبض على لصٍ آخر (٧) .
★ ولكلِ شيءٍ آفةٌ من جنسهِ(٨) .
★ « دز بە دز دەگیرێ » .
★ « سەگ لە سەگ بەردە ، خۆت تەماشاکە»(٩) .
★ « دار پوازی لەخۆی تەبێ ناقلێشێ»★ .

174. Sew and rip and be forever busy. (١٠)

---

(١) المثل المقارن ، ص١٢٩ .
(٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٢٩ .
(٣) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٢٩ .
(٤) خالّ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٢٤٨ .
(٥) هەمان ـ سەرچاوە ، ل : ٢٤٨ .
(٦) المثل المقارن ، ص١٣٠ .
(٧) هەمان سەرچاوە ، ل ١٣٠ .
(٨) المثل المقارن ، ص١٣٠ .
(٩) خالّ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ٢٨٥ .
(١٠) مختارات ، ص٩٣ . (★) خالّ ـ پەندی پێشینان چ٢ ، ل : ٢٠٤ .

★ خيطي وافتقي وكوني دائما مشغولة[١١] .

★ الفراغُ مفسدة[١٢] .

★ « شەڕ لە بەتاڵی چاکترە »[١٣] .

175. Speak well of the dead. [١٤]

★ تَحَدَّث عنِ الميتِ بخيرٍ[١٥] .

★ أُذكروا محاسنَ مَوتاكم [١٦] .

★ « لەپاش مردن رەحمەت باشە»[١٧] .

176. Six feet of earth make all men equal. [١٨]

★ Six feet of earth make all equal.★

★ القبر يساوى بين الجميع[١٩] .

★ «مردن مساوی‌یە ، دنیا عەکسی‌یە»[٢٠] .

حاجی قادری کۆیی ئەم پەندەی لە شیعرێکی‌دا بەکارهێناوەو دەڵێ :ـ

★ «دوو گەز زەمین‌و سێ گەز چاوو مستە خۆڵێکە

---

(١١) هەمان سەرچاوە ، ل : ٩٣ .

(١٢) المثل المقارن ، ص١٣٠ .

(١٣) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ج ، ل : ٢٩٦ .

(١٤) المثل المقارن ، ص١٣١ .

(١٥) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٣١ .

(١٦) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٣١ .

(١٧) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل ٣٨٦ .

(١٨) مختارات ص٩٣ .

★ The Oxford Dictionary of English Proverbs (p. 212).

(١٩) هەمان سەرچاوە ، ل : ٩٣ .

(٢٠) دەشتەکی ـ پەندی کوردی ـ بەغدا ١٩٨٠ ، ل ١٩٨ .

لیباسی پێ خەف و راحەت هەتا دەگاتە سەرین»[٢١] .

177. Strike while the iron is hot. [٢٢]

★ اضرب و الحديد ساخن[٢٣] .

★ اضرب حديداً حامياً لا نفع فيه إن بَرَد[٢٤] .

★ « هيهات تضرب في حديد بارد» ★ .

واتا : ئاسن کە گەرم کرا نەرم دەبێ و ئەو کاتە بە چەکوش دەگوترێ ، بەپێچەوانەی ئەمەوە ، لە کوردیدا ئەم سێ پەندە هاتوون :-

★ « ئاسنی سارد ئەکوتێ»[٢٥] یا خود :

★ « ئاسنی سارد مەکوتە»[٢٦] یان .

★ « ئاسنی سارد بە فوو نەرم نابێ»[٢٧] .

ناوەرۆکی ئەم پەندانە هەموو لە دەوری ئەو مانایە دەسووڕێتەوە کە دەڵێ لە کاتی گونجاودا کاربکە چونکە کاتێ سەردەمی کارەکە بەسەرچوو خۆ خەریك کردن لەگەڵدا بێ کەڵکە . هەروەها پەندێکی تریشمان هەیە هەربەو مانایە بەکاردێ و دەڵێ :-

★ « تەنوور بە گەرمی نەیهێنێتەوە بە ساردی نایهێنێتەوە»[٢٨] .

---

(٢١) ئاوەرەحمان سەعید ـ کۆمەڵە شیعری حاجی قادری کۆیی ـ ل : ٤٥ .

(٢٢) مختارات ، ص٩٥ .

(٢٣) هەمان سەرچاوە ، ل : ٥٩ .

(٢٤) هەمان سەرچاوە ، ل : ٩٥ .

★ المیدانی ـ مجمع الامثال ـ ص٧٨ .

(٢٥) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ١٤ .

(٢٦) هەمان سەرچاوە ، ل ١٤ .

(٢٧) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٤ .

(٢٨) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٦١ .

178. Step after step, the ladder is ascended. [٢٩]

★ يُصعد السُّلَمَ درجة درجه[٣٠] .

★ يبني العصفور عشه قشةً قشة[٣١] .

★ « بەرە بەرە شیر دەبێتە کەرە »[٣٢] .

★ « شیر بەرە بەرە دەبتە کەرە »[٣٣] یاخو دەگوترێ

★ « هەر سالّەو لات هەموو وولّات» .

---

(٢٩) المثل السائر . ص١٣٢ .

(٣٠) هەمان سەرچاوە . ل : ١٣٢ .

(٣١) هەمان سەرچاوە . ل : ١٣٢ .

(٣٢) پەندێکی کوردییە لە ناوچەکانی هەولێرو کۆیە بەکاردێ .

(٣٣) دەشتەکی ـ پەندی کوردی ـ ب١ ، ل : ٦٠ .

(١)

179. Take a man by his word and a cow by its horns.

★ خُذ الرجل بكلامه والبقرة بقرنيها[٢] .

★ « پیاو بە قسەی و مانگا بە قۆچی دەبەسرێتەوە » .

★ « پیاو بە قسەی خۆی دەبەسرێتەوە »[٣] .

★ « قسەی پیاوان لە سەنەد گەورەترە»[٤] .

★ « پیاو بە قسەی دەبەسرێتەوەو کەر بە پەنك»[٥] .

180. Take hold of a good minute. [٦]

★ تَمَسَّك بالدقيقة الحسنة[٧] .

★ تَمَسَّك باللحظة الناجحة[٨] .

★ الفُرصُ طيّارة[٩] .

★ « لەسەر فرسەتان باز مەدە »[١٠] .

---

(١) المثل المقارن ، ص١٣٢ .

(٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٣٢ .

(٣) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ١٣٨ .

(٤) دەشتەکی ـ پەندی کوردی ، ب١ ، ل : ٦٣ .

(٥) هەمان سەرچاوە ، ١٣٠ .

(٦) مختارات ، ص٩٦ .

(٧) هەمان سەرچاوە ، ل : ٩٦ .

(٨) المثل المقارن ، ص١٣٣ .

(٩) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٣٣ .

(١٠) خاڵ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ٣٥٩ .

181. Talk much, and err much. (١١)

★ كثير الكلام كثيرُ الخطا(١٢) .

★ اذا تكلمتَ كثيرا ، اخطأتَ كثيرا(١٣) .

★ « پياو كه زۆرى ووت ، چاكيش ئەڵێو خراپيش ئەڵێ » (١٤) .

★ « ئەوى زۆرى بڕێ چاكيش دەڕێو خراپيش دەڕێ »(١٥) .

182. Talk of the devil and his imp appears. (١٦)

★ اذكر العفريت ينهد لكَ شيطانهُ(١٧) .

★ اذكر الذيب واعد القضيب(١٨) .

★ « ناوى گورگيان هێنا گورك پەيدا بوو » .

★ « ناوى گورگيان برد گورگ حازر(١٩) .

★ « باسى گورگيان كرد وەدەركەوت »(٢٠) .

183. The fingers of the hand are not alike. (٢١)

---

(١١) المثل المقارن ، ص١٣٣ .

(١٢) هەمان سەرچاوە ، ل ١٣٣ .

(١٣) مختارات ، ص٩٧ .

(١٤) خاڵ ، پەندى پێشينان ، ج ، ل : ١٣٨ .

(١٥) دەشتەكى ـ پەندى كوردى ، بەغدا ١٩٨٠ ، ل : ١٢٢ .

(١٦) المثل المقارن ، ص١٣٣ .

(١٧) المثل المقارن ، ص١٣٣ .

(١٨) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٣٣ .

(١٩) خاڵ ـ پەندى پێشينان ، ج٢ ، ل : ٤٤٦ .

(٢٠) دەشتەكى ـ پەندى كوردى ـ ب١ ، ل : ٢١ .

(٢١) المثل المقارن ، ص١٣٥ .

★ ليست أصابع اليد متساوية الطول [٢٢] .

★ اصابع اليد غير متشابهة [٢٣] .

★ « پێنج پەنجەی دەست هەموو چون یەك نین»[٢٤] .

★ « پەنجەی دەستان هەموو وەکی یەك نین»[٢٥] .

184. The kettle calls the pot black. [٢٦]

★ عَيَّرَ الابريقُ القِدرَ بالسواد[٢٧] .

★ الطنجرة (الابريق) تقول للقدرِ أنتَ أسود[٢٨] .

★ « قەل بە قەل ئەڵێ ڕوو ڕەش»[٢٩] .

★ قەل بە قەلێ دەڵێ ڕووت ڕەش بی

185. The late commer gets the bones. [٣٠]

★ مَنْ تأخر عن الدعوة حصل على العظام[٣١] .

★ للمتأخر العظام وتُحافة الصحون[٣٢] .

---

(٢٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٣٥ .

(٢٣) مختارات ـ ص٩٩ .

(٢٤) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ١٤٣ .

(٢٥) دەشتەکی ـ پەندی کوردی ، ب١ ، ل ٣٠ .

(٢٦) المثل المقارن ، ص١٣٦ .

(٢٧) المثل المقارن ، ص١٣٦ .

(٢٨) مختارات ، ص١٠١ .

(٢٩) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ٣١٨ .

(٣٠) المثل المقارن ، ص١٣٦ .

(٣١) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٣٦ .

(٣٢) مختارات ، ص : ١٠١ .

★ « میوانی دره‌نگ وه‌خت نانی له‌سه‌ر خۆیه» [٣٣] .

★ «میوانی دره‌نگ وه‌خت گله‌یی له‌سه‌ر حزیه»[٣٤] .

186. The moon does not heed the barking of dog. [٣٥]

★ لايُبالى القمر بنباحِ الكلابِ[٣٦] .

★ لا يُضيرُ السحابَ نبحُ الكلاب[٣٧] .

★ القافلةُ تسيرُ والكلابُ تنبحُ[٣٨] .

★ « سه‌گ به مانگه‌شه‌و ئه‌وه‌ڕێ» [٣٩] .

★ «سه‌گ ئه‌وه‌ڕێو کاروان ڕێ ئه‌کا»[٤٠] .

★ «صه دره‌وت‌و کاروان دبۆرت»[٤١] .

187. The monkey thinks its own offspring fairest. [٤٢]

★ يعتقد القرد بأن نسله اجمل المخلوقات[٤٣] .

★ القرد في عين امه غزال[٤٤] .

★ زين في عين والدٍ ولدٌ ★ .

---

(٣٣) پەندێکە لە ناوچەی هەولێر زۆر بەکاردێ .

(٣٤) خاڵ ، پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ٤٣٨ .

(٣٥) المثل المقارن ، ص١٣٧ .

(٣٦) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٣٧ .

(٣٧) المثل المقارن ، ص١٣٧ .

(٣٨) مثل عربي مشهور .

(٣٩) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ٢٨٤ .

(٤٠) هەمان سەرچاوە ، ل : ٢٨٣ .

(٤١) دێرشەوی ـ مشتاخا چیا .

(٤٢) المثل المقارن ، ص١٣٧ .

(٤٣) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٣٧ .

(٤٤) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٣٧ .

« مەیمون ل چاڤێ دیا خوەدا خفشە »[٤٥] .

لە دیالێکتی کرمانجی خواروودا ووشەی مەیمونەکە دەبێ بە ژووشك یان ژیشكو بەم جۆرە ئەم پەندە دەگوترێت ..

★ «ژیشك ئەڵێ : لە بەچکەی من نەرمو شلتر نییە»[٤٦] .

لە کرمانجی ژووروووشدا ئەمە هاتووە :-

★ « ژژۆژی دەستی خوە ب سەر تـێژکێن خوەدا تینیت دبـێژت چی نەرمە»[٤٧] .

188. The mother-in-law remembers not that she was a daughter-in-law. [٤٨]

★ لا تتذكر الحماة انها كانت كنّة[٤٩]

★ «ئەرێ خەسوو قەت بووك نەبوویی؟!»[٥٠] .

[٥١]

189. The mountain was labouring and produced a mouse.

★ عمل الجبل جهده فانتجَ فأرة[٥٢] .

---

(٤٥) دێرشەوی ـ مشتاخا چیا ، ل ٢٦٤ .

(٤٦) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، ل : ٢٦٦ .

(٤٧) دێرشەوی ـ مشتاخا چیا ، ل : ١٣٧ .

(٤٨) المثل المقارن ، ص١٣٧ .

(٤٩) هەمان سەرچاوە ، ل ١٣٧ .

(٥٠) دەشتەکی ـ پەندی کوردی.ب٢ ، بەغدا ١٩٨٠ ، ل : ١١٧ .

(٥١) المثل المقارن ـ ص١٣٧ .

(٥٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٣٧ .

★ الميداني ـ مجمع الامثال ، ص ١٤٢ .

★ تمخَضَ الجبلُ فوَلَدَ فأراً[٥٣] .

★ « چیا زاو مشکێکی بوو !! » یا خود دەگوترێ :

★ « بە حەفت سالاّن زکەك بوو ، ئەویش فرچە کچەك بوو» .

★ « بە حەفت سالاّن کوڕەك ، ئەویش بۆرە جڕەك »[٥٤] .

180. They that live longest see most. [٥٥]

★ من عاش اکثر ، رأی اکثر [٥٦] .

★ « مَنْ یَعِشْ یَرَ »[٥٧] .

★ « عیش وشوف »[٥٨] .

★ « تا زۆر بژیت ، زۆرتر ئەبینیت »[٥٩] .

★ « تا سەر بمێنێ قوون عاجباتیان دەبینێ» [٦٠]

191. The strong and the weak cannot keep company. [٦١]

★ القوي والضعیف لایترافقان[٦٢] .

★ « گۆزەی سوورو ئاوی شەوی

---

(٥٣) مختارات ، ص١٠٢ .

(٥٤) دەشتەکی ـ پەندی کوردی ، ب١ ، ل : ٢٢ .

(٥٥) المثل المقارن ، ص١٤٠ .

(٥٦) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٤٠ .

(٥٧) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٤٠ .

(٥٨) مثل عربی شعبي شائع .

(٥٩) خالّ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ١٤٧ .

(٦٠) دەشتەکی ـ پەندی کوردی ، ب١ ، ل : ٣٣ .

(٦١) مختارات ، ص١٠٣ .

(٦٢) هەمان سەرچاوە ، ل ١٠٣ .

ئاغاو رەعیە رێك ناكەوی»[٦٣] .

یاخود دەگوترێ :

★ « گۆزەی سوورو ئاوی شەوی
ئاغاو كرمانج رێك ناكەوی »[٦٤] .

192. To add fuel to the fire.[٦٥]

★ يُلقي على النارِ زيتاً[٦٦] .
★ زاد في الطين بَلةً[٦٧] .
★ « زیاتر ئاگری فیتنەی خۆش كرد » .
★ « زیاتر بە قوڕیدا بردە خوارەوە » .

193. To build castles in the air.[٦٨]

★ يبني قصورا في الهواء[٦٩] .
★ يعيش في أحلام اليقظة[٧٠] .
★ « خەیاڵ پڵاوە ! »[٧١] .

ئەمە بە شتێكی خەیاڵی دەگوترێ ، كە نەیێتە ئەنجام .

---

(٦٣) پەندێكە لە ناوچەی كۆیە بڵاوە
(٦٤) دەشتەكی ـ پەندی كوردی ب١ ، ل٧١ .
(٦٥) مختارات ، ص١٠٦ .
(٦٦) المثل المقارن ، ص١٤١ .
(٦٧) مختارات ، ص١٠٦ .
(٦٨) مختارات ، ص١٠٦ .
(٦٩) هەمان سەرچاوە ، ل١٠٦ .
(٧٠) المثل المقارن ، ص١٤١ .
(٧١) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ٢٠٣ .

194. To kill two birds with one stone. (٧٢)

★ يقتل عصفورين بحجر واحد(٧٣) .

★ يُصيبُ عُصفورين بحجرٍ واحدٍ (٧٤) .

★ « بە بەردێ دوو چۆلەکە دەکوژێ » .

★ (بە تیرێ دوو نیشانە ئەشکێنێ)(٧٥) .

195. To put one's nose into the affairs of others. (٧٦)

★ يحشرُ انفَهُ في أمور سواهُ(٧٧) .

★ من تَدخّل في مالا يُعنيه ، لقي مالا يُرضيه(٧٨) .

★ « لە هەموو دیزەیەکا ئەسکوێیە »(٧٩) .

پیرەمێردی نەمریش لە پەندەکانیدا دەڵێ :ـ

★ ئەوی لە دیزەی خەڵکا ئەسکوێیە
هیچ کەس نازانێ ئەسڵی لە کوێیە(٨٠)

---

(٧٢) مختارات ، ص١٠٦ .

(٧٣) هەمان سەرچاوە .

(٧٤) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٠٦ .

(٧٥) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل ١٠٢ .

(٧٦) المثل المقارن ، ص١٤١ .

(٧٧) هەمان سەرچاوە ، ل ١٤١ .

(٧٨) هەمان سەرچاوە ، ل ١٤١ .

(٧٩) خاڵ ، پەندی پێشینان ، ل : ٤٠٧ .

(٨٠) کاکەی فەللاح ـ لە پەندەکانی پیرەمێرد ، ب١ ، ل : ١٩ .

« U »

196.. Unless one suflers, one does not learn. (١)

★ لا يتعلمُ المرءُ حتى يتألّم (٢) .

★ من لم يركبِ الأهوالَ لمْ يَنَلِ الآمالَ (٣)

★ « سوار تا نەگلێ نابێ بە سوار » (٤) .

★ « سوار تا نەپەڕێ نابێتە سوار » .

پیرەمێردی شاعیر لە پەندەکانیدا دەڵێ :-

★ سوار تا نەگلێ نابێ بە سوار

برنج نەکوترێ ناچێتە بازاڕ (٥) .

197. Use the means trust in God for the blessing. (٦)

★ استعمل وسائلك واتكل على بركة الله (٧) .

★ إعقل وتوكل (٨).

★ « لە تۆ هەرەکەت لە خوا بەرەکەت » .

---

(١) مختارات ، ص١٠٩ .

(٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٠٩ .

(٣) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٠٩ .

(٤) شاوەیس ـ قسەی پێشینان ـ بەغدا ، ١٩٣٣ ، ل : ٥ .

(٥) کاکەی فەللاح ـ لە پەندەکانی پیرەمێرد ، ب١ ، ل١٨ .

(٦) المثل المقارن ، ص١٤٣ .

(٧) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٤٣ .

(٨) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٤٣ .

198 Virtue means sweat. [1]

★ الفضيلةُ هى عَرَقُ الجَبين [2] .

★ الفضيلة تعني عرق الجبين [3] .

★ « چاکەو پیاوەتی لە ئارەقەی ناوچەوانەوە سەر هەڵدەدەن» .

واتا : پیاوەتی لە کارکردنو ئارەقەی ماندوەتی سەرهەلدەدا بۆیە لەکۆنەوە لە ناو کورددا گوتراوە :ـ

★ « پیاوەتی بە ئیشە نەك بە ریشە » [4] .

---

(١) المثل المقارن ، ص١٤٣ .

(٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٤٣ .

(٣) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٤٣ .

(٤) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل :

« W »

199. Walls have ears. (١)

★ للحيطان آذان(٢) .

★ ان للحيطان آذانا ★

★ « دیوار به گوێیه » یا خود دەگوترێ .

★ « دیوار گوێی هەیه»(٣) .

★ « دیوارا ژی گوهیت هەین»(٤) .

200. We have eaten bread and salt together. (٥)

★ لقد اكلنا خبزاً وملحاً معاً (٦) .

★ « نانو نمەکیان پێکەوە خواردووە »(٧)

201. When the cat is away the will play. (٨)

★ حينما يغيب القطُ يلعبُ الفأرُ(٩) .

---

(١) المثل المقارن ، ص١٤٥ .

(٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٤٥ .

★ الميداني : مجمع الامثال ص٧٨ .

(٣) خالْ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ٢٤٧ .

(٤) ئەدەبی بێگانان ، ب٢ ، ل : ٨٨ .

(٥) المثل المقارن ، ص١٤٦ .

(٦) هەمان سەرچاوە ، ل ١٤٦ .

(٧) خالْ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل ٤٤٢ .

(٨) مختارات ، ص١١٨ .

(٩) هەمان سەرچاوە ، ل : ١١٨ .

★ غاب القط العبّ يا فار[١٠] .

★ « ئەگەر پشیلە لەماڵ نەبێ ، مشکان تلیلیانە »[١١] .

پیرەمێردی نەمر لە پەندەکانیدا دەڵێ :

★ کە پشیلەی پاوکەر لە ماڵا نەما
مشك ئەکەوێتە تلیلی و سەما[١٢]

لە کرمانجی ژووروودا ئەم پەندە بەم جۆرە هاتووە :

★ « کتك نە ل مالە ناڤی مشك عەبدورەحمانە »[١٣] .

202. When in Rome, do a Romans do. [١٤]

★ اذا كنت في روما اعمل ما يعمله الرومان[١٥] .

★ « کە چوویتە شاری کوێران دەست بە چاوتەوە بگرە »[١٦] .

★ «بچیتە شاری کۆران دەبێ دەست بە چاوتەوە بگری»[١٧] .

★ « بیاو کە چووە شاری کەچەڵان ئەبێ دەست بە سەریەوە بگرێ»[١٨] .

203. While ther is life, there is hope. [١٩]

---

(١٠) مجلة التراث الشعبي ص١٤٣ ، العدد ٧ سنة ١٩٧٧ .

(١١) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ١٢٣ .

(١٢) کاکەی فەللاح ـ لە پەندەکانی پیرەمێرد ، ب٣ ، ل ١٥٠ .

(١٣) دێرشەوی مشتاخا چیا ، ل : ٢٣٩ .

(١٤) المثل المقارن ، ص١٤٩ .

(١٥) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٤٩ .

(١٦) پەندی پێشینان ، خاڵ ، چ٢ ، ل ٣٣٥ .

(١٧) دەشتەکی ـ پەندی کوردی ، ب٢ ١٩٨٠ ، ١٢٧ .

(١٨) شارەزووری ـ پەندی پێشینانی کورد ، ل ٣١ .

(١٩) المثل المقارن ، ص١٥١ .

★ حيثما تكون الحياة ، فهناك الامل[٢٠] .

★ ما أضيقَ العيشَ لولا فُسحة الامل[٢١] .

★ لا حياةَ بدونِ امل[٢٢] .

★ « هەتا ژیان هەبێ ئومێدیش دەبێ » یاخود .

★ « دنیا بە ئومێد خوراوە » .

204. With patience all is done. [٢٣]

★ بالصبر تعمل كل شيء[٢٤] .

★ الصبرُ مِفتاح الفرج[٢٥] .

★ « بە سەبرگرتن هەموو شتێکت پێ دەکرێ » یا خود دەگوترێ :

★ « هەموو شتێك بە سەبرێك و دووفوو جێ بەجێ دەبێ » .

★ « دوو فووو سەبرێکی نەوێ »[٢٦] .

205. Whishes can never fill a sack. [٢٧]

---

(٢٠) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٥١ .

(٢١) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٥١ .

(٢٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٥١ .

(٢٣) المثل المقارن ، ص١٥٢ .

(٢٤) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٥٢ .

(٢٥) مجلة التراث الشعبى ، ص١٣٧ ، العدد ٧ سنة ١٩٧٧ ـ بغداد .

(٢٦) خالّ ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ ، ل : ٢٢٦ .

(٢٧) المثل المقارن ، ص١٥٢ .

★ التمني لا يملأ كيسا[٢٨] .

★ الاماني بضاعة الموتى[٢٩] .

★ « ئەگەر بە بریا دەبوو پشقل بە خورما دەبوو » .

★ « ئەگەر بە دوعا ئەبوو پشقل بە خورما ئەبوو»[٣٠] .

206. Women have long hair and short wisdom. [٣١]

★ للنساء شَعر طويل وعَقل قصير[٣٢] .

لە گوردیدا هیچ پەندێکمان نییە بەم کەمییە سەیری ئافرەت بکات ، تەنها پیرەمێردی شاعیر نەبێ لە پەندەکانیدا دەڵێ :

★ خوا ژنی بە ژن دروست کردووە
مالّو زاو زێی پێ سپاردووە
موویان درێژەو عەقڵیان کورتە
ئیتر چییانە لەم جرتو فرتە [٣٣]

دیارە ئەم پەندە لە سەرەتادا لەناو ئنگلیزەکان سەری هەڵداوە ، زادەی ئەو سەردەمە بووە کە ئافرەت بە کەمیی تەماشاکراوەو ، خوا هەر بۆ مالّو زاوزێ کردنی داناوە ، کەچی ئەمڕۆ بە پێچەوانەوە شان بە شانی پیاو هاتوونەتە مەیدانی ئیشکردنو گوزەرانو ژیانو گەڵێ جار گرەوی ئازایەتیو بەرهەم هێناتیان لە پیاو بردۆتەوە .

---

(٢٩) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٥٢ .

(٣٠) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل ٣٠ .

(٣١) المثل المقارن ، ص١٥٢ .

(٣٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٥٢ .

(٣٣) کاکەی فەللاح ـ لە پەندەکانی پیرەمیرد ، ب٤ ، ل : ١٠٣ .

« ٢ »

(١)

207. You cannot whistle and drink at the same time.

★ لا تستطيع الصفيرَ والشرب في آنٍ واحد[٢] .

★ لن تُمسَكَ بطيختان بيد واحدة[٣] .

★ « دوو گندۆره به دەستێك هەڵناگیرى »[٤] .

★ « مانگا دۆشینو قەزوان تەقاندنیان نەگوتوه »[٥] .

★ « مانگا دۆشینو قەزوان کرۆشتنیان نه گوتووه » .

(٦)

208. You carry fire in one hand, and water in the other.

★ انكَ تحملُ ناراً في يد وفي الاخرى ماءً[٧] .

★ يدٌ تشج وأخرى منك تأسوني[٨]

★ أصيفٌ وشتاء على سطحٍ واحد[٩] .

★ «دەستێکی دڕێشەیەو دەستێکی مەرهەمە» .

---

(١) المثل المقارن ، ص١٥٤ .

(٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٥٤ .

(٣) المثل المقارن ، ص١٥٤ .

(٤) ئەم پەندە لە مەڵبەندی هەولێر زۆر لەباوە .

(٥) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ٤١٦ .

(٦) المثل المقارن ، ص١٥٤ .

(٧) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٥٤ .

(٨) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٥٤ .

(٩) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٥٤ .

★ «لەگەڵ گورگا گۆشت ئەخواو لەگەڵ مەڕا شین ئەکا»[١٠] .

★ « بانێکەو دوو هەوا »[١١] .

209. You dig your grave with your teeth. [١٢]

★ انك تحفر قبرك بأسنانك[١٣] .

★ المعدة بيت الداء[١٤] .

★ « بە دەستی خۆی گۆڕ بۆ خۆی هەڵدەکەنێ » .

★ « بە دەستی خۆم چیم کرد بە خۆم »[١٥] .

[١٦]

210. You measure every one's corn with your bushel.

★ He measure another's corn by his own bushel..★

★ انك تكيل قمح الآخرين بصاعِكَ الخاص[١٧] .

★ « گەنمی هەموو کەسێ بە ڕبەی خۆت دەپێوی» .

★ « گوێز لە باری خۆی ئەژمێری.» [١٨] .

---

(١٠) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ٤٠١ .

(١١) هەمان سەرچاوە ، ٧٩ .

(١٢) المثل المقارن ، ص١٥٤ .

(١٣) المثل المقارن ، ص١٥٤ .

(١٤) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٥٤ .

(١٥) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ١٠٧ .

(١٦) المثل المقارن ص١٥٥ .

★ The Oxford Dictionary of Engish proverbs (p: 521).

(١٧) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٥٥ .

(١٨) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ٣٧٣ .

211. You measure every man's honesty by your own.

★ انك تقيس امانة كل الناس بأمانتك[٢٠] .

★ « له دەست پاکان وایه هەموو کەس دەست پاکە » .

بە پێچەوانەی ئەمەش دەگوترێ :ـ

★ « له دز وایه هەموو کەس دزە»[٢١] .

---

(١٩) المثل المقارن ، ص١٥٥ .

(٢٠) المثل المقارن ، ص١٥٥ .

(٢١) خاڵ ـ پەندی پێشینان ، چ٢ ، ل : ٣٩٢ .

« Z »

212. Zeal without knowledg si fire without light. (١)

★ الحماسة بلا معرفة نار بلا نور (٢) .

★ ليس التهور من الشجاعة(٣) .

★ « نازایەتی بە بێ زانین ئاگرێکی بێ رووناکی‌یە » .

---

(١) المثل المقارن ، ص١٥٦ .

(٢) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٥٦ .

(٣) هەمان سەرچاوە ، ل : ١٥٦ .

دوا ووتە

خوێندەواری بەڕێز ... لەو بەراوردکاریەی کە لە نێوانی ئینگلیزیو (الأمثال) ی عارەبیو (پەندی پێشینان) ی (Proverbs) کوردیدا کردمان ، تا پێمان کراوە ئەو پەندانەی بەپێی پیتە ئینگلیزیەکان دێنە پێشەوە دووبارە نەبنەوە ، ئەگەر رەگی دوو پەند یاخود پتر چووبنەوە سەر یەک سەرچاوە ، ئەوا تەنها یەکێکیانمان نووسیوەو دەستمان بۆ ئەوانی دیکەش درێژکردووە کە دەچنەوە سەر ناوەرۆکو رەگی ئەو پەندەی پێشینانەمان . چونکە مەبەستمان بەرهەمێکی خەستو خۆڵ بووە ، نەک نووسینێکی زۆرو زلۆر .

ئێمە وا ڕچەی ڕێبازی کردارِی ئەو بەراوردکاریەمان لە ئەدەبی فۆلکلوریدا شکاند ، بە هیوای ئەوەوە نووسەری دیکەو پسپۆری ئەدەبی فۆلکلۆری لە دوای ئێمە بێنە پێشەوەو بەرهەمی تێرو تەسەڵو بە هێزو پێزتر پێشکەش بە خوێندەواران بکەنو کتێبخانەی کوردی پێ دەوڵەمەند بکەنو با ئێمەی کوردیش لەم جۆرە بەرهەمو لێکۆڵینەوانە هەژارو بێبەش نەبین .

هەرچەندە بە گوێرەی بەرنامەی زانستی دەبوایە پەندەکانمان بە پێی بابەت ، واتا : بابەتی ئابووریو بابەتی کۆمەڵایەتیو بابەتی سیاسی ... هتد دابەشو دەسک دەسک کردبایە ، بەڵام چونکە کارەکەمان بەراوردکاری نێوانی پەندی ئینگلیزیو کوردیەو ئەوانەی بەر لە ئێمەش ئەو بەراوردی ـ یەیان لە نێوانی عارەبیو ئینگلیزیدا کردووە ، هەر ئەو ڕێگایەی ئێمەیان بەکارهێناوەو بە پێی پیتی پەندە ئینگلیزیەکان ئەو بەراوردیەیان کردووەو بە شێوەی فەرهەنگێکو بەپێی زنجیرەی پیتە ئینگلیزیەکان کارەکەی خۆیان پێشکەشکردووە .

ئێمەش لە ئەنجامدا هەر ئەم ڕێگایەمان گرتو بە شێوەی فەرهەنگۆکێکو بە پێی پیتی (Proverb.) ە ئینگلیزیەکان ئەم کارەمان پێشکەش کردن

تاکو خوێندەواری بەرێز زوو بگاتە ئەنجامو بە ئاسانی ئەو پەندانەی مەبەستی یەتی بۆی بدۆزرێتەوەو ئاشنایەتی نێوانی پەندەکانی هەر سێ زمانیان بۆ دەربکەوێتو بزانێ چۆن ئەو پەندانە هەندێ جار لەناو ئەو نەتەوانە دەبنەوە یەکو هەندێ جاریش تەنها رەگێکیان دەچێتەوە سەر یەک لە هەر شوێنەو لە ناو هەر نەتەوەیەکدا بە پێی دەورو بەرو هەوارگەیدا جۆرە روخسارێک وەردەگرن، ئیدی هیوادارم، لە کرداری کەمدا تا ڕادەیەک سەرکەوتنم وەدەست هێنابێو خزمەتێکی بچووکی (ئەدەبی فۆلکلۆری کوردی) م کردبێو کەلێنێکی بچووکم لە کتێبخانەی کوردیدا پڕکردبێتەوە .

سەرچاوەکان

بە زمانی کوردی

١ ـ ئیسماعیل حەقی شاوەیس ـ قسەی پێشینان ـ بەغدا ١٩٣٣ ٠

٢ ـ شێخ محەمەدی خاڵ ـ پەندی پێشینان ـ چ٢ ، بەغدا ١٩٧١ ٠

٣ ـ مەلا مەحموودی دێرشەوی ـ مشتاخا چیا ژ گوتنێن پێشیا ـ بەغدا : ١٩٨٠ ٠

٤ ـ عومەر شێخەڵڵا عەلی (دەشتەکی) ـ پەندی کوردی ـ ب : ١ ، هەولێر ١٩٧٢ ، ب : ٢ ، بەغدا ١٩٨٠ ٠

٥ ـ عەلی مەعرووف شارەزووری ـ پەندی پێشینانی کورد ـ بەغدا ـ ١٩٨١ ٠

٦ ـ د٠ عیزەدین مستەفارەسوول لێکۆڵینەوەی ئەدەبی قۆلکلوری کوردی چ١ بەغدا ١٩٧٠ ، چ٢ ، سلیمانی ١٩٧٩ ٠

٧ ـ د٠ ئەورەحمانی حاجی مارف ـ وشەی زمانی کوردی ـ کۆڕی زانیاری کورد ـ بەغدا ، ١٩٧٥ ٠

٨ ـ د٠ شوکریە رەسوول ـ گۆڤاری کۆڕی زانیاری کورد ، بەغدا ١٩٧٦ ، ب٤ ٠

٩ ـ کاکەی فەللاح ـ لە پەندەکانی پیرەمێرد ، ب١ ، ب٢ ب٣ ، ب٤ ٠

١٠ـ صادق بەهائەدین ئامێدی ـ ئیدیەمیت کوردی ـ بەغدا ، ١٩٧٣ ٠

١١ـ جەلال مەحموود عەلی ـ ئیدیۆم لە زمانی کوردیدا ـ بەغدا ١٩٨٢ ٠

١٢ـ کەریم شارەزا ـ پەندی پێشینان لە شیعری کوردیدا ـ کۆڕی زانیاری کورد ـ بەغدا ١٩٧٦ ٠

١٣ـ شێخ سەلام ـ خەیام بە کوردی ـ بەغدا ١٩٥١ ٠

سەرچاوە بێگانەکان
بە زمانی عارەبی

١٤ـ عەزیز گەردی ـ رەوانبێژی لە ئەدەبی کوردیدا .. روونبێژی ب١ ، بەغدا ١٩٧٢ .

١٥ـ د. نەسرین محەمەد فەخری ـ گۆڤاری کۆلیجی ئەدەبیات ـ ژمارە (١٩) بەغدا ١٩٧٦ .

١٦ـ ئاوڕەحمان سەعید ـ کۆمەڵە شیعری حاجی قادری کۆیی ـ بەغدا ١٩٢٥ .

١٧ـ نامەی قانیع ـ بەغدا ١٩٧٤ .

١٨ـ عەزیز گەردی (سەرپەرشتی) ـ ئەدەبی بێگانان ـ ب٢ ، بەغدا ١٩٨٢ .

١ ـ الكزاندر هكرتی كراب ـ علم الفولكلور ـ ترجمة رشدی صالح ـ

٢ ـ د. احمد ابو زيد وآخرون ـ دراسات في الفولكلور ـ القاهرة ١٩٧٢ . القاهره ـ ١٩٦٧ .

٣ ـ يوری سوكولوف ـ الفولكلور قضاياه وتاريخه ـ ترجمة حلمي شعراوی وعبدالحميد حواس ـ القاهرة ـ ١٩٧١ .

سەرچاوەکان بە زمانی عارەبی

١ ـ قاموس العادات والتقاليد والتعابير المصرية ـ القاهرة ١٩٥٢ ٠

٢ ـ احمد رشدى صالح ـ الادب الشعبى ـ القاهرة ١٩٧١ ٠

(٣) احمد مرسى ـ دراسات في الفولكلور ـ امثال الشعوب ، القاهرة ١٩٧٢ ٠

٤ ـ غالي شكرى ـ التراث والثورة ـ بيروت ١٩٧٣ ٠

٥ ـ مجلة التراث الشعبى ـ العدد ٧ ـ السنة الثامنة ـ ١٩٧٧ ٠

٦ ـ الدكتور ممدوح حقى ـ المثل المقارن بين العربية والانكليزية ٠

٧ ـ القرآن الكريم ، سور (الرحمن والانشراح والزلزال) ٠

٨ ـ شريف النشاشيبي ـ مختارات من الامثال الانجليزية ، بيروت ٠

٩ ـ الميدانى ـ مجمع الامثال ـ

١٠ـ المنجد في اللغة والادب والعلوم ـ لويس معلوف ، بيروت ١٩٦٦ ٠

١١ـ د٠ حسين علي محفوظ ـ المتنبى وسعدي ـ طهران ١٩٥٧٠٠

سەرچاوەکان

بە زمانی ئینگلیزی

1. The Oxford Dictionary of English Proverbs third Edition. J. Wilson.
2. Introduction to translation - Part two Arabic - English. Dr. Mawrid al-Wasiti, Dr. Yowell. Y. Aziz.
3. Al-Mawrid: An English-Arabic Dictionary by : Munir Ba'albaki.

ژ	ناوەرۆك	لاپەرە
١	وشەيەك	٢
٢	پەندی پێشينانو خاسيەتەكانی	٦
٣	قسەی نەستەقو پەندی پێشينان	٩
٤	پەندی پێشينان لە روانگەی دوو زانستەوە	١١
٥	پەندی بەراوردكاری	١٨
٦	پەندی بەراوردكاری لە نێوانی ئينكليزیو عارەبیو كورديدا	٢٩
٧	فەرهەنگی پەندی بەراوردكاری لە نێوانی ئينكليزیو عارەبیو كورديدا	٣٤
٨	دوا ووتە	١٤٣
٩	سەرچاوەكان	١٤٥
١٠	ناوەرۆك	١٤٧